

Hebrëen

Hebrëen 1

- 1. God, voortijds** Namelijk in den tijden des Oude Testaments. Namelijk de Vader, gelijk blijkt uit de naam *Zoon*, die in het einde van het vers wordt uitgedrukt. **veelmaal en** Dat is, op menigerlei stonden en gelegenheden. Grieks *in vele gedeelten*. **op velerlei wijze** Namelijk door aanspraken, dromen, gezichten, verschijningen. zie Num. 12:6., **tot de vaderen gesproken hebbende door de profeten, heeft in deze laatste** Alzo noemt de apostel den tijd des Nieuwe Testaments, omdat daaronder geen verandering meer in het leren is te verwachten, maar alles zo moet blijven, zonder toe of afdoen, gelijk het van *Christus* is geleerd en geordineerd tot den laatsten dag; zie ook Joël. 2:28; Hand. 2:17. **dagen tot ons gesproken** Namelijk apostelen en andere Hebrëen, die het woord uit Zijn mond hebben gehoord en door wie het door de gehele wereld is verbreid. **door den Zoon;** Grieks *in den Zoon*; dat is, den eigen en eniggeboren Zoon des Vaders, in het vlees geopenbaard, Joh. 1:14; want anderszins waren ook de profeten kinderen Gods, en zijn het ook alle gelovigen; Joh. 1:12; 1 Joh. 3:1.
- 2. Welken Hij gesteld heeft** Dit recht van Heere en bezitter van alles te zijn, heeft de Zoon Gods, niet alleen doordien Hij alles heeft geschapen, zoals de volgende woorden medebrengen, maar is ook tot een erfgenaam van alles gesteld, doordien Hij van den Vader van eeuwigheid tot een middelaar is uitverkoren, 1 Petr. 1:20, en van dezen in de wereld Grieks *de eeuwen*; zoals Hebr. 11:3. Dat is, de wereld met alles wat daarin is, Joh. 1:3; Col. 1:16. Hetwelk de apostel bij het voorgaande voegt als de eerste reden, waarom Hem de Vader tot een erfgenaam en een Heere van alles heeft gesteld, namelijk daar Hij alles door Hem heeft geschapen, waarop de andere

redenen in Hebr. 1:3 volgen, genomen van de heerlijkheid Zijns persoons en evengelijkheid met den Vader, en van de onderhouding aller dingen. is gebracht, als Hij Hem de menselijke natuur heeft laten aannemen; Luk. 1:32, en Luk. 2:11; Hebr. 1:6; en eindelijk als Hij Hem, het werk onzer verlossing volvoerd hebbende, tot Zijn rechterhand heeft verheven; Ef. 1:21,22; Filipp. 2:9,10,11. **tot een Erfgenaam van alles, door Welken Hij ook de wereld** Grieks *de eeuwen*; zoals Hebr. 11:3. Dat is, de wereld met alles wat daarin is, Joh. 1:3; Col. 1:16. Hetwelk de apostel bij het voorgaande voegt als de eerste reden, waarom Hem de Vader tot een erfgenaam en een Heere van alles heeft gesteld, namelijk daar Hij alles door Hem heeft geschapen, waarop de andere redenen in Hebr. 1:3 volgen, genomen van de heerlijkheid Zijns persoons en evengelijkheid met den Vader, en van de onderhouding aller dingen. **gemaakt heeft;**

- 3. Dewelke, alzo Hij is het Afschijnsel Zijner heerlijkheid, en het uitgedrukte** Of *afdrukkel*. Omdat de persoon des Zoons den persoon des Vaders volkomenlijk afbeeldt, gelijk een afdruk van het zegel. Waarom Hij ook het beeld des onzienlijken Gods wordt genoemd; Col. 1:15. **Beeld Zijner zelfstandigheid, en alle dingen draagt** Dat is, ondersteunt of onderhoudt of doet bestaan; Col. 1:17. **door het woord** Dat is, door Zijn almachtigen wil of bevel; Ps. 33:9. **Zijner kracht, nadat Hij** Dit is een nieuwe reden, waarom de Zoon Gods tot een erfgenaam en Heere van alles is gesteld, namelijk omdat Hij de reinigmaking onzer zonden heeft teweeggebracht, toen Hij het vlees heeft aangenomen, en zichzelf door den eeuwigen Geest Zijn Vader als onzen enigen hogepriester onstraffelijk heeft opgeofferd, en daarvoor ter rechterhand Gods, als onze eeuwige Koning, is gesteld, waarover in Hebr. 2,5 breder zal worden gehandeld. **de reinigmaking onzer zonden door Zichzelven te weeg gebracht heeft, is gezeten** Hiervan zie de verklaringen op Ef. 1:20; 1 Cor. 15:25, en

elders. aan de rechter *hand* der Majesteit in de hoogste *hemelen*;

4. Zoveel treffelijker geworden dan de engelen, als Hij Grieks *verschilliger*, of, *verscheidener naam*; dat is, waardiger, of uitnemender. Zie hierna Hebr. 8:6; welke naam is de naam van *Zoon*, gelijk Hebr. 1:5 bewijst. **uitnemender Naam boven hen geerfd heeft.**

5. Want tot wien van de engelen heeft Hij ooit gezegd: Gij zijt Mijn Zoon, Namelijk eigen en natuurlijke Zoon; want anderszins zijn ook de engelen kinderen Gods, ten opzichte dat zij door God en naar Zijn evenbeeld zijn geschapen, en tot kinderen aangenomen. Zie Job 1:6; Ps. 89:7. **heden heb ik u** Dat is, van eeuwigheid, welke *heden* genoemd wordt, omdat in de eeuwigheid noch begin is noch einde, maar ene gedurigheid die altijd tegenwoordig is. Anderen verstaan het van den tijd waarin deze eeuwige geboorte in de wereld is geopenbaard. **gegenereerd?** Of *geteeld, gewonnen, geboren*; namelijk door een eeuwige, bovennatuurlijke en onbegrijpelijke generatie. Want Hij spreekt van zulk een geboorte, op welke wijze geen engelen noch mensen zijn geboren, maar alleen de Zoon. Waarom Hij ook *de eniggeborene van den Vader* genoemd wordt, Joh. 1:18; en *de eigen Zoon Gods*, Rom. 8:32. Deze plaats wordt ook Hand. 13:33, op Zijn opstanding uit de doden toegepast, omdat Hij toen krachtig is bewezen de Zoon Gods te zijn, gelijk Paulus spreekt Rom. 1:4. **En wederom: Ik zal Hem tot een Vader zijn,** Deze woorden worden wel van Salomo als een voorbeeld van *Christus*, die den tempel te Jeruzalem zou bouwen, uitgesproken, maar van *Christus Jezus*, als de betekenende zaak, vooral verstaan, die den geestelijken tempel, dat is de gemeente Gods, alleen heeft gebouwd, en een Heere daarvan is, gelijk de apostel hierna, Hebr. 3,4,5,6, betuigt en die alleen een koninkrijk zonder einde heeft, gelijk de engel verklaart; Luk. 1:32,33. **en Hij zal Mij tot een Zoon zijn?**

6. En als Hij wederom de Eerstgeborene inbrengt in de wereld, Namelijk in den Ps. 97, waar een beschrijving is van de komst des Heeren in de wereld, om een nieuw koninkrijk op te richten; hetwelk is vervuld toen *Christus* mens is geworden en onder ons heeft gewoond, vol genade en heerlijkheid, Joh. 1:14, toen ook de menigte der hemelse heirscharen Hem hebben aanbeden, en Zijn naam groot gemaakt; Luk. 2:13, enz. zegt Hij: **En dat alle engelen Gods Hem aanbidden.**

7. En tot de engelen *Of van de engelen*, naar een Hebreeuwse wijze van spreken. Zie Gen. 20:2; Jes. 41:7. zegt Hij wel: **Die Zijn engelen maakt geesten,** Dat is, als geesten of winden om Hem snel te gehoorzamen. **en Zijn dienaars een vlam des vuurs.** Dat is, gelijk een vlam des vuurs, om als een vuur en bliksem Zijn bevelen krachtig uit te voeren.

8. Maar tot den Zoon *Of van den Zoon*, gelijk Hebr. 1:7. **zegt Hij: Uw troon, o God,** Deze woorden in Ps. 45, moeten noodzakelijk van *Christus*, den waren bruidegom en koning Zijner gemeente, verstaan worden. Want dat de Joden nu zeggen, dat zij van Salomo moeten verstaan worden, is ongerijmd, daar Salomo nergens God wordt genoemd, noch zijn troon eeuwig is geweest, maar alleen veertig jaren geduurd heeft, en zijn scepter, en zijner nakomelingen scepter is niet altijd geweest een scepter der gerechtigheid, dewijl er vele gebreken en ongerechtigheden in zijn en zijner nakomelingen regering zijn geweest, zoals de boeken der Koningen betuigen. En het is niet waarschijnlijk, dat het huwelijk van Salomo met de dochter van Faraö gedurig in de gemeente Gods zou moeten geprezen en gezongen worden, gelijk het opschrift van Ps. 45:1, meebrengt. Hetwelk zo klaar is, dat zelfs de Joodse rabbijnen erkennen, dat deze psalm van den *Messias* moet verstaan worden. Doch de autoriteit van den apostel is hierin genoeg en boven alle tegenspraak. Door *den troon* wordt de heerlijkheid, en door *den scepter* de kracht dezer regering verstaan. **is in alle eeuwigheid; de scepter**

Uw koninkrijks is een rechte scepter. Dat is, een scepter des rechts, of der rechtheid, dat is, waar geen kromheid noch onrecht plaats heeft.

9. Gij hebt rechtvaardigheid liefgehad, en ongerechtigheid gehaat; daarom heeft U, o God! Uw God Zie de aantekeningen Joh. 20:17. **gezalfd** Namelijk met den Heiligen Geest, dien Hij in Zijn menselijke natuur ontvangen heeft zonder mate; Joh. 3:34. **met olie der vreugde** Zo worden de gaven des Heiligen Geestes genoemd, omdat zij het hart der mensen wakker en verheugd maken in God en tot hun beroep vaardig en gewillig; Hand. 10:38. **boven Uw medegenoten.** Dat is, uwe broeders, of andere kinderen Gods, waarvan *Christus* is de eerstgeborene. Want al de leden van het lichaam van *Christus*, dat is van Zijne gemeente, zijn eenzelfde Geest met *Christus* deelachtig, zo nochtans dat de volheid der gaven in *Christus* het hoofd is, maar in de andere leden naar de mate der gave van *Christus*. Zie Joh. 1:16; Ef. 4:7.

10. En: Gij, Heere! Namelijk tot of van den Zoon zegt Hij gelijk Hebr. 1:8, welke woorden de apostel hier getuigt dat van den Zoon Gods gezegd zijn, gelijk ook het doel van den psalm aanwijst, daar hij daar van de wederoprichting van het koninkrijk Gods spreekt en van de verbreiding daarvan onder de heidenen, hetwelk beide door *Christus* is geschied; Ps. 102:14, enz. **hebt in den beginne** Namelijk der schepping van alle dingen; gelijk Gen. 1:1; Joh. 1:1. **de aarde gegrond, en de hemelen zijn werken Uwer handen;**

11. Dezelve zullen vergaan, maar Gij blijft altijd, Namelijk van eeuwigheid tot eeuwigheid, zonder verandering; gelijk ook van *Christus* getuigd wordt, Openb. 1:8, en Openb. 22:13. Zie ook Hebr. 13:8. **en zij zullen alle als een kleed verouden;**

12. En als een dekkleed Namelijk dat ergens over wordt gelegd om iets te dekken en te bewaren tegen regen, wind en hitte; hetwelk als het genoeg gebruikt is pleegt opgerold en ter zijde gelegd te worden. **zult**

Gij ze ineenrollen, en zij zullen veranderd worden; Zie 2 Petr. 3:10. maar Gij zijt Dezelfde, en Uw jaren zullen niet ophouden.

13. En tot welken der engelen heeft Hij ooit gezegd: Zit aan Mijn rechter *hand*, totdat Ik Uw vijanden zal gezet hebben tot een voetbank Uwer voeten?

14. Zijn zij niet allen gediensstige geesten, Of *bedienende*; dat is die altijd Gode ten dienste zijn, of om te dienen voor Hem gereed staan. Zie Jes. 6:2; Ezech. 10:8; Dan. 7:10; Zach. 1:8; Openb. 5:11, enz. **die tot dienst uitgezonden worden,** Namelijk van God en van *Christus Jezus* zelf, Openb. 1:1, enz. Er wordt dan hier niemand van de engelen uitgezonderd, die ten dienste der gelovigen door God niet worden uitgezonden, gelijk sommigen menen. **om dergenen wil, die de zaligheid beerven zullen?**

Hebrëen 2

1. Daarom moeten wij ons te meer houden Dat is, daar wij nu bewezen hebben hoe voortreffelijk de persoon van *Christus* is, van wien wij spreken. **aan hetgeen van ons gehoord is, opdat wij niet te eniger tijd doorvloeien.** Dit wordt door sommigen verstaan van het woord, hetwelk wij gehoord hebben, en moeten zorg dragen dat het in ons niet doorvloeit, zoals in vergetelijke toehoorders pleegt te geschieden. Door anderen wordt het verstaan van de personen zelf, die gezegd worden door te vloeien, wanneer zij als water, dat doorvloeit, vergaan of verloren gaan. Zie 2 Sam. 14:14; Ps. 58:8.

2. Want indien het woord, door de engelen gesproken, Waardoor verstaan worden al de openbaringen, die God in het Oude Testament aan de profeten door de engelen heeft gedaan, en bijzonder ook het geven der wet, die wel van God zelf, maar toch door den dienst der engelen gegeven is, gelijk Stefanus getuigt, Hand. 7:53, en Paulus,

Gal. 3:19. vast is geweest, en alle overtreding en ongehoorzaamheid rechtvaardige vergelding Grieks *rechtvaardige loonvergelding*, namelijk der straffen, die daarom over hen zijn gekomen. Zie enige voorbeelden daarvan 1 Cor. 10:5, enz. **ontvangen heeft;**

3. Hoe zullen wij ontvlieden, Namelijk de rechtvaardige vergelding der straffen. **indien wij op zo grote zaligheid** Dat is, zo klare en krachtige leer, die ons ter zaligheid roept; waardoor het Evangelie verstaan wordt, hetwelk ook een dienst des Geestes en des levens wordt genoemd, daar de wet een doodslaande letter is, waarvan zie de verklaring op 2 Cor. 3:6,7. **geen acht nemen? dewelke, begonnen zijnde** Grieks *begin genomen hebbende gesproken te worden*. **verkondigd te worden door de Heere, aan ons** Namelijk *Jezus Christus*, toen Hij in de dagen Zijns vleses onder ons heeft gepredikt als een dienaar der besnijdenis. **bevestigd is geworden** Dat is, meer en meer versterkt. **van degenen,** Hieruit willen sommigen besluiten dat Paulus dezen brief niet zou hebben geschreven, daar hij niet door mensen, maar van *Christus* zelf het Evangelie gehoord heeft, en tot een apostel is beroepen, 2 Cor. 12:4, enz.; Gal. 1:1, en Gal. 2:6. Doch dit is een zeer zwak bewijs, dewijl de apostelen, door een figuurlijke wijze van spreken, zichzelf dikwijls in de vermaningen insluiten, hoewel zij hun eigenlijk niet aangaan, gelijk in deze drie voorgaande verzen meermalen geschiedt. Zie ook een opmerkelijk voorbeeld 1 Cor. 10:8,9; 1 Petr. 4:3; daarenboven, hoewel Paulus de leer des Evangelies van niemand heeft geleerd dan van *Christus*, nochtans is hij daarin ook versterkt door Ananias, Hand. 9:17, en door onderlinge handeling met de andere apostelen, gelijk de andere apostelen ook door de handelingen met hem, gelijk hijzelf in het brede getuigt, Gal. 2:2, enz. **die Hem gehoord hebben;**

4. God bovendien medegetuigende Namelijk met de apostelen en evangelisten, die ons het Evangelie hebben verkondigd. Zie

Mark. 16:20. door tekenen, en wonderen, en menigerlei krachten en bedelingen des Heiligen Geestes, naar Zijn wil.

5. Want Hij heeft Na het einde der tussengevoegde vermaning komt de apostel weder tot verklaring der leer. Want deze woorden sluiten aan bij het einde van het voorgaande hoofdstuk, waar hij gezegd had, dat God de Vader alles aan de voeten van *Christus* had onderworpen, en hij gaat alzo voort tot de verklaring van de nederheid en verhoging der mensheid van *Christus*. **aan de engelen niet onderworpen de toekomstige wereld,** Dat is, van wier toekomst of stand de profeten zoveel hebben gesproken, en waar David van spreekt in de aangetekende plaats, Ps. 110; welke wereld *toekomstige* wordt genoemd, ten opzichte van Gods beloften in het Oude Testament, en van de oprichting aller dingen, die door het zitten van *Christus* ter rechterhand Zijns Vaders, door de gehele wereld is begonnen, en ten uitersten dage zal voleindigd worden. **van welke wij spreken.**

6. Maar iemand heeft ergens betuigd, Namelijk die genoeg bekend is, te weten de profeet David, in Ps. 8. **zeggende: Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt,** Dit woord *gedenkt*, gelijk ook het volgende *bezoekt*, of *aanmerkt*, ziet zowel op den staat der vernedering van *Christus*, waaruit Hij verhoogd is, als op den ellendigen staat des mensen, waarin hij door de zonde is gevallen, waarin hem God met Zijn ontfermende ogen als aangezien en tot een beteren staat genadig heeft voorgenomen te brengen, gelijk deze wijze van spreken zulks alom medebrengt. Zie Gen. 8:1, en Gen. 21:1; Ezech. 16:4, enz. **of des mensen zoon, dat Gij hem bezoekt!**

7. Gij hebt hem een weinig minder gemaakt Of *een weinig tijds*; gelijk ook Hebr. 2:9, wat dit woord beide betekent. En dit wordt van den apostel op de gelovigen en vooral op *Christus* hun Hoofd geduid, omdat zij hier wel *een weinig* of *een weinig tijds* minder zijn dan de engelen, gelijk ook *Christus* is geweest in Zijn nederigen staat voor de

ogen der mensen, maar dat zij door *Christus* den engelen zullen gelijk worden in de toekomende wereld, Matth. 22:30, en dat *Christus*, het Hoofd derzelve, ook naar Zijn mensheid, ver boven alle engelen na Zijne hemelvaart is verheven, gelijk de Schrift alom getuigt. dan de engelen; met heerlijkheid en eer hebt Gij hem gekroond, en Gij hebt hem gesteld over de werken Uwer handen;

8. Alle dingen hebt Gij onder zijn voeten onderworpen. Want daarin, dat Hij hem alle dingen heeft onderworpen, heeft Hij niets uitgelaten, Zelfs ook dan niet de engelen. dat hem niet onderworpen zij; doch nu zien wij nog niet, Met deze woorden bewijst de apostel, dat deze plaats eerst en vooral van *Christus* moet verstaan worden, daar in geen ander mens ter wereld dit tot nog toe in alles is vervuld. dat hem alle dingen onderworpen zijn;

9. Maar wij zien Jezus Dat is, wij weten en geloven uit Gods Woord, en ervaren het in de regering Zijner gemeente, dat nu in *Jezus Christus* dit alles is vervuld, en dat het derhalve ook in Zijn leden te Zijner tijd, naar hunne mate, vervuld zal worden, zoals in Hebr. 2:10 wordt uitgedrukt. met heerlijkheid en eer gekroond, Die een weinig minder dan de engelen geworden was, vanwege het lijden des doods, Dat is, omdat Hij den dood moest lijden, of door het lijden des doods. Zie Luk. 24:26. opdat Hij door de genade Gods voor allen den dood Namelijk zijn leden, of broeders, die hij zijner heerlijkheid zou deelachtig maken; gelijk Joh. 10:11; Rom. 8:33,34, enz. smaken zou. Dat is, lijden, gelijk *Christus* zelf Zijn lijden bij een drinkbeker vergelijkt, Matth. 20:22, en Matth. 26:39. Zie dergelijke wijze van spreken Matth. 16:28; Mark. 9:1; Luk. 9:27; Joh. 8:52.

10. Want het betaamde Hem, Namelijk God den Vader; gelijk Rom. 11:36. om Welken alle dingen zijn, en door Welken alle dingen zijn, dat Hij, vele

kinderen Grieks *zonen*; waarvan *Christus* de eerstgeborene wordt genoemd, wiens beeld de anderen moesten gelijkvormig worden; Rom. 8:29. tot de heerlijkheid Dat is, tot de gemeenschap der heerlijkheid Zijns Zoons, waar hij in Hebr. 2:9 van gesproken had. leidende, den oversten Leidsman hunner zaligheid door lijden zou heiligen. Grieks *teleiosai*; hetwelk eigenlijk betekent *volmaken*, somwijlen *heiligen*, of, *inwijden*, welke betekenissen op *Christus* hier kunnen gepast worden. Hoewel het woord *heiligen* hier gehouden is, omdat *Christus* dit woord zo van zichzelf verklaart, Joh. 17:19, en Hebr. 2:11 zulks ook medebrengt. En door dit woord *heiligen* wordt alhier verstaan, dat de Vader geordineerd heeft dat *Christus* door Zijn gehoorzaamheid tot den dood des kruises in Zijn heerlijkheid zou ingaan, en ons met Hem daartoe ook bekwaam maken.

11. Want en Hij, Die heiligt, Deze regel is genomen uit de wijze van heiligen in het Oude Testament, waar de hogepriester, en de anderen die hij heiligde, van eenzelfde natuur en oorsprong waren. Waar ook de eerstelingen waren van ééne natuur en oorsprong met de gehele massa, die daardoor geheiligd werden. Zie Rom. 11:16; Hebr. 5:1. en zij, die geheiligd worden, zijn allen uit een; om welke oorzaak Hij Zich Namelijk de Zoon Gods, of de leidsman hunner zaligheid. niet schaamt Dat is, niet verontwaardigt, namelijk, hoewel hij zeer veel waardiger is dan zij zijn. hen broeders te noemen.

12. Zeggende: Namelijk in Ps. 22, welke psalm een gedurig verhaal is van de geschiedenis van het lijden van *Christus*, gelijk die daarom altijd voor het vroegoffer, volgens het opschrift des psalms, tot een verklaring van de betekenende zaak dezer offerande, werd gezongen. En daarom worden bij de evangelisten, wanneer zij handelen van het lijden van *Christus*, meer plaatsen uit dezen psalm aangehaald, dan uit enig ander hoofdstuk des Ouden Testaments. Ik zal Uw naam Mijn broeders verkondigen;

in het midden der Gemeente zal Ik U lofzingen.

13. En wederom: Ik zal Mijn betrouwen Met deze plaats, genomen uit Ps. 18:3, bewijst de apostel, dat *Christus* enerlei bewegingen des gemoeds, en die enerlei natuur met de gelovigen deelachtig is. **op Hem stellen. En wederom: Zie daar,** Deze plaats is genomen uit Jes. 8:18, waar *Christus*, de ware Emmanuel, den profeet aanspreekt, en in zijn lijden vertroost met zijn en aller kinderen Gods voorbeeld, die dergelijke zwaarigheden altijd onderworpen zijn geweest, gelijk dat gehele hoofdstuk van het achtste vers af een profetie van *Christus* is. **Ik en de kinderen, die Mij God gegeven heeft.** Namelijk uit de wereld, om mijzelf voor hen te heiligen. Zie Joh. 17:6.
14. Overmits dan de kinderen Namelijk waarvan Jesaja spreekt; dat is, de ware gelovigen, die uit God geboren en leden van *Christus* zijn. **des vleses en bloeds** Dat is, bestaan uit vlees en bloed; of, de zwakke menselijke natuur deelachtig zijn; gelijk 1 Cor. 15:50. **deelachtig zijn, zo is Hij ook desgelijks derzelve deelachtig geworden,** Dat is, heeft deze in enigheid zijns persoons aangenomen, gelijk hij hierna spreekt Hebr. 2:16 en Filipp. 2:7. **opdat Hij door den dood te niet doen zou dengene,** Dat is, zijne macht of tirannie over de kinderen Gods verbreken en wegnemen. **die het geweld des doods had,** Namelijk door de zonde, waar hij de mensen toe gebracht had, en waaronder hij die nog hield; om welke zonde de mens den vervloekten dood was onderworpen. Zie Rom. 5:12, en 1 Cor. 15:56. **dat is, den duivel;** Namelijk met al zijn engelen, gelijk *Christus* spreekt Matth. 25:41. Want onder dezen overste worden allen, die onder hem staan, begrepen.
15. En verlossen zou al degenen, die met vreeze des doods, Dat is, van den eeuwigen en vervloekten dood, welke vrees alle zondige mensen noodwendig bevangt, totdat zij van hun verlossing verzekerd zijn. Zie Luk. 1:74. **door al hun leven, der**

dienstbaarheid Dat is der knechtelijke vrees, of den geest der dienstbaarheid; gelijk hij spreekt Rom. 8:15. **onderworpen waren.**

16. Want waarlijk, Hij neemt de engelen Dat is, de Schrift zegt nergens, dat Hij de engelen zou aannemen, maar wel het zaad van Abraham, Gen. 12:3, en Gen. 22:18; gelijk ook zulks inderdaad in Zijne menswording is gebleken. **niet aan, maar Hij neemt het zaad** Dat is, de menselijke natuur uit het zaad van Abraham. Want dat enigen het woord *aannemen* door *helpen* verklaren is ongerijmd, dewijl de goede engelen geen hulp van node hebben tot hun verlossing, daar zij niet hebben gezondigd. **Abrahams aan.**
17. Waarom Hij in alles den broederen Namelijk uitgenomen de zonde, gelijk de apostel daarbij voegt; Hebr. 4:15. **moest gelijk worden, opdat Hij een barmhartig en een getrouw Hogepriester zou zijn, in de dingen, die bij God** Namelijk om den mens met God te verzoenen. **te doen waren, om de zonden des volks te verzoenen.**
18. Want in hetgeen Hij Zelf, verzocht zijnde, Namelijk in den staat Zijner vernedering, met allerlei lijden en verdriet. **geleden heeft, kan Hij dengenen, Namelijk te beter, alzo Hij deze ook ervaren heeft, en daarom met meer medelijden tegen hen ontstoken is. die verzocht worden, te hulp komen.**

Hebrëen 3

1. Hierom, heilige broeders, Namelijk dewijl wij verstaan hebben, dat *Christus* waarachtig God is, en ééne natuur met ons deelachtig is geworden, gelijk in Hebr. 1,2 is bewezen. **die der hemelse roeping** Dat is, die uit den hemel is, Filipp. 3:14, en ons tot hemelse dingen vermaant, 2 Thess. 2:14. En alzo onderscheidt hij de gelovige Joden van de ongelovigen en hardnekkigen. **deelachtig zijt, aanmerkt den** Namelijk zo, dat gij Hem gehoorzaam blijft. Het Griekse

woord betekent ene aanmerking met grote aandacht. **Apostel** Dat is, gezant des Vaders, om ons den raad Gods van onze zaligheid te openbaren. Zie Joh. 20:21. **en Hogepriester** Namelijk om ons met God te verzoenen; van welk ambt hij breder zal handelen in Hebr. 5,6. **onzer belijdenis, Christus Jezus;** Dat is, der evangelische leer, waarvan wij belijdenis doen.

2. **Die getrouw is Dengene, Die Hem gesteld heeft,** Grieks *die hem gemaakt heeft*; namelijk tot een apostel, profeet en hogepriester. Zie 1 Sam. 12:6; Hand. 2:36. **gelijk ook Mozes in geheel zijn huis was.** Dat is, Zijne gemeente, die het huis Gods genoemd wordt, omdat Hij daarin door Zijn woord, genade en Geest woont. Zie Matth. 18:20; 1 Tim. 3:15.
3. **Want Deze is zoveel meerder** Namelijk *Christus*, de apostel en hogepriester onzer belijdenis. **heerlijkheid waardig geacht dan Mozes, als degene, die het huis gebouwd heeft, Of toegerust, toebereid. meerder eer heeft, dan het huis.** Namelijk dat door Hem gebouwd is, namelijk Zijn gemeente, waarvan Mozes een lidmaat is.
4. **Want een ieder huis wordt van iemand gebouwd; maar Die dit alles gebouwd heeft,** Dat is, teweeggebracht heeft, wat tot den welstand Zijner gemeente behoort. **is God.** Waaruit dan noodwendig volgt dat *Christus* ook deze ware God is, die dit alles heeft gebouwd, zoals hij in Hebr. 3:3 getuigd had.
5. **En Mozes is wel getrouw geweest in geheel zijn huis, als een dienaar, tot getuiging der dingen, Of tot getuigenis.** Dit zegt de apostel van de voorzeggingen en ceremoniën des Ouden Testaments, die door Mozes en de profeten zijn voorgesteld, en daarna door *Christus* en de apostelen nader en breder zouden verklaard worden, gelijk Mozes zelf getuigt; Deut. 18:15. **die daarna gesproken zouden worden;**
6. **Maar Christus, als de Zoon** Dat is, als de eigen Zoon en erfgenaam, want anders was ook Mozes een zoon Gods door het geloof. **over Zijn eigen huis; Wiens**

huis wij zijn, Dat is, gemeente, of huisgenoten; gelijk Hebr. 3:2. **indien wij maar de vrijmoedigheid** Dat is, het geloof of vertrouwen op *Christus*, waardoor wij een vrijmoedigen toegang hebben tot God, als tot onzen Vader. Zie hierna Hebr. 10:22, en Rom. 8:15, enz. **en de roem der hoop** Dat is, waardoor wij van Gods gunst en toekomstige heerlijkheid durven roemen; Rom. 5:2,3. **tot het einde toe vast behouden.**

7. **Daarom, gelijk de Heilige Geest zegt:** Namelijk door den mond van den profeet David, gelijk daarbij gevoegd wordt, Hand. 1:16. Zie ook 2 Sam. 23:2, en 2 Petr. 1:21. **Heden, indien gij Zijn stem** Namelijk Gods of des *Messias'* stem, waardoor God ook tot hen zou spreken; Hebr. 1:1. **hoort, Of zult horen.** Waarmede de profeet aanwijst, dat hij dit niet alleen verstaat van zijn stem, die toen sprak, maar nog van een andere stem, namelijk van den *Messias*, die daarna nog tot hen zou spreken.
8. **Zo verhardt uw harten niet,** De mensen worden gezegd hun harten te verharden, wanneer zij de stem des Heeren niet ter harte nemen, of tot hun harten laten ingaan, om die te geloven en te gehoorzamen. Zie Zach. 7:11, enz. **gelijk het geschied is in de verbittering,** Dat is, in den tijd der verbittering, toen de Israëlieten God door hun wederspanningheid vertoornden of verbitterden, hetwelk meermalen in de woestijn is geschied in den tijd van veertig jaren, maar inzonderheid Exod. 17:7; Num. 20:13. **ten dage der verzoeking,** Dat is, ten tijde der verzoeking, toen zij mij in de woestijn verzochten. En de apostel stelt hun dit voorbeeld voor, omdat zij altijd op hun voorouders roemden. **in de woestijn;**
9. **Alwaar Mij uw vaders verzocht hebben;** De mens wordt gezegd God te verzoeken, wanneer hij Gods beloften of macht moedwillig in twijfel trekt, of de gewone middelen van Gods regering veracht, en buitengewone verzoekt, gelijk de Israëlieten hier deden, en de Farizeën *Christus* verzoeken; Matth. 16:1. **zij hebben Mij**

beproefd, Sommigen nemen dit voor een verklaring van het voorgaande woord *verzoeken*, doch wordt door anderen wel zo geschikt in het goede genomen voor: genoegzame proeve of ervarenheid hebben van Gods macht en goeden wil in het verlossen van hen, en spijzigen van hen, al dien voorgaanden tijd, gelijk de volgende woorden dezen zin ook medebrengen. **en hebben Mijn werken gezien, veertig jaren lang.**

10. Daarom was Ik vertoornd over dat geslacht, en sprak: Altijd dwalen zij met het hart, Dat is, keren zich als dwalende mensen van mij af, en van de gehoorzaamheid, die zij mij schuldig zijn. **en zij hebben Mijn wegen** Dat is mijn geboden, die Ik hun gegeven heb, en mijn weldaden, die Ik hun gedaan heb. **niet gekend.** Dat is, niet ter harte genomen; of, in hun kennis die niet gezocht te houden, om die behoorlijk te erkennen en waar te nemen.

11. Zo heb Ik dan gezworen in Mijn toorn; Indien zij Ene wijze van eedzweren bij de Hebreëen gebruikelijk. Zie Mark. 8:12. Dat is, *dat zij niet zullen ingaan.* **in Mijn rust zullen ingaan!** Zo wordt hier genoemd het land Kanaän, omdat het geweest is een einde van de dwalingen der Israëlieten in de woestijn, en wordt alhier meteen voorgesteld als een voorbeeld van de toekomstige rust na dit leven, in het eeuwige leven, gelijk Paulus in Hebr. 4 nader zal verklaren.

12. Ziet toe, broeders, Alzo noemt hij hier de Hebreëen, die belijdenis van *Christus* deden, en vermaant hen nu elk in het bijzonder toe te zien, dat zij den meerderen hoop der hardnekkige Joden niet zouden volgen, gelijk vele van hun vaders in de woestijn gedaan hadden, en daarom uit de rust van het land Kanaän waren uitgesloten. **dat niet te eniger tijd in iemand van u zij een boos,** Grieks *een boos hart des ongeloofs*; dat is, dat onder den schijn van een Christen te zijn, evenwel ongelovig is, en dies lichtelijk tot afwijking van zijn belijdenis te brengen.

Zie Matth. 13:20,21. ongelovig hart, om af te wijken van den levenden God;

13. Maar vermaant elkander te alledage, Namelijk tot standvastigheid en toenemen in het geloof. Het kan ook overgezet worden: *vermaant uzelf*; doch de volgende woorden, *opdat niet iemand van u,* schijnen de eerste overzetting te vereisen, gelijk dit Griekse woord *heautous* ook gebruikt wordt, Ef. 4:32; Col. 3:16; 1 Thess. 5:13. **zolang als het heden** Dat is, zolang als de Heere u tijd en gelegenheid daartoe geeft, en u daartoe roept, welke roeping wij moeten waarnemen. Want anderszins zendt de Heere dikwijls door Zijn rechtvaardigheid een kracht der dwaling over de mensen, die het Evangelie niet gehoorzaam zijn, tot een straf voor hun ondankbaarheid. Zie 2 Thess. 2:11,12. **genaamd wordt, opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding der zonde.**

14. Want wij zijn Christus deelachtig geworden, Of *Christus' medegenoten*; namelijk in Zijne hemelse erve, Rom. 8:17; 1 Petr. 1:3,4. **zo wij anders het beginsel van dezen vasten grond** Grieks *hypostaseos*; dat is, der zelfstandigheid; alzo noemt hij het geloof en vast vertrouwen op *Christus*, omdat het ons Gods beloften bevestigd en in ons doet bestaan. Dergelijke betekenis van dit woord, zie 2 Cor. 9:4, en 2 Cor. 11:17, en hierna Hebr. 11:1; hoewel hetzelfde woord hier voor, Hebr. 1:3, in ene andere betekenis wordt genomen. **tot het einde toe vast behouden;**

15. Terwijl er gezegd wordt: Of zo lang; namelijk ook tot u door den geest van *Christus* en Zijner gezanten gezegd wordt, gelijk het eertijds gezegd is door Mozes tot uwe vaders. **Heden, indien gij Zijn stem hoort, zo verhardt uw harten niet, gelijk in de verbittering *geschied is.***

16. Want sommigen, als zij die gehoord hadden, hebben Hem verbitterd, doch niet allen, Namelijk gelijk Jozua, Kaleb, vele Levieten en anderen; hetwelk de apostel daarbij voegt, om te tonen dat God altijd ook Zijn overblijfsel onder het

volk heeft behouden, en derhalve onder hen ook behouden zal, niettegenstaande de verharding van velen. die uit Egypte door Mozes uitgegaan zijn.

17. Over welke nu is Hij vertoornd geweest veertig jaren? Was het niet over degenen, die gezondigd hadden, Dat is, tegen God gemurmureerd hadden, en van Hem afvallig geworden waren. **welker lichamen gevallen zijn Grieks leden.** Niet dat allen die in de woestijn gestorven zijn noodzakelijk ook uit den hemel zijn gesloten; want ook Aäron en Mozes zijn daar gestorven; maar die zonder berouw en betering, nadat zij God verzocht hadden, daarin zijn gestorven, waarvan het uitsluiten uit het beloofde land maar een voorbeeld was. **in de woestijn?**

18. En welken heeft Hij gezworen, dat zij in Zijn rust niet zouden ingaan, anders dan degenen, die ongehoorzaam geweest waren?

19. En wij zien, dat zij niet hebben kunnen ingaan vanwege *hun* ongeloof. Dat is, omdat zij niet betrouwden op Gods beloften, maar tegen Hem murmureerden zonder berouw.

Hebrëen 4

1. Laat ons dan vrezen, Dat is, met zorgvuldigheid daarop letten. Zie Filipp. 2:12; hetwelk met het vast vertrouwen op *Christus* niet strijdt, gelijk blijkt Hebr. 4:16. **dat niet te eniger tijd, de belofte van in Zijn rust in te gaan nagelaten zijnde,** Dat is, ons nog overgelaten zijnde. Anderen nemen het woord *nalaten* voor *verlaten* of niet waarnemen; doch de overzetting komt met Hebr. 4:2 wel zo goed overeen. **iemand van u schijne achtergebleven te zijn.** Dat is, tot het einddoel, dat hem voorgesteld is, niet gekomen; een gelijkenis, genomen van de Israëlieten in de woestijn, die wel Egypte hadden verlaten, om naar het land Kanaän te reizen, maar waren door hun ongelovigheid verhinderd, dat zij tot daartoe niet zijn gekomen. Of daarvan verstoken te zijn, dat men ze moet derven.

2. **Want ook ons is het Evangelie verkondigd, gelijk als hun;** Namelijk ten tijde van Mozes en van David, waarvan hij tevoren had gesproken. Waaruit blijkt dat de zaligheid in het Oude Testament niemand is medegedeeld dan door de leer des Evangelies. Zie ook Joh. 8:56; Hand. 15:10,11; Hebr. 11. **maar het woord der prediking Grieks des gehoors;** dat is, der prediking, waardoor het gehoor des woords komt, gelijk Jes. 53:1; Rom. 10:16. **deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was** Dat is, gevoegd, vergezeld, gelijk dingen, die men mengt, bij elkander worden gevoegd. **in degenen, die het gehoord hebben.**

3. **Want wij, die geloofd hebben, gaan in de rust,** Namelijk waar David Ps. 95 van spreekt en de apostel hierna Hebr. 4:9. **gelijk Hij gezegd heeft:** Namelijk niet met klare woorden, maar door een noodwendig gevolg. Want indien God zweert, dat de ongelovigen in Gods rust niet zullen ingaan, zo belooft Hij daarentegen, dat de gelovigen daar zullen ingaan. **Zo heb Ik dan gezworen in Mijn toorn: Indien zij zullen ingaan Zie hiervoor Hebr. 3:11. in Mijn rust! hoewel Zijn werken Of daar nochtans;** en de apostel wil daarmee bewijzen, dat elders in de Schrift wel wordt gesproken van tweeërlei rusten, namelijk van den Sabbatdag en van het land Kanaän, doch dat David in Ps. 95 van geen van deze twee eigenlijk spreekt, maar van een andere rust, die door deze twee was betekend, en den gelovigen nog open stond. De reden waarmede de apostel dat bewijst, is omdat de rust Gods op den Sabbat na de schepping aller dingen zo lang, namelijk omtrent drie duizend jaren voorbij was, en dat de Israëlieten al lang, namelijk over de vierhonderd jaren, tevoren door Jozua in de rust van het land Kanaän gebracht waren, daar David hier spreekt van ene rust, waar de gelovigen nog dagelijks toe worden genood, gelijk hij uit het woord *heden* bewijst, en die derhalve voor hen nog werd bewaard en opgehouden, gelijk hij in Hebr. 4:9 besluit. **van de grondlegging der wereld af al**

volbracht waren. Grieks *geworden*, of *geschied waren*. Want in zes dagen heeft God hemel en aarde geschapen en rustte daarvan op den zevenden dag.

4. Want Hij heeft ergens van den zevenden *dag* aldus gesproken: En God heeft op den zevenden dag van al Zijn werken Namelijk die Hij voorgenomen had te scheppen. Want van het onderhouden aller dingen en weder oprichten van hetgeen daarin vervalt, rust God nimmermeer; Ps. 104:13, enz.; Joh. 5:17; Hand. 17:25, enz. **gerust**. Dat is, opgehouden van nieuwe soorten van schepselen voort te brengen. Want God wordt niet vermoeid, noch afgearbeid, Jes. 40:28, daarom heeft Hij geen zulke rust daartegen van node.
5. En in deze *plaats* Namelijk Ps. 95, waarvan in het voorgaande is gesproken. **wederom: Indien zij in Mijn rust zullen ingaan!**
6. Dewijl dan blijft, Of *overblijft*; namelijk door een noodwendig gevolg, gelijk op Hebr. 5:3 is aangetekend. **dat sommigen in dezelve *rust* ingaan, en degenen, dien het Evangelie eerst verkondigd was, Namelijk door Mozes in de woestijn, gelijk op Hebr. 3:2 is aangetekend. niet ingegaan zijn vanwege de ongehoorzaamheid,**
7. Zo bepaalt Hij wederom een zekeren dag, *namelijk* heden, door David zeggende, Grieks *in David*; dat is, in de Psalmen Davids; of *door David*; gelijk dit woord *in* ook genomen wordt Rom. 9:25. **ZO langen tijd daarna Namelijk dat de Israëlieten uit Egypte verlost en in het land Kanaän gekomen zijn. (gelijkerwijs gezegd is): Heden, indien gij Zijn stem hoort, zo verhardt uw harten niet.**
8. Want indien Jozua hen Dat is, Jozua, de zoon van Nun, die de kinderen Israëls in het land Kanaän gebracht heeft. Zie Hand. 7:45. **in de rust gebracht heeft, Of, *in de rust gesteld*; namelijk waar het opperste geluk des**

mensen in gelegen is, en die David aanwijst. Want hoewel het land Kanaän ook een rustplaats was voor de Israëlieten, zo was daarin hun opperste goed niet gelegen, maar was alleen een schaduw van deze uiterste en geestelijke rust, en moesten daarom ook naarstigheid doen, om door het geloof daartoe te komen. **zo had Hij daarna niet gesproken van een anderen dag.**

9. Er blijft dan een rust over Grieks *Sabbatismos*; dat is, een rust, namelijk boven de rust van het land Kanaän en van den zevenden dag, welke is de geestelijke en eeuwige rust, die hierdoor wordt betekend, en die hij in Hebr. 4:10 beschrijft. **voor het volk Gods**. Dat is, voor de ware gelovigen, die de ware Israëlieten en kinderen der belofte zijn.
10. Want die ingegaan Door het woord *die*, wordt verstaan een iegelijk der gelovigen, die gezegd worden in te gaan in de rust Gods, wanneer zij hier rusten van de volbrenging der werken des vleses, en hiernamaals ten volle zullen rusten van al hunnen arbeid, Openb. 14:13, van welke rust de Sabbat hier ook als een sacramenteel teken en figuur wordt aangemerkt. **is in zijn rust, heeft zelf ook van zijn werken gerust, gelijk God van de Zijne.**
11. Laat ons dan ons benaarstigen, om in die rust in te gaan; Namelijk door een standvastig geloof, gelijk de volgende woorden medebrengen. **opdat niet iemand in hetzelfde voorbeeld Dat is, een voorbeeld van ongehoorzaamheid worde, gelijk onze vaders in de woestijn zijn geweest. Anderen nemen het woord *vallen*, voor verloren gaan. der ongelovigheid valle. Of, *ongehoorzaamheid*.**
12. Want het Woord Gods Sommigen verstaan dit van *Christus*, die het Woord Gods, genoemd wordt, Joh. 1:1; Openb. 19:13, en de gehele beschrijving, die volgt, komt daarmede ook wel overeen. Doch dewijl Paulus den persoon van *Christus* in zijn andere Schriften met dezen naam niet noemt, zo kan het hiervoor het woord des Evangelies geschikter genomen worden, welks kracht ook elders wordt beschreven. Zie Rom. 1:16;

2 Cor. 3:8,9; 1 Petr. 1:23,25. is levend en krachtig, Namelijk door de werking des Heiligen Geestes, die dit leven en kracht daardoor in onze harten openbaart. en scherpsnijdender dan enig tweesnijdend zwaard, Grieks *boven alle tweesnijdend zwaard*. Het Griekse woord betekent eigenlijk een zwaard dat twee monden heeft, en van twee zijden bijt of snijdt, gelijk uit *Christus'* mond een scherp zwaard ook wordt gezegd te gaan, Openb. 19:15. Zie ook Jes. 11:4, en Ef. 6:17. Waardoor bij gelijkenis te kennen gegeven wordt, dat Gods Woord op de ene zijde de harten verslaat door de overtuiging der zonden en straffen, die de mens heeft verdiend, en aan de andere zijde de harten zuivert, en de kwade begeerlijkheden doodt, om voor *Christus* voortaan te leven. Zie een voorbeeld Hand. 2:37,38. en gaat door tot de verdeling der ziel Dat is, tot de binnenste bewegingen van den wil en het verstand des mensen. Zie ook 1 Thess. 5:23., en des geestes, en der samenvoegselen, Dat is, van hetgeen aldaar meest verborgen schijnt te zijn in den mens, gelijk het merg en de samenvoeging der leden zijn. en des mergs, en is een oordeler der gedachten Gods Woord wordt gezegd de gedachten en overlegging der harten te oordelen of te onderscheiden, omdat de mens door Gods Woord onderricht en vermaand zijnde, zichzelf onschuldigt, of beschuldigt voor Gods oordeel, en zichzelf daardoor voor God vernedert, of ook moed geeft om tot den troon Zijner genade vrijmoedig te gaan. Zie 1 Cor. 14:24,25. en der overleggingen des harten.

13. En er is geen schepsel onzichtbaar voor Hem; Namelijk God, Hebr. 4:12, met wien wij te doen hebben, gelijk in het volgende lid wordt uitgedrukt. Alzo klimt hij dan hier van het Woord Gods tot God zelf, die een kenner en richter is van allen. En het is een nieuwe reden, waarom wij op Zijn woord wel moeten acht geven, daar dit woord zulk een kracht over onze zielen heeft, van dien die alles weet en richt. maar alle dingen

zijn naakt en geopend voor de ogen Desgenen, Het Griekse woord betekent *den nek, of den hals, openen*; om de delen of inwendige leden te mogen zien, die in de borst zijn; gelijk de priesters de dieren, die geofferd werden, van den hals af eerst de borst plachten te openen, om te zien of alle delen, daarin rein en gaaf waren. met Welken wij te doen hebben. Of, *aan wien wij moeten rekening doen*; of *tot wien wij spreken*; namelijk in onze gebeden. Of, *van wien wij het woord hebben*; of spreken, namelijk in deze onze handeling.

14. Dewijl wij dan Hier besluit de apostel de handeling van het profetisch ambt van *Christus*, en gaat voort tot Zijn priesterlijk en koninklijk ambt, gelijk hij Hem terstond ook een troon toeschrijft en met Melchizedek vergelijkt; en noemt Hem *een groten hogepriester*, omdat Hij meerder is dan al de hogepriesters des Ouden Testaments, die maar schaduwen van *Christus'* priesterambt zijn geweest, gelijk in de vijf volgende hoofdstukken breder zal verklaard worden. een groten Hogepriester hebben, Die door de hemelen Namelijk die zienlijk zijn. doorgedaan is, Namelijk tot in den derden hemel, die de troon Gods is, en de heerlijke woonstede der heilige engelen en geesten, welke door het heilige der heiligen werd betekend, gelijk Hebr. 9:24 verklaard wordt. Zie ook 2 Cor. 5:8, en 2 Cor. 12:2,4. *namelijk* Jezus, den Zoon van God, zo laat ons deze belijdenis vasthouden. Dat is, de leer van dezen zo groten hogepriester door het ware geloof standvastig belijden, niettegenstaande alle zwarigheden en vervolgingen, die ons daardoor zouden mogen overkomen.

15. Want wij hebben geen hogepriester, die niet kan medelijden hebben met onze zwakheden, maar Die in alle dingen, Namelijk die de mens niet alleen in dit leven van nature onderworpen is, maar ook zelfs de zwarigheden en straffen, die door de zonde daarbij gekomen zijn; alleen de zonde zelf uitgenomen, die door gehoorzaamheid, heiligheid en rechtvaardigheid moest teniet

gedaan worden. **gelijk als wij**, Grieks *naar gelijkheid*. is verzocht geweest, **doch zonder zonde**.

16. Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan tot den troon der genade, Namelijk die God in *Christus* heeft opgericht. En de apostel schijnt hier te zien op den genadestoel, die op de ark des verbonds was, waardoor de tafelen der wet, die de uiterste gehoorzaamheid of straf in het eerste verbond vereiste, werden bedekt; gelijk *Christus* alzo ook genoemd wordt, Rom. 3:25. opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen, en genade vinden, om geholpen te worden Grieks *tot tijdige hulp*, of *tot hulp ter bekwamer tijd*. Namelijk *wanneer ons zulks tot onze zaligheid bevorderlijk of nodig is*. **ter bekwamer tijd**. Namelijk *wanneer ons zulks tot onze zaligheid bevorderlijk of nodig is*.

Hebrëen 5

1. **Want alle hogepriester**, Namelijk gelijk die zijn geweest, die uit de nakomelingen van Aäron wettelijke priesters zijn geworden. Want Paulus heeft dezen brief geschreven terwijl de tempel nog stond, en ziet op de wijze van doen, die toen nog genoeg bekend was. **uit de mensen genomen, wordt gesteld voor de mensen** Dat is, om der mensen wil, tot hun voordeel en dienst, om de mensen met God te verzoenen, of enige weldaden van God te verwerven. **in de zaken, die bij God te doen zijn**, opdat hij offere gaven en slachtofferen Door deze eerste soort worden verstaan de offeranden, die van de vruchten en andere dergelijke dingen werden geofferd; door de tweede, de offeranden van gedierten of beesten, die aan het altaar werden geslacht en alzo geofferd. **voor de zonden**;

2. **Die behoorlijk medelijden** Of, *matiglijk*; dat is, in behoorlijke mate. Het Griekse woord *metriopathein* betekent eigenlijk *medelijden hebben met mate*, of *naarmate*; dat is zo veel nodig is, om hem, die het van node heeft, te hulp te komen. **kan hebben met de onwetenden** Dat is, zondaren, ene

Hebreeuwse wijze van spreken; en wordt door het eerste verstaan, de zonde die uit onwetendheid of zwakheid des verstands geschiedt; door de tweede de zonde waarin de mens valt, doordien hij zichzelf verleidt, of toegeeft, en niet zonder zijn wil tot de zonde voortgaat, hoewel er dwaling bij is, als het verstand door de begeerlijkheid verduisterd wordt, Jak. 1:14,15. Tegen beide heeft God offeranden ter verzoening verordineerd. Zie Lev. 4,5,6; maar voor de moedwillige zonde tegen den Heiligen Geest niet. Zie Hebr. 10:26,27. **en dwalenden, overmits hij ook zelf met zwakheid omvangen is**; Dat is, met zonde, gelijk Hebr. 5:3 aantoont; waarin *Christus* den anderen hogepriesters ongelijk is, dewijl Hij wel in alles gelijkelijk verzocht is, doch zonder zonde. Zie Hebr. 4:15, en Hebr. 7:26,27.

3. **En om derzelve zwakheid wil moet hij gelijk** Grieks *is hij schuldig*. **voor het volk, alzo ook voor zichzelf**, Zie hiervan Lev. 4:3, en Lev. 9:7, en Lev. 16:6, wanneer hij eens in het jaar in het heilige der heiligen ging, en eerst voor zijn eigen zonden, en daarna voor de zonden des volks offerde, en wanneer hij zelf enige ergerlijke zonden begaan had. **offeren voor de zonden**.

4. **En niemand neemt zichzelf** Namelijk zonder voorgaand beroep. **die eer aan**, Namelijk om hogepriester te worden. Hij spreekt van degenen die wettelijke priesters waren. **maar die van God geroepen wordt, gelijkerwijs als Aaron**.

5. **Alzo heeft ook Christus Zichzelf niet verheerlijkt, om Hogepriester te worden, maar Die tot Hem gesproken heeft**: Dat is, God Zijn Vader, namelijk heeft Hem hiertoe verheerlijkt. **Gij zijt Mijn Zoon**, Sommigen menen, dat met deze woorden alleen beschreven wordt de persoon des Vaders, die den Zoon tot het priesterambt heeft verheerlijkt, en dat alleen in Hebr. 5:6 het bewijs daarvan zou volgen. Anderen verstaan, dat in Hebr. 5:5 ook bewijsredenen zouden begrepen zijn, dat Hem de Vader tot enen hogepriester wettelijk

gesteld heeft; eerstelijk in de woorden, die daar in den psalm volgen: *begeer van mij*, enz.; daar dit het eigen werk is van een priester voor het volk te bidden; als ook in het woord *mijn Zoon*, daar de eerstgeboren zonen, voor de instelling van het Levietische priesterschap, gewoon het Priesterschap na den dood der huisvaders in de familiën bedienden. Zie Gen. 25:31, en voornamelijk in de woorden *heden van mij geboren*; waardoor hoewel inzonderheid verstaan wordt de eeuwige geboorte des Zoon van den Vader, Hebr. 1:5; zo worden die ook geschikt door Paulus toegepast op de openbaring daarvan, die in den tijd geschied is, voornamelijk door Zijn opstanding uit de doden, Hand. 13:33; hetwelk een klaar bewijs is, dat Hij van den Vader tot een Middelaar, en vervolgens ook tot een hogepriester wettig is gesteld geweest. **heden heb Ik U gegeneerd.**

6. **Gelijk Hij ook in een andere plaats zegt: Gij zijt Priester in der eeuwigheid, naar de ordening van Melchizedek.** Dat is, naar de wijze en gelijkenis van Melchizedek, gelijk Hebr. 7:15, verklaard wordt.

7. **Die in de dagen Zijns vleeses,** Dat is, wanneer Hij onze zwakke natuur aangenomen had, en daarin onder ons wandelde en leed. Want hoewel Hij onze natuur ook in den hemel draagt, zo heeft Hij nochtans de zwakheden daarvan afgelegd. **gebeden en smekingen tot Dengene, Die Hem uit den dood kon verlossen, met sterke roeping en tranen** De apostel ziet hier wel op de gehele vernedering van *Christus*, maar voornamelijk op den angst en uiterste benauwdheid van *Christus* in den hof, als Hij bloedige druppelen heeft gezweet, en op Zijn sterk roepen aan het kruis, wanneer Hij riep: *mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten.* **geofferd hebbende,** Dat is, Zijn Vader voorgedragen, en Zijn leven voor ons in handen Zijns Vaders opgedragen hebbende. **en verhoord zijnde uit de vreze.**

8. **Hoewel Hij de Zoon was, nochtans gehoorzaamheid geleerd heeft** Dat is, ervaren heeft, wat het is in zulke

benauwdheden zichzelf den wil Zijns Vaders in alles gehoorzaam te onderwerpen., **uit hetgeen Hij heeft geleden.**

9. **En geheiligd zijnde,** Of, *volmaakt geworden zijnde*, namelijk in deze Zijn gehoorzaamheid. Of, *opgeofferd zijnde*, namelijk aan het kruis door den eeuwigen Geest, gelijk de apostel hierna spreekt Hebr. 9:14. Of *volkomen ingewijd zijnde*. Want al deze betekenissen heeft dit Griekse woord *teleiotheis* in zich. **is Hij allen, die Hem gehoorzaam zijn,** Dat is, die in Hem geloven, en vervolgens ook dit geloof met de andere delen der gehoorzaamheid vergezelschappen, gelijk de schrift doorgaans ook het geloof de gehoorzaamheid noemt, als den grond van alle ware gehoorzaamheid. Zie Joh. 3:36. **een oorzaak der eeuwige zaligheid geworden;**

10. **En is van God genaamd een Hogepriester, naar de ordening van Melchizedek.**

11. **Van Denwelken wij hebben** Namelijk Melchizedek. Of *van welke*, namelijk zaak. **vele dingen, Grieks reden. en zwaar om te verklaren, te zeggen, dewijl gij** In deze woorden geeft de apostel reden van hetgeen hij gezegd had, dat de zaken, die hij voor had te schrijven, *zwaar waren om te verklaren*, namelijk niet zo zeer ten aanzien van de zaak zelf, als ten aanzien van hunne traagheid, waarom hij hen hiermede tot opmerkzaamheid aanmaant. **traag om te horen** Of, *traag in het gehoor, of van gehoor.* geworden zijt.

12. **Want gij, daar gij leraars behoortet te zijn vanwege den tijd,** Of *ten aanzien van den tijd*, namelijk dat gij in de leer van *Christus* geoefend zijt. **hebt wederom van node, dat men u lere, welke de eerste beginselen zijn** Grieks *de elementen*, of *A B C des beginsels*, dat is, de eerste gronden en fundamenten der christelijke leer, welke hij in Hebr. 6 zal verhalen. Anders worden ook de ceremoniën des Ouden Testaments, waar de Hebreëen licht toe vervielen, en altijd in bleven hangen, de eerste beginselen der wereld en zwakke

elementen genoemd, Gal. 4:9; Col. 2:8; omdat God daardoor dezelve als een A B C tot de geestelijke leer der zaligheid had geleid, waarvan de Hebreëen nu tot de zaak, daardoor betekend, moesten voortgaan, en daarin meer en meer toenemen. **der woorden Gods; en gij zijt geworden, als die melk van node hebben,** Dezelfde gelijkenis gebruikt de apostel ook 1 Cor. 3:2, om hunne traagheid en onwetendheid te doen verstaan in de zaken der verborgenheden van het Evangelie, gelijk de volgende verzen verklaren. **en niet vaste spijs.** Grieks *voedsel*.

13. Want een iegelijk, die der melk deelachtig is, die is onervaren Dat is, niet genoeg onderwezen in de leer des Evangelies, waarin de ware gerechtigheid, die in Gods oordeel bestaat en van ons geëist wordt, is geopenbaard. **in het woord der gerechtigheid; want hij is een kind.** Dat is, als een kind, namelijk in wetenschap. Zie 1 Cor. 14:20; Ef. 4:14.

14. Maar der volmaakten is Dat is, der volwassenen, gelijk 1 Cor. 2:6, en 1 Cor. 14:20; Ef. 4:13. **de vaste spijs,** Dat is, ook de naakte en diepste verborgenheden en leerstukken van Gods Woord; gesteld eensdeels tegen de eerste beginselen der leer, eensdeels tegen de ceremoniën, waartoe de Joden, als kinderen, altijd vervielen. **die door de gewoonheid** Dat is, door bekwaamheid, die een mens verkrijgt door vele oefeningen in enige kunst, of andere zaak. **de zinnen geoefend hebben,** Of, *geoefende zinnen hebben.* Het Griekse woord betekent de werktuigen, waardoor de zinnen hunne werkingen doen en geoefend worden, als ogen, oren, tongen, enz., waardoor de inwendige instrumenten der ziel hier verstaan worden, als rede, verstand, wil, enz., welke door de kracht des Geestes verlicht en vernieuwd zijnde, ook de oefening van Gods Woord dagelijks meer en meer moeten gesterkt worden, om het kwade en het valse te kunnen verwerpen, en het goede en de waarheid te kunnen aannemen. **tot onderscheiding beide des goeds en des kwaads.**

Hebrëen 6

1. Daarom, nalatende het beginsel der leer Grieks *het woord des beginsels van Christus;* dat is, waardoor wij in het beginsel tot *Christus'* ledematen worden aangenomen, en als de kinderleer is van de eerst aankomenden; Hebr. 5:12. **van Christus, laat ons tot de volmaaktheid voortvaren;** Dat is, tot de volkomene kennis der leer van *Christus* voortgaan, Ef. 4:13. **niet wederom leggende het fundament van de bekering** Of, *eersten grond,* waarvan hier zes hoofdstukken worden verhaald. **van dode werken,** Dat is, van zondige of vleselijke werken, waarvan het einde de dood is, Rom. 6:23; welker kennis inzonderheid door de wet komt, Rom. 3:20. **en van het geloof in God,** Namelijk Vader, Zoon en Heiligen Geest, waarvan de somma in de twaalf artikelen des geloofs is begrepen.

2. Van de leer der dopen, Dat is, van de natuur, instelling en gebruik van den doop en der Sacramenten waardoor het geloof en de bekering in ons wordt versterkt. Het woord *dopen* wordt hier in het meervoud gesteld, niet omdat er meer dan een doop is, Ef. 4:5, maar òf om den uitwendigen en inwendigen doop te betekenen 1 Petr. 3:21; òf, omdat in de eerste Kerk de volwassenen, die tot *Christus* bekeerd, en nu een tijdlang in den Christelijken godsdienst onderwezen waren, dikmaals tezamen in een aanmerkelijk getal werden gedoopt, zodat er vele dopen op enen dag schenen gepleegd te worden. **en van de oplegging der handen,** Dat is, van de gaven des Heiligen Geestes, die door de oplegging der handen in de Kerk den gelovigen in het algemeen plachten medegedeelt te worden, Hand. 8:16,17, en bijzonder in het instellen der kerkedienaars, 1 Tim. 4:14. **en van de opstanding der doden,** Van welk artikel degenen, die tot de gemeenschap der kerk van *Christus* toegelaten werden, bijzonder rekenschap moesten geven, omdat niet alleen de heidenen daarmee spotten, Hand. 17:32, maar ook de Sadduceëen onder de Joden,

Matth. 22:23, en vele ketters onder de Christenen deze loochenden; 2 Tim. 2:18. **en van het eeuwig oordeel.** Namelijk over levenden en over doden, over de ongelovigen ten eeuwigen dood, en over de gelovigen ten eeuwigen leven. Dit zijn dan de zes hoofdstukken van de beginselen of fondamente[n] der christelijke religie, die den aankomenden door vragen en antwoorden voorgesteld werden, die ook in onze catechismussen merendeels worden behandeld.

3. En dit zullen wij ook doen, Namelijk het leggen van de eerste fondamente[n] der Christelijke religie, die Paulus nu wel voorbijgaat, omdat hij hen ook tot meer volkomen kennis van andere leerstukken wilde brengen, maar evenwel belooft bij andere gelegenheden deze te behandelen, indien het de Heere toeliet, gelijk hij ook elders in zijne zendbrieven doet. Anderen verstaan dit van de verklaring der meer volmaakte leer, die hij zal gaan voorstellen. **indien het God toelaat.**

4. Want het is onmogelijk, Namelijk ten aanzien van Gods rechtvaardig oordeel over zulke ondankbare mensen, naar de verklaring die *Christus* zelf gedaan heeft van degenen die tegen den Heiligen Geest zondigen, Matth. 12:31,32; gelijk de volgende verzen ook aantonen dat hier, gelijk ook hierna, Hebr. 10:26, van die zonde wordt gesproken. Waarom de apostel Johannes, 1 Joh. 5:16, gebiedt, dat men voor zulken niet zal bidden. Zie dergelijke wijze van spreken Joh. 12:39,40. **degenen, die eens verlicht geweest zijn,** Namelijk in het verstand door de prediking des Evangelies. **en de hemelse gave gesmaakt hebben,** Dat is, het geloof, hetwelk hier gezegd wordt, dat zij *gesmaakt* hebben, niet omdat zij het in zijn rechte wezen immer zouden ontvangen hebben, maar omdat zij een klein begin en gelijkenis of schijn daarvan gevoeld hebben, gelijk het woord *smaken* ook tegen *innemen* gesteld wordt, Matth. 27:34; welk *smaken* *Christus* in de gelijkenis van den zaaier, Matth. 13:20,21, noemt *een ontvangen des woords met blijdschap*; hetwelk nochtans geen

wortel, dat is, geen recht vertrouwen op *Christus* heeft, en geen behoorlijke vruchten in volständigkeit geeft, dewijl het op steenachtige aarde, dat is, in een hart, dat niet behoorlijk voor God is vernederd, noch bereid, gevallen is. En dat dit hier ook de mening is, blijkt uit Hebr. 6:7 en elders, waar deze vergeleken worden met aarde, die den regen niet indrinkt, en derhalve in plaats van goed kruid, doornen en distelen voortbrengt. **en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn,** Dat is, enige gaven des Heiligen Geestes, die God in de eerste Kerk den discipelen mededeelde. Zie hiervan 1 Cor. 12:14.

5. En gesmaakt hebben het goede woord Gods, Dat is, de beloften des evangelies, waar dezen ook enigen smaak van ontvangen hebben, gelijk van het woord van Johannes den Doper in sommige Joden gezegd wordt, Joh. 5:35, dat zij in zijn licht zich voor een korten tijd hebben willen verheugen. **en de krachten der toekomende eeuw,** Dit kan geschikt van de krachten des eeuwigen levens verstaan worden, waarvan deze mensen ook somwijlen een kleinen smaak hebben, doordien zij dit woord met blijdschap ontvangen, en zich in de beloften van hetzelfde een tijdlang verheugen, gelijk hiervoor Hebr. 6:4 is aangewezen; en het woord *smaken* komt hiermede wel overeen.

6. En afvallig worden, Of *vervallen*, waardoor niet allerlei zonden worden verstaan, waarin de ware gelovigen ook somwijlen vervallen, gelijk David, Petrus, enz., die daarna tot bekering komen; maar een geheel vervallen of afval van den Christelijken godsdienst, en die moedwillig geschiedt, gelijk Hebr. 10:26, wordt uitgedrukt, en met lastering derzelve, tegen de getuigenis des Heiligen Geestes in hun gemoed, gevoed is, gelijk *Christus* betuigt Matth. 12:31. **die, zeg ik, wederom te vernieuwen** Dit woord *wederom* ziet op den staat waaruit zij vervallen zijn, welke staat een begin was van de vernieuwing, zo zij daarin gebleven en behoorlijk voortgegaan hadden, tot welken stand zij zelfs niet kunnen wedergebracht

worden. Anderen nemen deze woorden *wederom vernieuwen*, bloot voor: vernieuwd worden, gelijk het Griekse woord *palin*, dat is, wederom, door een oneigenlijke wijze van spreken *Pleonasmus* genoemd, dikwijls overschiet. Zie een voorbeeld Joh. 4:54, en Joh. 13:12; Hand. 18:21, en wordt alleen daar bijgevoegd om de zaak krachtiger te betuigen. **tot bekering, als welke zichzelf** In deze woorden wordt nog een reden gegeven, waarom zulke afvalligen niet kunnen vernieuwd worden tot bekering, namelijk omdat zij *Christus*, dien de Vader tot een verzoening voor onze zonden heeft gegeven, *zichzelf*, dat is, zoveel in hen is, gelijk de Joden en heidenen tevoren aan *Christus* uiterlijk eens gedaan hadden, nieuwen smaad aandoen, en tegen hun gemoed tentoonstellen, of te schande te maken voor de gehele wereld, en tot hun verderf, hetwelk God niet ongewroken wil laten, gelijk dit Griekse woord *paradeigmatizein* ook betekent, Matth. 1:19, voor welk woord, Mark. 3:29, het woord *blasphemein* gebruikt wordt. **den Zoon van God wederom kruisigen en openlijk te schande maken.**

7. **Want de aarde**, Door deze gelijkenis toont de apostel de billijkheid van dit zwaar oordeel Gods over zulke mensen, dewijl dergelijke zelfs onder de mensen over zulke aarde placht te geschieden. **die den regen, menigmaal op haar komende, indrinkt, en bekwaam kruid voortbrengt voor degenen, door welke zij ook gebouwd wordt, die ontvangt zegen van God; Of, wordt de zegen van God deelachtig;** dat is, wordt van God meer en meer bekwaam gemaakt om meer vruchten voort te brengen.
8. **Maar die doornen en distelen draagt, die is verwerpelijk, en nabij de vervloeking,** Dat is, om geheel verlaten, en als ene vervloekte zaak tot den brand over gegeven te worden. **welker einde is tot verbranding.**
9. **Maar, geliefden!** Met deze woorden verzacht de apostel het voorgaande

dreigement en verklaart in het vervolg waarom hij de zware straf der afvalligen hun voorgedragen heeft, namelijk niet omdat hij hen voor zodanigen zou houden, maar om hen te waarschuwen en tot vasthouden aan de leer des evangelies en Gods beloften te vermanen. **wij verzekeren ons van u betere dingen, en met de zaligheid gevoegd, Of, de zaligheid aanklevende. hoewel wij alzo spreken.** Dat is, zulk een zwaar oordeel uitspreken tegen de afvalligen.

10. **Want God is niet onrechtvaardig dat Hij uw werk zou** Namelijk het ware geloof, dat hij in u reeds heeft gewrocht, Filipp. 1:29. **vergeten,** Namelijk dat hij het, volgens zijne belofte, tot het einde toe in u niet zou volbrengen, Filipp. 1:6, en hier namaals niet genadig zou belonen. **en den arbeid der liefde, die gij aan Zijn Naam bewezen hebt, Of, in zijnen naam,** dat is, niet alleen uit enige menselijke beweging tegen de armen en verdrukten, maar omdat zij om den naam Gods, en om de belijdenis van *Christus* leden, hetwelk een eigenschap is des waren geloofs en der ware liefde, die *Christus* niet onbeloond laat; zie Matth. 10:41,42, en Matth. 25:40; Mark. 9:41. **als die de heiligen gediend hebt en nog dient.**
11. **Maar wij begeren, dat een iegelijk van u dezelfde naarstigheid bewijze, tot de volle verzekerdheid der hoop,** Want gelijk de hoop der zaligheid uit het geloof voortkomt, alzo wordt deze hoop ook meer en meer gesterkt door de ware vruchten des geloofs. Zie 2 Petr. 1:10. **tot het einde toe;** Namelijk van uw leven, want die volstandig blijft tot het einde, die zal zalig worden; Matth. 10:22.
12. **Opdat gij niet traag wordt, maar navolgers zijt dergenen, die door geloof en lankmoedigheid** Dat is, lijdzame verwachting van de volbrenging van Gods belofte, gelijk hij daarna met het voorbeeld van Abraham en van alle ware gelovigen bewijst. **de beloftenissen**

beerven. Dat is, de beloofde erve in den hemel nu genieten.

13. **Want als God aan Abraham** De apostel bewijst met het voorbeeld van Abraham, den vader aller gelovigen, hetgeen hij in Hebr. 6:12 van al de gelovige voorvaders had betuigd. **de belofte deed**, Namelijk Gen. 22:16, wanneer Abraham zijn zoon had geofferd, in welke beloften alle lichamelijke en geestelijke beloften zijn begrepen, namelijk van het beloofde zaad, en van de vermenigvuldiging van zijn zaad als van den vader van alle gelovigen, waarvan zie nadere verklaring Rom. 4:16; Gal. 3:14, enz. **dewijl Hij bij niemand, die meerder was, had te zweren, zo zwoer Hij bij Zichzelven,**

14. **Zeggende: Waarlijk,** Dit woord staat wel in den Hebreeuwchen tekst niet, mar wordt uit de Grieksen overzetting van Paulus daarbij verhaald, daat het in den zin zelf begrepen is. Anderen houden dat het woord *ki*, hetwelk in den Hebreeuwsen tekst staat, somwijlen ook *waarlijk* betekent; Job 8:6; Spreuk. 30:2. **zegenende zal Ik u zegenen,** Dat is, zeer overvloedig en gedurig zegenen en zeer vermenigvuldigen. **en vermenigvuldigende zal Ik u vermenigvuldigen.**

15. **En alzo, lankmoediglijk verwacht hebbende,** Grieks *lankmoedigheid geweest zijnde*. heeft hij de belofte verkregen. Dat is, hetgeen God beloofd had; gelijk Hebr. 6:12.

16. **Want de mensen zweren wel bij den meerdere** Namelijk bij God. Want andere eden worden in Gods woord veroordeeld. Zie Deut. 6:13; Jer. 4:2, en Jer. 5:7. De reden is, omdat God alleen de harten der mensen kent, en alle mensen, hoe groot zij zijn, kan straffen, zo zij vals zweren. **dan zij zijn, en de eed** Dat is, de wettelijke en behoorlijke eed van mensen, op welke niets te zeggen valt. **tot bevestiging** Namelijk van de beloften die aan iemand gedaan worden. Want alzo er tweeërlei soort van eed is, een van zaken die geschied zijn, om de waarheid daarvan te betuigen, en een van

hetgeen beloofd wordt, om van de toekomstige onderhouding anderen te verzekeren, spreekt Paulus hier inzonderheid van de laatste soort des eeds. **is denzelven een einde van alle tegenspreken;**

17. **Waarin God, willende den erfgenamen der beloftenis overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid van Zijn raad, met een eed daartussen is gekomen; Of heeft door een eed gemiddeld;** dat is, het middel van een eed gebruikt.

18. **Opdat wij, door twee onveranderlijke dingen,** Dat is, zijn beloften en zijn eed, die beide onveranderlijk zijn. **in welke het onmogelijk is dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben, wij namelijk, die de toevlucht genomen hebben, om de voorgestelde hoop** Dat is, de lijdzame verwachting van de vervulling der beloften door het geloof van ons aangenomen, Rom. 8:24,25, zo, dat het woord *hoop* alhier in zijn eigen betekenis wordt genomen. **vast te houden;**

19. **Welke wij hebben** Namelijk hoop wij gelovigen hebben, enz. **als een anker der ziel,** Dat is, waar de ziel zich mede vasthoudt aan Gods beloften, tegen alle bewegingen en stormen der wereld; gelijk een schip met zijn anker in zee tegen alle stormen. **hetwelk zeker en vast is, en ingaat in het binnenste van het voorhangsel;** Dat is, den hemel, waar *Christus* is zittende ter rechterhand Gods en voor ons bidt; hetwelk door den ingang des hogepriesters in het heilige der heiligen beduid werd, gelijk hierna verklaard wordt, Hebr. 9:24.

20. **Daar de Voorloper voor ons is ingegaan,** Namelijk die voor ons daarin gegaan is, om ons een plaats te bereiden, Joh. 14:2,3. **namelijk Jezus, naar de ordening van Melchizedek,** Dit voegt de apostel daarbij, om alzo weder te keren tot de verklaring van het koninklijk priesterdom van *Christus*, hetwelk hij had afgebroken, Hebr. 5:11, enz.; en herneemt die weder in

het Hebr. 7. een Hogepriester geworden zijnde in der eeuwigheid.

Hebrëen 7

1. Want deze Melchizedek De apostel verhaalt deze geschiedenis van Melchizedek uit Gen. 14:17, enz., gelijk ook hierna uit Ps. 110, in welke plaatsen des Ouden Testaments alleen van hem gewag gemaakt wordt. Sommigen menen, dat deze geweest is *Sem*, de zoon van *Noach*, de voorvader van *Abraham*, welke *Sem* alsdan nog heeft geleefd, gelijk uit de vergelijking van zijn ouderdom met dezen tijd, dat dit *Abraham* is geschied, blijkt, in wiens huisgezin zonder twijfel de rechte kennis en dienst Gods is gebleven. Doch hiertegen strijdt, dat hij hierna gezegd wordt geweest te zijn *zonder vader, zonder moeder en zonder geslachtregister. was koning van Salem*, Meest al de oude leraars menen, dat dit *Salem* is geweest de stad die daarna Jeruzalem wordt genoemd; hoewel Hieronymus met enige anderen houden, dat dit *Salem* is geweest omtrent de Jordaan, waarvan gewag gemaakt wordt Joh. 3:23, omtrent welke stad enige vlakke velden zijn geweest, waarvan gesproken wordt Gen. 14:17; en Hieronymus getuigt dat in zijn tijd de overblijfselen van het paleis van Melchizedek in dit *Salem* aan de Jordaan nog werden getoond. **een priester des Allerhoogsten Gods, die Abraham tegemoet ging, als hij wederkeerde van het slaan der koningen, en hem zegende;** Namelijk als een priester des Allerhoogsten, en met priesterlijk gezag, gelijk het bewijs, dat Paulus Hebr. 7:7 hieruit trekt, ook vereist.

2. Aan welken ook Abraham van alles de tienden deelde; Dit was ook een daad van Abraham aan Melchizedek als priester. Van andere priesterlijke handelingen spreekt Paulus hier nergens, die hier nochtans alles overweegt, waarin het priesterschap van Melchizedek het priesterschap van Levi te boven ging. Zo wordt dan kwalijk van enigen hier bijgebracht het offeren van brood en wijn, waar hier geen gewag van gemaakt

wordt. Doch wordt Gen. 14:18 niet van het offeren, maar van het voortbrengen van brood en wijn gesproken, als van een koninklijk geschenk, daartoe dienende, om het gezelschap van Abraham, dat uit den slag vermoed was, met spijs en drank te verkwikken, gelijk *Josefus* dit ook alzo verhaalt *Antiq. Jud. lib. 1, cap. 11. die vooreerst overgezet wordt*, Namelijk Melchizedek, als een figuur en voorbeeld van *Christus*, waarvan de apostel de eigenschappen, zo zijner namen als andere hoedanigheden zo aantekent, dat hij die meteen in *Christus* den Zoon Gods bewijst waarlijk vervuld te zijn. **koning der gerechtigheid**, Alzo wordt *Christus* naar het voorbeeld van Melchizedek genoemd, niet alleen omdat hij zelf rechtvaardig is, maar ook omdat hij ons de ware rechtvaardigheid voor God geworden is; 1 Cor. 1:30; 2 Cor. 5:21. **en daarna ook was een koning van Salem, hetwelk is een koning des vredes;** Dat is, waarin hij ook was een voorbeeld van *Christus*, die ons den eeuwigen vrede met God heeft verworven; Rom. 5:1.

3. Zonder vader, Dit volgende wordt van Melchizedek als *Christus'* voorbeeld gezegd, omdat in het verhaal der geschiedenis Gen. 14, en Ps. 110 van een van dezen gewag gemaakt wordt, maar omdat hij ingevoerd wordt als een mens *om zo te spreken* uit den hemel gevallen, en zonder begin en einde, hetwelk in *Christus* in der waarheid vervuld wordt. Want hij is *zonder vader*, ten aanzien van zijn menselijke natuur, en *zonder moeder en geslachtregister*, ten aanzien van zijn Goddelijke natuur; gelijk ook *zonder begin en einde des levens. zonder moeder, zonder geslachtsrekening, noch beginsel der dagen, noch einde des levens hebbende;* maar den Zoon van God Hieruit blijkt, dat Melchizedek de Zoon Gods zelf, die zich in menselijke gedaante aan Abraham zou vertoond hebben, niet is geweest, gelijk sommigen ook hebben gemeend; maar dat hij alleen een voorbeeld en gelijkenis van den Zoon Gods heeft gedragen. **gelijk geworden zijnde, blijft hij een priester in eeuwigheid.**

4. **Aanmerkt nu**, Van hier af tot Hebr. 7:11 verheft de apostel Melchizedek boven Abraham; en van Hebr. 7:11 voorts verheft hij het priesterschap van *Christus* boven het priesterschap der Levieten en bewijst dat dit, als onvolmaakt, een einde moest hebben, maar *Christus'* Priesterschap altijd zou duren. hoe groot deze geweest zij, aan denwelken ook Abraham, de patriarch, tienden gegeven heeft uit den buit.
5. En die uit de kinderen van Levi het priesterschap ontvangen, hebben wel bevel Namelijk van God. Zie de wet daarvan Num. 18:24, enz. om tienden te nemen van het volk, Grieks *om het volk te verdienen*. naar de wet, dat is, van hun broederen, Dat is, de andere Israëlieten, die mede van Abraham afkomstig waren. hoewel die uit de lenden van Abraham voortgekomen zijn.
6. Maar hij, die zijn geslachtsrekening uit hen niet heeft, Namelijk uit de Levieten. die heeft van Abraham tienden genomen, Grieks *Abraham vertiend*. en hem, die de beloftenissen had, Namelijk Abraham den voorvader, die de belofte had dat in zijn zaad alle geslachten zouden gezegend worden; Gen. 12:3, en Gen. 22:18. heeft hij gezegend. Namelijk Melchizedek, Gen. 14:19.
7. Nu, zonder enig tegenspreken, Grieks *alle*. hetgeen minder is, wordt gezegend van hetgeen meerder is. Hij spreekt hier van een plechtige en priesterlijke zegening, waardoor iemand als een priester en gezant Gods een ander zegent, gelijk hier Melchizedek aan Abraham heeft gedaan. Want anders kan ook een mindere wel een meerdere zegenen, of voor hem bidden.
8. En hier nemen wel tienden de mensen, Dat is, de priesters, die door den dood worden weggenomen en voor andere navolgers plaats maken. die sterven, maar aldaar *neemt ze die*, van welken getuigd wordt, Dit verstaan sommigen van Melchizedek, omdat in de geschiedenis, Gen. 14, van zijn dood geen gewag wordt gemaakt, noch van iemand die in zijn priesterschap op aarde is gevolgd. Zie Hebr. 7:3,16. Doch kan dit ook uit Ps. 110 genomen zijn, waar gezegd wordt: *Gij zijt priester in der eeuwigheid*, hetwelk van *Christus* verstaan wordt, die altijd leeft, en van Abraham tienden nam in den persoon van Melchizedek. dat hij leeft.
9. En, om zo te spreken, *Of om met één woord te spreken*. ook Levi, die tienden neemt, heeft door Abraham tienden gegeven; *Of in Abraham*, gelijk dit Griekse woord *dia* soms betekent. Zie Rom. 4:11, en wordt uit Hebr. 7:10 deze verklaring ook versterkt.
10. Want hij was nog in de lenden des vaders, Namelijk Levi. Want hoewel ook *Christus* uit de lendenen van David, en vervolgens ook uit Abraham gesproten is, zo is dat nochtans alleen naar zijn menselijke natuur, en op een buitengewone wijze geschied, die zich daarom van deze onderwerping bevrijdde, gelijk ook van de zonde, waarmede allen in Adam gezondigd hebben; Rom. 5:12. als hem Melchizedek tegemoet ging.
11. Indien dan nu de volkomenheid *Of heiligmaking*; namelijk niet alleen de uitwendige naar het vlees, maar ook de inwendige naar den geest, en die voor God bestaat; waaronder ook de ware verzoening met God wordt begrepen. Zie Hebr. 10:14. door het Levietische priesterschap ware (want onder hetzelfde *Of nevens*; dat is, met de instelling van hetzelfde priesterschap. Anderen zetten het over *van over* of *hetzelve*; namelijk Levietisch priesterschap heeft het volk Israëls de wet door Mozes ontvangen, dat is, heeft God door Mozes het volk Israëls aan de wet van het Levietisch priesterschap en zijn gehelen dienst verbonden, zo dat het volk in zijn heiligmaking den dienst en het beleid des priesters alleen moest gebruiken. heeft het volk de wet ontvangen), Sommigen nemen dit alleen van de wet der priesterlijke bediening en der ceremoniën, die aan het Levietische

priesterschap verbonden waren, gelijk ook hierna Hebr. 7:12. Anderen nemen het breder voor de gehele wet van Mozes, zo der zeden als der ceremoniën, omdat God het priesterschap onder de Levieten heeft ingesteld, opdat zij bewaarders, uitleggers en bedienaars zouden zijn dezer wet. Zie Hagg. 2:12; Mal. 2;6,7. **wat nood was het nog, dat een ander priester** Namelijk gelijk God door David in Ps. 110 met eedzwering betuigt. **naar de ordening van Melchizedek zou opstaan, en die niet zou gezegd worden te zijn naar de ordening van Aaron?**

12. **Want het priesterschap veranderd zijnde, zo geschiedt er ook noodzakelijk verandering der wet.** Sommigen nemen dit ook alleen van de wet des priesterschaps in den stam van Levi met de ceremoniën, gelijk in Hebr. 7:11 is aangetekend. Anderen nemen het voor de gehele wet, waardoor Gods ordinantie aaneen was gehecht, en de ene met de andere zo ingewikkeld, dat de ene zonder de andere niet kon veranderd worden, dewijl dit priesterschap van Levi of Aäron een groot deel van dezelfde wet omvatte, gelijk in meest al de instellingen der wet te zien is. En dezen zin schijnen Hebr. 7:18,19 te bevestigen.

13. **Want Hij, op Wien deze dingen gezegd worden, Namelijk in Ps. 110. behoort tot een anderen stam, van welken niemand zich tot het altaar begeven heeft.** Namelijk wettelijk. Want als de koning Uzzia uit den stam van Juda zulks wil bestaan, is hij daarvoor door God met melaatsheid gestraft; 2 Kron. 26:19.

14. **Want het is openbaar, dat onze Heere uit Juda gesproken is; op welken stam Mozes niets gesproken heeft van het priesterschap.** Dat is, van de bediening des priesterschaps. Want anderszins moesten ook de koningen zorg dragen dat de priesters hun ambt recht bedienden, gelijk in David, Salomo, Hizkia, Josia en anderen te zien is.

15. **En dit is nog veel meer openbaar, zo er naar de gelijkenis van Melchizedek** Daarmede verklaart de apostel hetgeen hij hier tevoren genoemd heeft de ordeningen van Melchizedek. **een ander priester opstaat:**

16. **Die dit niet naar de wet des vleselijken gebods** Dat is, door de wet der ceremoniëele geboden, die in uitwendige en vleselijke, of vergankelijke reinigmakingen en heiligmakingen bestonden, als daar waren van de kleding der priesters, zalving, wassing, offerande, enz., waardoor zij in hunnen dienst ingewijd werden, en die het lichaam en den uitwendigen stand des mensen alleen raakten. Doch hier valt op te merken, dat de apostel van deze ceremoniën spreekt naar het algemeen gevoelen der Joden, die in deze uitwendige dingen de heiligmaking zochten, daar zij die alleen hadden moeten aanzien als voorbeelden en schaduwen van *Christus*, gelijk in de volgende hoofdstukken wordt geleerd. **is geworden, maar naar de kracht** Dat is, door de kracht Gods en zalving des Heiligen Geestes, die onvergankelijk op hem zou blijven, en hem tot een eeuwig priester stellen, die altijd zou leven om voor ons te bidden, en de kracht zijner offerande ons ook tot een onvergankelijk leven toe te eigenen. Zie hierna Hebr. 7:25; Rom. 6:9,10; Openb. 1:18. **des onvergankelijken levens.** Grieks *onlosmakelijken*.

17. **Want Hij getuigt: Gij zijt Priester in der eeuwigheid** Dat is, zonder dat het priesterschap van *Christus* aan enige veranderingen zou onderworpen zijn. Want hoewel ook sommige ceremoniën des Ouden Testaments worden gezegd in der eeuwigheid ingesteld te zijn, gelijk van de besnijdenis gezegd wordt, Gen. 17:13; van het Pascha, Exod. 12:14; van den Sabbat, Exod. 31:16; van de offeranden, Num. 18:19; nochtans kan dat van de ceremoniën, in zichzelf aangezien, niet verstaan worden, maar alleen te aanzien van hare betekenende zaak in *Christus* en tot een tijd van de komst van *Christus*, door wien de ceremoniën moesten teniet gedaan worden, gelijk de apostel hier en de Schrift elders alom

- getuigt. naar de ordening van Melchizedek.
18. Want de vernietiging *Of afschaffing*. van het voorgaande gebod geschiedt om deszelfs zwakheids en onprofijtelijkheids wil; Namelijk om daardoor naar den geest gereinigd te worden, gelijk de Joden in het gebruik daarvan hunne heiligheid en volmaaktheid zochten; hoewel deze ceremoniën de oprechte Israëlieten dienden, om daardoor tot *Christus* en zijn heiligmaking gebracht te worden, hetwelk een grote nuttigheid was, maar met de komst van *Christus* eindigde.
19. Want de wet heeft geen ding volmaakt, Namelijk de ceremoniën, waarvan hij hier eigenlijk spreekt, noch ook zelfs de wet der zeden, omdat zij door het vlees daartoe onmachtig was, gelijk Paulus betuigt Rom. 8:3. maar de aanleiding van een betere hoop, door welke wij tot God genaken. Want door *Christus* en zijn priesterschap hebben wij een open toegang tot God zelf; Rom. 5:2.
20. En voor zoveel het niet zonder eedzwering *is geschied*, (want genen zijn wel zonder eedzwering Namelijk de Levietische priesters. priesters geworden;
21. Maar Deze met eedzwering, Namelijk *Christus*. door Dien, Die tot Hem gezegd heeft: De Heere heeft gezworen, en het zal Hem niet berouwen: Gij zijt Priester in der eeuwigheid naar de ordening van Melchizedek).
22. Van een zoveel beter verbond *Of voor zo veel is Jezus borg van een beter verbond geworden*; namelijk dewijl het door een onveranderlijken eed Gods is bevestigd, en derhalve ook onveranderlijk is en krachtig om ons zalig te maken, gelijk in het volgende verklaard wordt. is Jezus Borg geworden.
23. En genen zijn wel vele priesters geworden, omdat zij door den dood verhinderd werden altijd te blijven;
24. Maar Deze, omdat Hij in der eeuwigheid blijft, heeft een onvergankelijk Priesterschap.
25. Waarom Hij ook volkomenlijk kan zalig maken *Of ten volle, tot het volle einde toe*; zo dat er niets aan ontbreekt, hetwelk het Griekse woord medebrengt. Zodat buiten hem geen deel der zaligheid òf in ons zelf, òf in iemand anders te zoeken of te vinden is. **degenen, die door Hem tot God gaan**, Namelijk door een waarachtig en levend geloof. Zie Hebr. 10:19, enz. **alzo Hij altijd leeft** Namelijk in den hemel, in zijn heerlijkheid, ter rechterhand zijns Vaders, daar altijd vervullende het andere deel van zijn hogepriestersambt, de voorbidding. **om voor hen te bidden**. Zie de verklaring hiervan Rom. 8:34, en hierna Hebr. 9:24.
26. Want zodanig een Hogepriester betaamde ons, heilig, onnozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, en hoger dan de hemelen geworden; Dat is, boven alle zichtbare hemelen, in den troon zijns Vaders, tot de hoogste heerlijkheid verheven; Ef. 4:10; Openb. 3:21.
27. Dien het niet allen dag nodig was, *Dat is, dikwijls, of op alle bestemde dagen*. Zie Hebr. 9:7. gelijk den hogepriesters, eerst voor zijn eigen zonden slachtofferen op te offeren, daarna, *voor de zonden des volks*; want dat heeft Hij eenmaal gedaan, Namelijk voor de zonden des volks geofferd, want hij zelf had geen zonde om voor zichzelf te offeren, gelijk in Hebr. 7:26 is betuigd. **als Hij Zichzelven opgeofferd heeft**.
28. Want de wet stelt Namelijk door Mozes gegeven. tot hogepriesters mensen, die zwakheid hebben; maar het woord der eedzwering, Namelijk door David, Ps. 110 verklaard, nadat de wet enige honderden jaren tevoren was gegeven, hetwelk de apostel er bijvoegt, om te bewijzen dat de laatste instelling de vorige teniet doet. **die na de wet is gevolgd, stelt den Zoon, Die in der**

eeuwigheid geheiligd is. Of *volmaakt, ingewijd*; gelijk meermalen tevoren. Zie Hebr. 2:10.

Hebrëen 8

1. De hoofdsom nu der dingen, Of *het hoofdstuk onder, of in de dingen*; d.i., het voornaamste; want beide betekent het Griekse woord *kephalaion*. waarvan wij spreken, is, *dat* wij hebben zodanigen Hogepriester, Die gezeten is aan de rechter *hand* van den troon der Majesteit in de hemelen:

2. Een Bedienaar des heiligdoms, Grieks *der heilige*; waardoor de hemel, van welken het heilige der heiligen een voorbeeld is geweest, gelijk hierna Hebr. 9:8,12, verstaan wordt; hetwelk van het eerste deel des tabernakels hier wordt onderscheiden, waar de priesters alle dagen ingingen; maar de hogepriester ging maar eenmaal des jaars in het heiligdom of heilige der heiligen, gelijk in het begin van Hebr. 9 nader verklaard wordt. **en des waren** Het woord *waren*, wordt hier gesteld tegen de schaduwen, gelijk Joh. 1:17. **tabernakels**, Gelijk door het *heilige der heiligen* de hemel wordt afgebeeld, zo wordt door dezen *tabernakel* verstaan de menselijke natuur van *Christus*, die daarbij ook wordt vergeleken, Joh. 1:14, en Joh. 2:19 en Hebr. 9:11, en in welke de volheid der Godheid lichamelijk woont, als in zijn tempel of tabernakel, Col. 2:9, die door kracht des Heiligen Geestes is ontvangen en door geen mens is opgericht, en door welker opoffering en bloed van *Christus* in het heilige der heiligen is ingegaan, hetwelk met Hebr. 8:3 wel overeenkomt. Waarvan *Christus* ook een bedienaar kan gezegd worden, omdat hij dezelve zijn menselijke natuur heeft geheiligd tot een bekwame offerande, om daarin de zonden zijns volks te verzoenen, en het werk onzer zaligheid te volbrengen. Zie Joh. 17:19, en hierna Hebr. 9:11, waar dit zo in het brede wordt verklaard. **welken de Heere heeft opgericht, en geen mens.**

3. Want een iegelijk hogepriester Dit woord *want*, geeft reden waarom hij in Hebr. 8:2 gezegd heeft, dat *Christus* is een

bedienaar van den waren tabernakel zijns lichaams, namelijk omdat hij als een hogepriester ook wat moest hebben dat hij zou offeren. **wordt gesteld, om gaven en slachtofferen te offeren; waarom het noodzakelijk was, dat ook Deze wat had**, Namelijk zichzelf, of zijn eigen lichaam, gelijk hier voor Hebr. 7:27, en hierna Hebr. 9:14 wordt uitgedrukt. **dat Hij zou offeren.**

4. Want indien Hij op aarde ware, zo zou Hij zelfs geen Priester zijn, dewijl er priesters zijn, die naar de wet gaven offeren; Dat is, behoorlijk en wettelijk. En in deze woorden is ook een reden begrepen, waarom *Christus* nu geen priester op aarde zou zijn, namelijk die wettelijk en volgens de ordinantie Gods het priesterschap hier bedienen zou, omdat de wet geen priester stelt dan uit den stam van Levi, en gene offeranden dan van ceremoniële gaven, waarvan *Christus* geen bedienaar was gesteld, maar een bedienaar van hetgeen hierdoor was afgebeeld, gelijk Hebr. 8:5 ook medebrengt.

5. Welke het voorbeeld en de schaduw der hemelse dingen dienen, Dat is, der dingen die van *Christus* ook in den hemel moesten bediend en volbracht worden, en die ons tot den ingang in den hemel nodig zijn. **gelijk Mozes door Goddelijke aanspraak vermaand was, als hij den tabernakel volmaken zou: Want zie, zegt Hij, dat gij het alles maakt naar de afbeelding, Of, voorschrift, voordruk, patroon, voorbeeld, waar men iets naar doet of bouwt. die u** Namelijk in een gezicht, of, op den berg, of veeleer in den geopenden hemel, gelijk hierna, Hebr. 9:23 verklaard wordt; want Mozes heeft op den berg zijnde, dit voorbeeld in den hemel zelf gezien. **op den berg getoond is.** Grieks *in den berg*; dat is, op den berg, namelijk Horeb.

6. En nu heeft Hij zoveel uitnemender bediening gekregen, Namelijk de Heere *Jezus Christus*. als Hij ook eens beteren verbonds Middelaar is, Namelijk van het verbond der wet, en der ceremoniën was.

hetwelk in betere beloftenissen
Namelijk die hierna, Hebr. 8:10,11,12, worden
uitgedrukt. bevestigd is. Grieks
gewettelijkt is.

7. Want indien dat eerste *verbond*
onberispelijk geweest ware, Dat is,
waar niets aan had ontbroken, of waar men
niets meer in had kunnen vereisen. Want dat
volmaakt is, heeft geen plaats te geven aan
iets anders van gelijke gelegenheid. Want de
wet van Mozes, waarvan de ceremoniën hier
als een aanhangsel worden aangemerkt, was
wel in zichzelf volmaakt, zo iemand die
volmaakt had onderhouden; maar vanwege
de onmacht der verdorvene natuur des
mensen, die de wet niet kon wegnemen, kon
zij niemand tot de zaligheid brengen; Rom.
8:3; Gal. 3:21. Daarom heeft God dit nieuwe
verbond door *Christus*, in de plaats van het
eerste, met den mens willen maken, opdat
het gebrek van het eerste hierdoor zou
worden verbeterd; van welk nieuw verbond
de ceremoniën ook schaduwen en
voorbeelden waren, Col. 2:17; gelijk in Hebr. 9
zal worden aangewezen, en van hetwelk de
oude vaders ook de beloften wel hadden
ontvangen, Gal. 3:17, enz.; maar de volheid
daarvan is ons door *Christus* geopenbaard,
gelijk de apostel in het vervolg uit Jer. 31
bewijst. zo zou voor het tweede geen
plaats gezocht zijn geweest.

8. Want *hen* Namelijk de Israëlieten; of
hetzelve, namelijk verbond of *testament*..
berispende, Of *het gebrek hun*
aanwijzende; of *over hen klagende*; dat is, de
zwakheid, die door hun verdorvenheid in dit
verbond of *testament*. was, aanwijzende en
daarover klagende. zegt Hij tot hen: Ziet,
de dagen komen, Namelijk ten tijde van
den *Messias*. spreekt de Heere, en Ik
zal over het huis Israels, Hieronder
worden ook alle uitverkorenen uit de
heidenen verstaan, gelijk doorgaans bij de
profeten is te zien, die door het geloof dezen
olijfboom zouden worden ingelijfd. Zie Rom.
11:17,25,26; Gal. 4:26, enz. en over het
huis van Juda een nieuw verbond of
testament. oprichten; Grieks *voleindigen*.
Zie de aantekeningen Hebr. 8:10.

9. Niet naar het verbond, dat Ik met
hun vaders gemaakt heb, Namelijk
door Mozes in de woestijn. ten dage, als
Ik hen bij de hand nam, om hen uit
Egypteland te leiden; want zij zijn in
dit Mijn verbond niet gebleven, en Ik
heb op hen niet geacht, Of *Ik heb hen*
niet geacht. Bij den profeet staat: *zou Ik met*
hen in het huwelijk, of *als ene heer gebleven*
zijn? hetwelk één zin met dezen woorden
heeft. Doch de apostel heeft de Griekse
overzetting willen behouden, omdat in de
zaak geen verschil was. zegt de Heere.

10. Want dit is het verbond, dat Ik
met het huis Israels maken zal na die
dagen, Dat is ten volle openbaren en door
de gehele wereld verbreiden. Want de belofte
van dit verbond was door de wet van Mozes
niet teniet gedaan, Gal. 3:17; maar is eerst
door *Christus* vervuld, ten volle geopenbaard,
en in zijn volkomenheid opgericht. zegt de
Heere: Ik zal Mijn wetten in hun
verstand geven, Dat is, niet alleen in
stenen tafelen of perkamenten. Zie 2 Cor. 3:3,
enz. en in hun harten zal Ik die
inschrijven; en Ik zal hun tot een God
zijn, en zij zullen Mij tot een volk
zijn.

11. En zij zullen niet leren Namelijk met
woorden of met schriften alleen, gelijk in het
verbond der wet geschiedde, maar zij zullen
vooral van God *namelijk door zijn Geest*
geleerd zijn, gelijk *Christus* spreekt Joh.
6:45,65, die nochtans met zijn eigen mond
hun ook het Evangelie predikte en tot de
kennis Gods vermaande. Dit wordt dan niet
volkomen of geheel ontkend, maar bij
vergelijking van de manier van onderwijzing,
die in het Oude Testament geschiedde, gelijk
zulke wijzen van spreken meermalen
voorkomen. Zie voorbeelden daarvan Joh.
5:30,45; 1 Thess. 4:9., een iegelijk zijn
naaste, en een iegelijk zijn broeder,
zeggende: Ken de Heere; want zij
zullen Mij allen kennen Namelijk die het
van God zullen geleerd hebben, gelijk *Christus*
getuigt in de voormelde plaats, Joh. 6:45.
Want, dat hier alleen gesproken wordt van de

zaligmakende kennis, en van het waarachtig geloof, blijkt uit Hebr. 8:12, dewijl de zonden in het nieuwe verbond niemand worden vergeven dan door het waarachtig geloof, Rom. 3:30. Sommigen nemen dit van den stand van het toekomstige leven, waar geen uitwendig onderwijs meer van node zal wezen, wanneer wij hem zullen zien van aangezicht tot aangezicht, 1 Cor. 13:11; 1 Joh. 3:2. Doch uit het gehele oogmerk van den apostel blijkt dat deze beloften alle uitverkorene gelovigen des Nieuwen Testaments ook in dit leven aangaan. **van den kleine onder hen tot den grote onder hen.**

12. Want Ik zal hun ongerechtigheden genadig zijn, en hun zonden en hun overtredingen zal Ik geenszins meer gedenken. Namelijk om die te straffen. Zo behoudt dan God in het nieuwe verbond geen straffen meer, wanneer Hij de zonde eens heeft vergeven, gelijk enigen drijven. Hoewel Hij de zijnen nog soms uit vaderlijke liefde kastijdt tot hun best. Zie Hebr. 12:6,7.

13. Als Hij zegt: Dusverre zijn verhaald de woorden van den profeet: nu spreekt wederom de apostel. Grieks *in het zeggen*. Een nieuw *verbond*, zo heeft Hij het eerste oud gemaakt; Of *doen verouden*; dat is, verklaard oud te zijn. **dat nu oud gemaakt is en verouderd, is nabij de verdwijning.** Dat is, wegneming, zo dat het uit het midden is geweerd, en niet meer gebruikt wordt.

Hebrëen 9

1. Zo had dan wel ook het eerste *verbond* Vele Griekse boeken hebben den *eerste tabernakel*; maar uit Hebr. 8:13, alsook uit Hebr. 9:2 blijkt, dat hier beter gelezen wordt: *het eerste verbond*. **rechten van de gods dienst, en het wereldlijk** Of, dat *wereldlijk heiligdom*; dat is, dat aards is en van vergankelijke stof gemaakt, gelijk alle dingen in de wereld zijn: waarvan zie Exod. 25,26,36,37. En wordt hier gesteld tegenover de hemelse en onvergankelijke, dat hierdoor

betekend wordt: gelijk de apostel hierna zal verklaren. **heiligdom.** Zo wordt genoemd het gebouw, dat in het Oude Testament door Gods ordinantie tot den godsdienst was geheiligd, in welks plaats daarna de tempel Salomo's is gekomen. Doch Paulus beschrijft hier niet den tempel, maar den tabernakel, omdat die eerst door Mozes, naar het voorbeeld hem van God op den berg getoond, was gebouwd, en dat Salomo daarna den tempel naar dezen tabernakel heeft gemaakt, zo nochtans dat hij enige andere dingen daarbij heeft gevoegd.

- 2. Want de tabernakel was toebereid, namelijk de eerste,** Dat is, het eerste deel des tabernakels. Want den voorhof des volks en der priesters, waarin de vergaderingen en slachtoffers geschieden, gaat de apostel hier voorbij, en verklaart alleen de zaken, die in den gedekten tabernakel of hut waren, en de handelingen die daarin gepleegd werden; waarvan het eerste deel *het heilige*, het andere deel *het heilige der heilige* genoemd werd. **in welken was de kandelaar,** Deze kandelaar, tafel en toonbroden waren in het eerste deel van den tabernakel; Exod. 25:23, enz. **en de tafel, en de toonbroden,** Grieks *de voorzetting der broden*. **welke genaamd wordt het heilige;**
- 3. Maar achter het tweede voorhangsel** Dat was het voorhangsel, dat het heilige van het heilige der heiligen scheidde, en wordt het tweede genoemd, ten opzichte van het eerste voorhangsel, dat den ingang van het heilige in den tabernakel bedekte. Zie Exod. 26:36; want in den tempel was dit met muren van de voorhoven gescheiden, waarin daarom maar één voorhangsel was, hetwelk scheurde toen *Christus* aan het kruis is gestorven; Luk. 23:45. **was de tabernakel,** Dat is, het deel van den tabernakel; want beide deze delen waren onder één dak. **genaamd het heilige der heiligen;**
- 4. Hebbende een gouden wierookvat,** Grieks *thymiaterion*; waardoor sommigen verstaan het reuk-altaar zelf, dat in het heilige stond, waar de priesters alle dagen ingingen

om daarop te roken, gelijk Hebr. 9:6 ook wordt aangewezen, en Exod. 30:6 te zien is. Welk, gelijk het dicht aan het heilige der heiligen stond, zo menen zij dat hier gezegd wordt, dat het heilige der heiligen hem had. Doch deze manier van spreken zou zeer ongewoon zijn, dewijl hier uitdrukkelijk staat, dat het heilige der heiligen, hetwelk achter het tweede voorhangsel was, dit *thymiaterion* had, gelijk ook de ark des verbonds. Daarom wordt het bekwaamer genomen voor *het wierookvat*, waarmede de hogepriester eenmaal des jaars in het heilige der heiligen ging, om te roken; hetwelk daarom ook in het heilige der heiligen bewaard werd, gelijk *Josefus* getuigt, lib. 2, tegen *Appion*. En hoewel Mozes daarvan geen uitdrukkelijk gewag maakt, zo kan nochtans hetzelfde uit Lev. 16:12 ook genomen worden. **en de ark des verbonds, alom met goud overdekt, in welke was** Sommigen menen, dat deze woorden *in welke*, zien op het woord tabernakel, waarvan in Hebr. 9:3 gesproken is, omdat 1 Kon. 8:9 en 2 Kron. 5;10, uitdrukkelijk gezegd wordt, dat in de ark des verbonds niet was besloten dan de twee tafelen der wet. Doch anderen verstaan het van *de ark* zelf, in of omtrent welke de gouden kruik met manna en de staf Aärons ten tijde van den tabernakel geweest zijn, gelijk te zien is Exod. 16:33,34, en Num. 17:10, hoewel die ten tijde toen de tempel van Salomo was gebouwd daar niet meer in of omtrent geweest zijn, of omdat zij vergaan waren, of omdat zij ergens in een ander deel des tempels zijn gebracht, gelijk ook het echte boek der wet, waarvan gewag wordt gemaakt Deut. 31:26; 2 Kron. 34:14. **de gouden kruik, daar het Manna in was, en de staf van Aaron, die gebloeid had, en de tafelen des verbonds.**

5. En boven over deze *ark* waren de cherubijnen der heerlijkheid, Deze waren twee gedaanten van engelen, met hunne hoofden naar elkander gebogen, en met hunne vleugelen elkander rakende, gelijk te zien is Exod. 25:18, waartussen God aan Mozes antwoord gaf uit het opperste deel des genadestoels, gelijk betuigt wordt Num. 7:89.

die het verzoendeksel beschaduwden; Of *genadestoel*, welk was het deksel der ark, waar de twee stenen tafelen der wet mede werden bedekt, en een voorbeeld was van *Christus*, die de wet bedekt, omdat hij voor ons onder de wet is geworden, en ons van den vloek der wet heeft verlost, gelijk *Christus* ook daarom met den naam van *verzoendeksel*, of *verzoening* wordt genoemd, Rom. 3:25, en de engelen worden gezegd begerig te zijn om deze verborgenheden te aanschouwen; 1 Petr. 1:12. **van welke dingen wij nu van stuk tot stuk niet zullen zeggen.**

6. Deze dingen nu, aldus toebereid zijnde, zo gingen wel de priesters in den eersten tabernakel, Dat is, in het eerste deel, namelijk tabernakel, genaamd het heilige, gelijk Hebr. 9:2. **te allen tijde**, Dat is, elk in zijn dagordening, gelijk te zien is Luk. 1:8,9. **om de gods diensten te volbrengen;**

7. Maar in den tweeden Dat is, in het tweede deel, namelijk het heilige der heiligen, gelijk voren. **tabernakel ging alleen de hogepriester, eenmaal des jaars**, Namelijk op den tienden dag der zevende maand van *Thisri*, op den plechtigen dag van de vasten en der verzoening van het ganse volk. Zie Lev. 16:29, enz. **niet zonder bloed**, Namelijk van de offerande der verzoening, die buiten den tabernakel, op het grote altaar in den voorhof, was geslacht en geofferd; waarvan het bloed na de ontsteking van het reukwerk in het voorzeide wierookvat, door den priester in het heilige der heiligen voor de ark en den genadestoel gebracht werd, en werd de genadestoel daarmee tot zeven malen besprengd, nadat hij met het reukwerk, als met een wolk was overdekt; gelijk Lev. 16:11, enz. te zien is. Welke schaduw en voorbeeld de apostel in vervolg van stuk tot stuk gaat verklaren. **hetwelk hij offerde voor zichzelf en voor des volks misdaden.** Grieks *onwetendheden*, of *onbedachtzaamheden*; waardoor verstaan worden, niet alleen de zonden, die eigenlijk uit onwetendheid

gedaan worden, maar ook alle soorten van zonden, gelijk uit de plaats Lev. 16:16, waarop Paulus hier ziet, genoeg blijkt, en hiervoor Hebr. 7:27, en elders meer. En worden ook de zonden zo genoemd, omdat alle zonden *de zonde tegen den Heiligen Geest uitgenomen* met enige dwaling van het verstand door de verleiding van den Satan altijd zijn gevoegd.

8. Waarmede de Heilige Geest Namelijk die een insteller was van al deze godsdiensten, en derhalve een waarachtig eeuwig God met den Vader en den Zoon, en nochtans een onderscheiden persoon. **dit beduidde, dat de weg des heiligdoms** Dat is, van het heilige der heiligen, of des hemels, gelijk hierna Hebr. 9:12,24 wordt verklaard. **nog niet openbaar gemaakt was,** Dat is, nog niet zo klaar en volkomen bekend was gemaakt, gelijk daarna is geschied, toen *Christus* de zaken, hierdoor betekend, in zijn eerste komst heeft volbracht; gelijk 1 Joh. 3:2 gezegd wordt, *dat het nog niet geopenbaard, of openbaar gemaakt is wat wij worden zullen;* namelijk na *Christus'* tweede komst; hoewel wij nochtans ook hier enigszins daarvan onderricht zijn, maar niet zo klaar en volkomen als het ons zal bekend worden, wanneer de zaak zelf in ons zal vervuld zijn. **zolang de eerste tabernakel nog stand had;** Dat is, zo lang de gemeente onder het Oude Testament door de ceremoniën en handelingen van den eersten tabernakel en vervolgens ook van den eersten tempel, alleen werd onderricht, zonder dat het Evangelie haar in zijn naaktheid en volle klaarheid werd voorgedragen, gelijk na de vervulling is geschied. Want dat enigen dit zo duiden als of de gelovigen in het Oude Testament geen toegang hadden tot den hemel, voordat *Christus* ten hemel was opgevaren, strijdt tegen het voorbeeld van Elia, 2 Kon. 2:11, en van Lazarus, Luk. 16:22; vergeleken met Matth. 8:11, en van den moordenaar aan het kruis, Luk. 23:43, vergeleken met 2 Cor. 12:2,3,4, en met de hoop der gelovige vaders, Hebr. 11:16; en strijd ook met *Christus'* beloften, Matth.

5:10,11,12; die lang voor zijne verrijzenis zijn geschied. # Mt 5.10,11,12

9. Welke was een afbeelding Grieks *parabole*; dat is, ene gelijkenis die wat anders beduidt. **voor dien tegenwoordigen tijd, in welken gaven en slachtofferen geofferd werden, die dengene, die de dienst pleegde,** Grieks *den dienenden*; dat is, die den dienst was doende. **niet konden heiligen naar het geweten; Of niet konden volmaken,** namelijk in zichzelf aangemerkt, of door hun kracht; anderszins konden zij, in hun recht gebruik, dienen om de gelovige vaders op *Christus* te wijzen, door wiens offerande de consciëntiën zouden gereinigd worden, gelijk hierna Hebr. 9:14 wordt verklaard.

10. Bestaande alleen in spijsen, en dranken, en verscheidene wassingen Grieks *dopingen*. **en rechtvaardigmakingen** Dat is, uiterlijke inzettingen, die den mens naar den uitwendigen, of lichamelijken stand, alleen rechtvaardigden of heiligden. Zie Hebr. 9:13. **des vleses, tot op den tijd der verbetering** Grieks *rechting*; dat is, waarop het te recht zal worden gebracht, namelijk tot op de tijden van het Nieuwe Testament, waar Jeremia van gesproken had, waarin de betekende zaak zou vervuld worden, deze ceremoniën geweerd, en andere kortere godsdiensten ingesteld, waardoor de Heilige Geest krachtiger zou werken, 2 Cor. 3. **opgelegd.** Namelijk als een juk, hetwelk de vaders zelf niet hebben kunnen dragen, en door *Christus* is afgenomen; Hand. 15:10,11.

11. Maar Christus, de Hogepriester der toekomstige goederen, Dat is, al de geestelijke weldaden, die door de offerande van *Christus* aan het kruis, en door zijn ingang in den hemel verworven zijn; gelijk daar zijn: vergeving der zonden, wedergeboorte, den geest der aanneming tot kinderen, en de eeuwige zaligheid, die in het Oude Testament afgebeeld zijnde, in het Nieuwe door *Christus* zijn verworven. **gekomen zijnde,** Namelijk in het vlees, of in de wereld. **is door den meerderen**

Hierdoor wordt verstaan de menselijke natuur van *Christus*, waarin de volheid der Godheid als in een tabernakel of tempel woont, Joh. 1:14, en Joh. 2:19; gelijk Hebr. 8:2 ook is aangewezen. Er wordt van *Christus* gezegd door dezen tabernakel zijns vleses ingegaan te zijn in den hemel, omdat door de geestelijke kracht en waardigheid zijner offerande voor ons volbracht, hem de toegang tot den hemel is geopend, en hem een naam is gegeven boven alle namen, Filipp. 2:8,9; met welke verklaring overeenkomt hetgeen hij hierna zegt Hebr. 10:20, van den nieuwen weg, die ons geopend is, *om in te gaan in het heilige, door dit voorhangsel, dat is, het vlees van Christus*. Want *Christus* is ons voorgedaan om ons plaats te bereiden, Joh. 14:2. Hij wil dan zeggen: gelijk *Christus* door zichzelf en door zijn eigen bloed ingegaan is in het heiligdom, dat wij ook door denzelfden weg daarin moeten komen. **en volmaakten tabernakel, niet met handen gemaakt, dat is, niet van dit maaksel, Grieks van deze schepping, of van dit schepsel.**

12. Noch door het bloed der bokken en kalveren, Want beide deze soorten van dieren werden geslacht als de hogepriester in het heilige der heiligen zou ingaan, Lev. 16:11,15, met welker beider bloed hij ook in het heilige der heiligen inging, Hebr. 9:18. **maar door Zijn eigen bloed, eenmaal ingegaan in het heiligdom, een eeuwige** Dat is, altijd durend en van eeuwige kracht, gelijk Hebr. 10:14. **verlossing teweeggebracht** Grieks *rantsoening*; dat is, verlossing, die door rantsoen geschiedt, *gevonden hebbende*. **hebbende.**

13. Want indien het bloed der stieren en bokken, en de as der jonge koe, Dit was nog een andere ceremonie, waardoor de onreinen naar de wet in het Oude Testament werden gereinigd, die ook op *Christus* en de besprenging van zijn bloed zag; waarvan zie Num. 19:2, enz. **besprengende de onreinen,** Namelijk naar de wet, door het aanraken van enigen

dode, of gebeente, of graven; Num. 19:16. Grieks *die gemeen gemaakt waren*. **hen heiligt tot de reinigheid** Dat is, om uitwendig naar de wet rein te zijn en toegang te mogen hebben tot de vergaderingen en andere uitwendige godsdiensten van het Oude Testament. **des vleses;**

14. Hoeveel te meer zal het bloed van Christus, Die door den eeuwigen Geest Dat is, door zijn eeuwige godheid, waardoor de kracht en waardigheid der offerande van *Christus* is voortgekomen, gelijk Hand. 20:28 ook wordt aangewezen; en gelijk de eeuwige godheid van *Christus* ook een *Geest* wordt genoemd; Rom. 1:4; 1 Tim. 3:16; 1 Petr. 3:18. **Zichzelven Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, uw geweten** Dat is, uwe zielen, verstand, wil en genegenheid, waarvan de consciëntiën ook het gevoel hebben, om te weten hetgeen ons door God geschonken is; 1 Cor. 2:12. Anderen lezen: *onze consciëntiën*. **reinigen van dode werken,** Dat is zonden. Zie Hebr. 6:1. **om den levende God te dienen?**

15. En daarom is Hij de Middelaar des nieuwen testaments, Het Hebreeuwse woord *berith*, dat Jeremia gebruikt Jer. 31, betekent in het algemeen allerlei verbond of contract, hetzij het tussen twee partijen gemaakt wordt, of door één partij alleen, gelijk de testamente plegen; waarvan voorbeelden zijn te lezen Gen. 6:18, en Gen. 9:9; Job 31:1. Dat nu dit Verbond een Testament is, stelt de apostel als zeker, omdat het alleen van Gods zijde komt, gelijk de plaats Jer. 31, in het voorgaande hoofdstuk verhaald, genoeg aantoonde; en omdat alle voorbeelden daarvan zulks toonden, die met bloed der gedode offeranden werden besprengd en verzegeld. **opdat, de dood daartussen gekomen zijnde, tot verzoening der overtredingen,** Grieks *verrantsoening*. **die onder het eerste testament waren,** Dat is, die ten tijde van het Oude Testament geschied en onverzoend gebleven waren, maar door God voorbijgegaan en vergeven waren, om de offerande en genoegdoening van *Christus*, die

daarna geschieden zou. Zie Hand. 15:11; Rom. 3:25,26. **degenen, die geroepen zijn**, Namelijk met een krachtige roeping tot het geloof, gelijk Abraham en zijn geestelijke zaad waren; Rom. 4:16. **de belofenis** Dat is, de beloofde eeuwige erve. Zie hierna Hebr. 11:8,9,10. **der eeuwige erve ontvangen zouden.**

16. **Want waar een testament is, daar is het noodzaak, dat de dood des testamentmakers *tussen* kome;**

17. **Want een testament is vast in de doden, dewijl het nog geen kracht heeft, wanneer de testamentmaker leeft.**

18. **Waarom ook het eerste** Namelijk verbond door Mozes gemaakt. **niet zonder bloed is** Namelijk de geslachte of gedode dieren, die op den dood van den Middelaar van het Nieuwe Testament hun oogmerk hadden. Want terwijl de overtreding der wet den dood verdiende, en God den overtreder door zijn genade naar den inhoud van het Nieuwe Testament daarvan zou vrijhouden, mits dat zijn gerechtigheid genoeg zou geschieden, zo is *Christus* de Middelaar hiertussen gekomen, en heeft als borg, Hebr. 7:22, de voldoening op zich genomen en daarna door zijn dood de schuld der overtreding betaald, en hun de eeuwige erve, die hem als den Zoon Gods toekwam, ook verworven. **ingewijd.** Dat is, openlijk ingesteld, gevierd en voor vast en bondig verklaard.

19. **Want als al de geboden**, Dit verhaal van Paulus is genomen uit Exod. 24:3, enz. alleen dat de apostel hier *water, purperen, wol* en *hysop* bijvoegt uit Lev. 14:6, en Num. 19:6; waar deze dingen in dergelijke besprengingen gebruikt werden. **naar de wet van Mozes, tot al het volk uitgesproken waren, nam hij het bloed der kalveren** Waarvan in andere plaatsen dikwijls wordt gewag gemaakt. **en bokken, met water, en purperen wol, en hysop, besprengde beide het boek zelf**, Dit wordt wel Exod. 24 niet uitdrukkelijk gezegd, maar kan evenwel uit

het verhaal van Mozes daar genoeg genomen worden. **en al het volk**, Dat is, de twaalf pilaren, die Mozes aldaar oprichtte, om de twaalf stammen van Israël te vertegenwoordigen, en dat ten overstaan en in de tegenwoordigheid van al het volk. Zie de aantekeningen op Exod. 24:8.

20. **Zeggende: Dit is het bloed des testaments**, Dat is, een teken en zegel van het verbond of testament. Want het was het bloed van kalveren en bokken, dat tot inwijding of bevestiging van dit verbond werd gebruikt. Een sacramentele wijze van spreken, gelijk Luk. 22:19; 1 Cor. 11:24,25. **hetwelk God aan ulieden heeft geboden.** Dat is, met u heeft gemaakt, naar of over al deze woorden of geboden; gelijk uitgedrukt wordt Exod. 24:8.

21. **En hij besprengde desgelijks** Dat is genomen uit verscheidene andere plaatsen der wet, inzonderheid uit Exod. 29:12; Lev. 16:14, enz. **ook den tabernakel, en al de vaten van den dienst met het bloed.**

22. **En alle dingen worden bijna door bloed gereinigd** Dit wordt er bij gedaan, omdat enige reinigmakingen der wet alleen door water geschieden, die ook op de offerande van *Christus* hun oogmerk hadden, daar in zijn dood, bloed en water zijn gevloten. Zie Joh. 19:34 en 1 Joh. 5:6. **naar de wet, en zonder bloedstorting geschiedt geen vergeving.**

23. **Zo was het dan noodzaak**, Namelijk volgens Gods onveranderlijk bevel en ordinantie. Zie hierna Hebr. 10:9,10. **dat wel de voorbeeldingen der dingen, Of afbeeldingen, figuren.** die in de hemelen zijn, door deze dingen gereinigd werden, Dat is, van het algemeen gebruik afgezonderd en bekwaam gemaakt om godsdienstige gemeenschap daaraan te hebben. **maar de hemelse dingen zelve** Dat is, de ingang tot den hemel zelf en de geestelijke gaven, welke ons, om daarin te komen, nodig zijn, en die door deze uitwendige reinigmakingen zijn betekend. Zie Ef. 1:3; Col. 3:1,2. **door betere**

offeranden dan deze. Dat is, door de offerande van *Christus*, die beter en van meerder waarde is. En die wordt hier in het meervoud gezet, hoewel die maar één is, en éénmaal geofferd, omdat zij de kracht van al de figuurlijke offeranden en zaken, daardoor betekend in zich bevat.

24. Want Christus is niet ingegaan in het heiligdom, dat met handen gemaakt is, hetwelk is een tegenbeeld van het ware, Namelijk van het heiligdom, dat is, des hemels, dat door dit ander werd afgebeeld, gelijk volgt. maar in den hemel zelve, om nu te verschijnen Namelijk met Zijne overwinnende offerande, die Hij hier op aarde Zijn Vader onstraffelijk opgeofferd had, tot een verzoening voor alle zonden Zijner gelovigen, en met een eeuwige begeerte, dat die ons tot onze zaligheid altijd zou worden toegeëigend. Zie Rom. 8:34; 1 Tim. 2:5, en 1 Joh. 2:1,2. voor het aangezicht van God voor ons;

25. Noch ook, opdat Hij Zichzelve dikwijls zou opofferen, gelijk de hogepriester alle jaar in het heiligdom ingaat met vreemd bloed; Of *eens anders*; dat is, met bloed van geslachte dieren, die van een andere natuur zijn dan hijzelf.

26. (Anders had Hij dikwijls moeten lijden Namelijk zo Hij Zichzelf dikwijls had moeten opofferen, aangezien Zijn offerande door lijden en met lijden werd volbracht, en zonder lijden niet kon volbracht worden. van de grondlegging der wereld af) Dat is, van den beginne dat de mensen hebben gezondigd. Waaruit blijkt dat God de zonden nooit heeft vergeven, dan ten opzichte van deze offerande van *Christus*. maar nu is Hij eenmaal in de voleinding der eeuwen geopenbaard, Dat is, in de volheid des tijds, dien God daartoe bestemd had. Zie Gal. 4:4. om de zonde te niet te doen, door Zijnzelfs offerande.

27. En gelijk het den mensen gezet is, Grieks *na zo veel*. eenmaal te sterven, Namelijk door Gods ordinantie, nadat de

mens heeft gezondigd, Rom. 5:12. Want dat sommige mensen niet zijn gestorven, gelijk Henoeh en Elia, en dat enigen tweemaal zijn gestorven, gelijk daar zijn geweest die wonderbaarlijk in dit leven zijn opgewekt, is een bijzondere gunst en uitzondering geweest van dezen algemenen regel. en daarna het oordeel; Namelijk van elk een in het bijzonder terstond na den dood, en van allen in het algemeen hier namaals ten uitersten dage.

28. Alzo ook Christus, eenmaal geofferd zijnde, om veler zonden weg te nemen, Namelijk van al Zijne uitverkorenen en gelovigen. Of *veler zonden op zich te nemen; of te dragen*. zal ten anderen male zonder zonde Dat is, zonder toerekening en straf onzer zonden meer te dragen, maar om in heerlijkheid alles te oordelen. gezien worden van degenen, die Hem verwachten Namelijk door geloof en hoop. Zie 2 Tim. 4:8. tot zaligheid.

Hebrëen 10

1. Want de wet, hebbende Namelijk der ceremoniën onder het Oude Testament. een schaduw Dat is, een ruw ontwerp, gelijk de schilders plegen een beeld, dat zij daarna willen volmaken, eerst met enige lijnen en schaduwen in het ruw af te tekenen of ontwerpen. der toekomstige goederen, Dat is, der geestelijke en hemelse zaken, die ons in het Nieuwe Testament zouden verworven en medegedeeld worden, dat is, van *Christus* zelf en Zijn weldaden. niet het beeld zelf der zaken, Sommigen verstaan hierdoor de volmaakte wijze van den uitwendigen godsdienst, die God door *Christus* in het Nieuwe Testament zou instellen, die van de instellingen van het Oude Testament verschilden gelijk een schaduw of eerste ontwerp van het volmaakte beeld eniger zaak; gelijk die daarom ook de eerste beginselen of elementen van A B C der wereld worden genaamd; Gal. 4:3,9. Doch terwijl de apostel nergens in dit en in het voorgaande hoofdstuk

enige tegenstelling maakt tussen den uitwendigen godsdienst van het Oude en het Nieuwe Testament, maar alleen tussen de schaduwen van het Oude Testament en *Christus* zelf met Zijn offerande en weldaden, die Hij ons verworven heeft, zo wordt door anderen door deze woorden *het beeld zelf* bekwamer de betekenende zaak zelf, of het evenbeeld verstaan, waarnaar deze schaduwen zijn voorgesteld, gelijk wij worden gezegd geschapen te zijn naar Gods beeld of evenbeeld; welken zin het bijgevoegde woord *het beeld zelf der zaken*, ook vereist; dat is, de zaken zelf in haar volle beeltenis of gedaan, gelijk zij moesten en zouden zijn. **kan met dezelfde offeranden**, Dat is, van enerlei soort, of van eenzelfden aard en natuur. **die zij alle jaren geduriglijk opofferen**, Grieks *in gedurigheid*, of *eeuwigheid*; dat is, zonder nalaten, zolang dit priesterschap en deze wet moest duren. **nimmermeer heiligen degenen**, Of, *volmaken*; namelijk naar de conscientie, door het wegnemen der zonde en de schuld der zonde, gelijk hiervoor verklaard wordt, Hebr. 9:9. **die daar toegaan**. Of, *tot God gaan*; namelijk met hun offeranden.

2. **Anderszins zouden zij** Anderen lezen: *Zouden zij anderszins niet opgehouden hebben?* vragenderwijze, doch de zin komt overeen. **opgehouden hebben**, geofferd te worden, omdat degenen, die den dienst pleegden, geen geweten meer Dat is, niet meer van zonden bewust zijn; of geen wroeging der conscientie over de zonden zouden hebben; en zouden zich aan geen schuld der zonden meer schuldig kennen, dewijl zij eenmaal daarvan zouden gereinigd of verlost zijn. **zouden hebben der zonden**, eenmaal gereinigd geweest zijnde;

3. **Maar nu geschiedt** in dezelve alle jaren weder gedachtenis der zonden. Namelijk niet alleen van de zonden, die dat jaar geschied waren, maar van al de zonden, die tevoren begaan waren. Zie Lev. 16:21.

4. **Want het is onmogelijk, dat het bloed van stieren en bokken de zonden wegneme**. Namelijk door Zijn eigen waardigheid en kracht, daar dat maar een lichamelijke en vergankelijke zaak is, daar de zonde een geestelijk kwaad is, en in de ziel, die onsterfelijk is, vooral hare plaats heeft.

5. **Daarom**, Namelijk *Christus* de hogepriester der toekomstige goederen, in wiens naam David in dezen psalm spreekt, en van wiens komst hij profeteert, gelijk Paulus hier betuigt en de zaak zelf uitwijst. **komende in de wereld**, Namelijk wanneer Hij de menselijke natuur aannam en in een persoon met zich verenigde, gelijk hiervoor Hebr. 1:6, en Hebr. 9:11. **zegt Hij: Slachtoffer en offerande hebt Gij niet gewild**, Namelijk om die aan te nemen tot een verzoening en voldoening voor de zonde, gelijk de Joden zich inbeelden; anderszins heeft ze God ook gewild om gebruikt te worden voor de gelovigen van het Oude Testament als voorbeelden en sacramentele tekenen, die hen op de toekomstige voldoening der offerande van *Christus* wezen; maar dat ook niet langer dan tot de offerande zelf nu zou volbracht zijn, wanneer deze schaduwen moesten ophouden, gelijk in deze en andere plaatsen wordt bewezen. **maar Gij hebt Mij het lichaam toebereid**; De Hebreeuwse tekst Ps. 40:7, zegt: *Gij hebt mij de oren doorboord*. Doch de apostel volgt hier de Griekse overzetting, gelijk meest in dezen brief, dewijl dezelfde zin in beiden is begrepen. Want de woorden: *Gij hebt mij de oren doorboord*, betekenen dat *Christus* nu mens wordende, zichzelf tot een gewilligen dienstknecht van Zijn Vader overgeeft, om Hem tot den dood van het kruis te gehoorzamen. Het is een gelijkenis genomen van de dienstknechten der Hebreëen, die nadat zij zes jaren hun heren hadden gediend, het zevende jaar uit den dienst van hun heren niet wilden scheiden, maar tot den dood daarin blijven; tot een getuigenis waarvan de oren hun aan den post der deur werden doorboord, gelijk te zien is Exod. 21:6. Zo dan ook wordt God de Vader hier gezegd, *Christus het lichaam toebereid te hebben*; omdat

Christus de menselijke natuur uit het vlees en bloed der maagd Maria van Zijn Vader, door de kracht van den Heiligen Geest ontvangen hebbende, deze hier overgeeft tot den dienst Zijns Vaders, om Hem gewillig in alles te gehoorzamen, zelfs tot den dood toe, om te zijn een Zenofer voor onze zonden. Het is dan zoveel of Hij zeide: Gij hebt mij een lichaam gegeven, dat in uw dienst tot den dood toe gewillig en bereid is.

6. Brandofferen en *offer* voor de zonde hebben U niet behaagd.

7. Toen sprak Ik: Zie, Ik kom (in het begin des boeks is van Mij geschreven), Grieks *in het hoofd*, of *in de rol des boeks*, namelijk uwer wet. Want het wetboek placht bij de ouden in een rol geschreven te worden, gelijk bij ons de landkaarten, en gelijk de Joden nog hebben in hunne synagogen. Nu zijn er vele plaatsen in het boek der wet, die van *Christus'* komst getuigen, ook zelfs in het begin des boeks, wanneer God het zaad der vrouw beloofd heeft, dat den satan den kop zou vertreden, Gen. 3:15. **om Uw wil te doen**, Dat is, om u gehoorzaam te zijn tot den dood des kruises, tot verzoening aller gelovigen. **O God!**

8. Als Hij te voren gezegd had: Slachtoffer, en offerande, en brandoffers, en *offer* voor de zonde hebt Gij niet gewild, noch hebben U behaagd (dewelke naar de wet geofferd worden);

9. Toen sprak Hij: Zie, Ik kom, om Uw wil te doen, o God! Hij neemt het eerste weg, Namelijk allerlei soorten van zenooffers, die in het Oude Testament gebracht werden. **om het tweede te stellen**. Namelijk zijn gehoorzaamheid onder den wil van Zijn Vader.

10. **In welken wil** Dat is, door de gehoorzaamheid van welken wil; gelijk Rom. 5:19. **wij geheiligd zijn**, Dat is, alles hebben wat tot onze volkomene heiligmaking, namelijk vergeving der zonden, vernieuwing des Geestes en eeuwige zaligheid nodig is. **door de offerande** Dat is, welke wil van

God daarin ook bestond, dat *Christus* Zijn lichaam tot een zenoferande voor onze zonden aan het kruis zou overgeven; Filipp. 2:8. **des lichaams van Jezus Christus, eenmaal *geschied***.

11. En een iegelijk priester stond wel alle dagen dienende, en dezelfde slachtofferen Dat is, van eenzelfde soort en natuur. dikmaals offerende, die de zonden nimmermeer kunnen wegnemen;

12. Maar Deze, een slachtoffer voor de zonden geofferd hebbende, Namelijk aan het hout des kruises. is in eeuwigheid gezeten Dit woord *in eeuwigheid*, wordt van enigen gevoegd bij het woord *geofferd hebbende*, doch de eerste samenvoeging is de beste. **aan de rechter hand Gods;**

13. **Voorts verwachtende**, Dat is, in dit Zijn koninkrijk en priesterlijk ambt, gelijk Hij het nu bedient, als Middelaar zo lang volhardende, en de uitvoering daarvan gedurig betrachtende, totdat door Zijn tussenkomst en Zijns Vaders macht al de vijanden onzer zaligheid, en ten laatste ook de dood, zullen teniet gedaan zijn, wanneer Hij dezen vorm van regering zal afleggen, en blijven met den Vader, en den Heiligen Geest alles in allen. Zie 1 Cor. 15:24 enz. **totdat Zijn vijanden gesteld worden tot een voetbank Zijner voeten.**

14. Want met een offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen, Dat is, die door Zijn Geest en woord in Hem geloven en wedergeboren worden. En wordt hiermede een bepaling gemaakt van degenen, die door *Christus'* offerande volmaakt worden. Want hoewel Zijn offerande in zichzelf genoegzaam is voor alle mensen, nochtans volmaakt zij niemand dan die door Hem geheiligd worden. **die geheiligd worden.**

15. En de Heilige Geest Namelijk in Zijn woord en bijzonder in het formulier van het nieuwe verbond, Jer. 31, dat Hij met ons heeft gemaakt. Waaruit dan blijkt, dat de Heilige Geest de ware God is, en een onderscheiden

persoon in het Goddelijk wezen. **getuigt** het ons ook;

16. Want nadat Hij te voren gezegd had: Dit is het verbond, dat Ik met hen maken zal na die dagen, zegt de Heere: Dat is, *zo zegt de Heere*. Welke woorden hier kunnen genomen worden voor Paulus' woorden, hoewel dergelijke bij den profeet ook staan. Anderszins zou in het begin van Hebr. 10:17 iets ontbreken, om het besluit van Paulus te vervullen, namelijk *zo zegt hij*, of dergelijke, hetwelk ook enige boeken voor Hebr. 10:17 hebben gesteld, om dat zij deze woorden, *zegt de Heere*, voor de woorden van den profeet hebben genomen. Ik zal Mijn wetten geven in hun harten, en Ik zal die inschrijven in hun verstanden;

17. En hun zonden en hun ongerechtigheden zal Ik geenszins meer gedenken.

18. Waar nu vergeving derzelve is, daar is geen offerande meer Namelijk der verzoening; maar alleen offeranden der dankbaarheid, die in het Nieuwe Testament van ons worden geëist. Zie Rom. 12:1; Hebr. 13:15; 1 Petr. 2:5. **voor de zonde**.

19. Dewijl wij dan, Hier begint de apostel het tweede deel van dezen brief; namelijk de vermaningen van den schuldigen plicht der gelovigen. En vermaant hen in het overige deel van dit hoofdstuk tot vrijmoedigheid in het geloof, tot standvastigheid in de belijdenis en tot lijdzaamheid in de verdrukking. **broeders, vrijmoedigheid hebben, om in te gaan** Grieks *tot den ingang des heiligdoms*; dat is, om door geloof, hoop en gebeden regelrecht tot God te gaan in den hemel; Rom. 5:2; Ef. 3:12. **in het heiligdom door het bloed van Jezus,**

20. Op een versen en Het Griekse woord betekent eigenlijk *dat vers is geslacht*; hetwelk hier op de offerande van *Christus* ziet, die vers geslacht was en allen tijd in volle kracht blijft. **levenden** Dat is, levendmakenden, gelijk Joh. 6:51, want *Christus'* dood is ons leven. **weg**, Zo noemt hij *Christus* voor ons geofferd, omdat wij door

Hem en Zijn verdiensten tot God toegang hebben. Zie Joh. 14:6. **welken Hij ons ingewijd heeft** Of, *nieuw voorbereid*, of voorgesteld heeft. Zie Hebr. 9:18. **door het voorhangsel, dat is, door Zijn vlees**; Dat is, Zijn menselijke natuur, waardoor Zijn Goddelijke natuur bedekt werd, gelijk door het voorhangsel de ark des Verbonds en de genadestoel, met het gehele heilige der heiligen.

21. En *dewijl wij hebben* een groten Priester over het huis Gods; Dat is, de ganse gemeente Gods. Zie hiervoor Hebr. 3:6.

22. Zo laat ons toegaan met een **waarachtig hart**, Dat is, ongeveinsd, oprecht gemoed. **in volle verzekerdheid des geloofs, onze harten** Dat is, onze zielen of gedachten, wil en genegenheden. **gereinigt zijnde** Grieks *besprengd*; dat is, met besprenging van het bloed van *Christus* gereinigt en bevrijd zijnde van de kwade conscientie. Zie hiervoor Hebr. 9:14. **van het kwaad geweten, en het lichaam gewassen** Dat is, onze uitwendige daden of werken, die door het lichaam geschieden. **zijnde met rein water**. Dat is, door de werking van den Geest van *Christus*, die door rein water doorgaans wordt aangeduid. Zie Ezech. 36:25; 1 Joh. 5:6.

23. Laat ons de **onwankelbare belijdenis der hoop** Namelijk die in ons is; 1 Petr. 3:15. **vast houden**; (want Die het beloofd heeft, is getrouw); Namelijk in het volbrengen van hetgeen hij beloofd heeft.

24. En laat ons op elkander acht nemen, Of, *elkander waarnemen*. tot opscherping der liefde en der goede werken;

25. En laat ons onze onderlinge **bijeenkomst niet nalaten**, Namelijk in de Christelijke vergaderingen, die tot gehoor van Gods woord, algemene gebeden, en gebruik der heilige sacramenten aangericht zijn. Zie Hand. 2:42, en Hand. 20:7; 1 Cor. 11:20, enz. **gelijk sommigen de gewoonte hebben**, Namelijk die van de

waarheid afvallen, of uit vrees der Joden, of ook door nalatigheid, of uit een groot gevoelen van zichzelf, of uit andere oorzaken hierin vertragen. Zie Matth. 18:20. **maar elkander vermanen; en dat zoveel te meer, als gij ziet, dat de dag nadert.**

26. Want zo wij willens zondigen, Dat is, moedwillig afvallen van dit geloof, hetwelk de apostel hier heeft beschreven, gelijk hierna Hebr. 10:29 deze zonde breder wordt verklaard, die de apostel ook hiervoor, Hebr. 6:6, *een afvallen* heeft genoemd. Hij spreekt dan hier niet van allerlei zonde of afval, maar van die zonde, die *Christus* noemt de zonde of lastering tegen den Heiligen Geest, Matth. 12:32, en van de zonde tot den dood, waar Johannes van spreekt, 1 Joh. 5:16, gelijk blijkt uit de volgende eigenschappen, die hierna vermeld worden. **nadat wij de kennis der waarheid ontvangen hebben, zo blijft er geen slachtoffer meer over** Namelijk dewijl zodanigen het enige slachtoffer van het Nieuwe Testament, namelijk van den Heere *Jezus* en Zijn verdienste moedwillig verwerpen en verachten. En schijnt hier ook de apostel te zien op de plaats Num. 15:30,31, daar ook zelfs naar de wet geen offerande tot verzoening wordt toegelaten voor degenen, die met opgeheven hand zondigden, en den Heere versmaadden, maar zonder genade uit het volk moesten uitgeroeid worden. **voor de zonden;**

27. Maar een schrikkelijke verwachting des oordeels, en hitte des vuurs, dat de tegenstanders Dat is, de vijanden van Gods waarheid en vervolgers van deze. **zal verslinden.**

28. Als iemand de wet van Mozes heeft te niet gedaan, Dat is, verworpen, verlaten, verloochend, of daarvan avvallig is geworden, gelijk Deut. 13:5,6,7, en Deut. 17:2, wordt verklaard. Want hoewel er meer moedwillige zonden waren, die met den dood werden gestraft, nochtans zo ziet de apostel inzonderheid op deze zonde van den moedwilligen afval, gelijk het Griekse woord *athetein*, dat is, *afzetten* of *teniet doen*, en de vergelijking van Hebr. 10:29 medebrengt. **die**

sterft zonder barmhartigheid, onder twee of drie getuigen;

29. Hoeveel te zwaarder straf, meent gij, zal hij waardig geacht worden, die den Zoon van God vertreden heeft, Dat is, moedwillig veracht en verworpen heeft. Want hetgeen men vertreedt, pleegt men met verachting en verwerping zo te behandelen. **en het bloed des testaments** Dat is, het bloed van *Jezus Christus*, door hetwelk het Nieuwe Testament is bevestigd; Matth. 26:28. **onrein geacht heeft,** Grieks *gemeen*; dat is, profaan, onheilig, Mark. 7:2; Hand. 10:14. Want hetgeen men verwerpt of verzaakt, dat houdt men voor onrein of onheilig in zaken van den godsdienst. **waardoor hij geheiligd was,** Namelijk uitwendig, ten aanzien van zijn voorgaande belijdenis, aangaande het gehoor van het Goddelijke woord, gebruik der heilige Sacramenten en afscheiding van andere gemene mensen, namelijk Joden en heidenen. Hoewel de zodanige de ware wedergeboorte niet deelachtig was, gelijk Johannes getuigt, 1 Joh. 2:19, en gelijk zulke, 2 Petr. 2:22, evenwel nog *honden* en *zeugen* worden genoemd, al worden zij reeds van hun uitwendig slijk gewassen en de onreinheid van afgoderij en andere onheiligheden hadden verlaten. **en den Geest der genade** Dat is, den Heiligen Geest, die in hen enigen smaak van Gods genade begon te werken, waarover zij zich ook enen tijd verblijdden. Zie hiervan breder Hebr. 6:5. **smaadheid heeft aangedaan?**

30. Want wij kennen Hem, Die gezegd heeft: Namelijk Deut. 32:35,36 waar de Heere belooft, dat Hij Zijn volk *zal wreken* over hunne vijanden, en *oordelen*, dat is, richten en beschermen tegen alle vervolgers en verdrukkers. En hier valt op te merken, dat de apostel de woorden der Griekse overzetteren naar den Hebreeuwsen tekst verandert en verbetert. **Mijn is de wraak, Ik zal het vergelden, spreekt de Heere. En wederom: De Heere zal Zijn volk oordelen.**

31. Vreselijk is het te vallen in de handen Namelijk als Hij wraak doet over Zijn vijanden. Anderszins is het beter te vallen in de handen van God dan der mensen, als Hij de Zijnen genadig tuchtigt; 2 Sam. 24:14. **des levenden Gods.**

32. Doch gedenkt de vorige dagen, in dewelke, nadat gij verlicht zijt geweest, Namelijk eerst, toen gij gelovig geworden zijt, en door den doop de gemeente van *Christus* zijt ingelijfd. Hoeveel te meer dan, wil hij zeggen, moet gij standvastig zijn en tegen alle verdrukkingen gewapend, nadat gij nu *Christus* lang hebt beleden en Hem gediend. **gij veel strijd des lijdens hebt verdragen.**

33. Ten dele, als gij door smaadheden en verdrukkingen een schouwspel geworden zijt; en ten dele, als gij gemeenschap gehad hebt Dat is, medelijden gehad hebt, en alle broederlijke hulp bewezen hebt. **met degenen, die alzo behandeld werden.**

34. Want gij hebt ook over mijn banden medelijden gehad, Namelijk wanneer ik te Jeruzalem overvallen en gevangen ben, en genoodzaakt ben geweest mij op den keizer te beroepen, om het geweld der Joden te ontgaan, toen zonder twijfel de gelovige Joden groot mededogen met Paulus hebben gehad en hem alle hulp bewezen. Zie Hand. 21:33. **en de roving uwer goederen met blijdschap aangenomen,** Namelijk naar de vermaning en belofte van *Christus*, Matth. 5:11,12, en naar het voorbeeld der apostelen; Hand. 5:41. Zie ook 1 Thess. 2:14. **wetende, dat gij hebt in uzelf** Dat is, in de hoop die in u is. **een beter en blijvend goed in de hemelen.**

35. Werpt dan uw vrijmoedigheid niet weg, Dat is, uw vrijmoedige belijdenis, spruitende uit de vrijmoedigheid van het geloof en van de hoop op God, gelijk hiervoor Hebr. 10:23 uitgedrukt staat. Of uw vertrouwen. **welke een grote vergelding des loons heeft.** Namelijk

uit genade en om *Christus'* wil. Zie Rom. 11:35; Col. 3:24; Hebr. 13:21.

36. **Want gij hebt lijdzaamheid van node,** Dat is standvastigheid en lijdzame verwachting der vervulling van Gods belofte, gelijk het bewijs, dat de apostel hier uit de plaats van Habakuk haalt, medebrenghet. **opdat gij, den wil van God gedaan hebbende, de belofte moogt wegdragen;** Dat is, beloofde zaak of erfenis. Zie Gal. 3:22.

37. **Want: Nog een zeer weinig tijds** *Namelijk is er overig. Deze woorden zijn genomen uit Hab. 2:3; Hagg. 2:7, die de apostel niet van woord tot woord bijbrengt, maar vermeldt den zin daarvan en past ze tot zijn voornemen.* **en Hij, Die te komen staat, Namelijk de Messias, Christus. zal komen, en niet vertoeven.**

38. **Maar de rechtvaardige zal uit het geloof leven;** Zie nader van deze overzetting Rom. 1:17. **en zo iemand zich onttrekt,** Namelijk van dit geloof en lijdzame verwachting, door afval of verloochening van *Christus* en Zijn waarheid. **Mijn ziel heeft in hem geen behagen.**

39. **Maar wij zijn niet** Hiermede verzacht de apostel het voorgaande dreigement, namelijk dat hij zulk gevoelen van hen niet heeft, hoewel hij zo spreekt, gelijk hij ook in dergelijke waarschuwing hiervoren, Hebr. 6:9, heeft gedaan. **van degenen, Grieks der onttrekking. die zich onttrekken ten verderve, maar van degenen, Grieks der onttrekking. die geloven tot behouding Of, verkrijging, verwerving. der ziel.** Dat is, van de zaligheid der ziel; gelijk *Christus* ook spreekt Matth. 10:39.

Hebrëen 11

1. **Het geloof nu is een vaste grond Of een vast vertrouwen;** dat is, hetgeen doet bestaan, of vast en als tegenwoordig staan de dingen die van God in *Christus* beloofd zijn, en die derhalve door de hoop worden verwacht, hetwelk niet alleen geschiedt door een toestemming van Gods belofte in ons verstand, maar ook door een vertrouwen op

deze in onzen wil; zie Rom. 4:18, enz. en hiervoor Hebr. 3:14. Grieks *hypostasis*; dat is, *zelfstandigheid*; van welk woord, zie ook 2 Cor. 9:4, en 2 Cor. 11:17. **der dingen, die men hoopt, en een bewijs of overtuiging**; want het geloof ziende op Gods openbaring en belofte, overtuigt en verzekert het hart des mensen veel sterker van de waarheid der zaak, dan enig ander bewijs uit de natuurlijke rede voortgebracht. **der zaken, die men niet ziet**. Dat is, zelfs die door natuurlijke zinnen of rede door ons niet worden begrepen; of, die niet tegenwoordig zijn voor onze ogen. Want hoewel de dingen, die gezien worden ook wel geloofd worden, gelijk *Christus* tot Thomas spreekt, Joh. 20:29; nochtans is dit eigenlijk niet het Goddelijk geloof, dat is ons door den Heiligen Geest wordt gewrocht, hetwelk alleen op Gods belofte of openbaring ziet, het zij de dingen nu verleden, tegenwoordig, of toekomstige zijn, gelijk uit de voorbeelden, die Paulus voortbrengt, zal blijken.

2. **Want door hetzelfde hebben de ouden** Namelijk voorvaders, van wie wij afkomstig zijn, en werker voorbeelden wij moeten navolgen. **getuigenis bekomen**. Namelijk dat zij Gode behaagden, gelijk Hebr. 11:5 wordt uitgedrukt.
3. **Door het geloof verstaan wij, dat de wereld** Grieks *de eeuwen*; gelijk Hebr. 1:2. **door het woord Gods** Dat is, door het krachtig bevel Gods. Zie Gen. 1; Ps. 33:6. **is toebereid**, Dat is, geschapen en in zulke orde en gestalte gebracht, als wij die nu zien. **alzo dat de dingen, die men ziet, niet geworden zijn uit dingen, Of, geworden zijn niet uit zienlijke, of geziene dingen**; dat is, uit niet. Want dit is het geloof eigen, dat het uit Gods Woord gelooft dat de wereld *uit niet* is geschapen; waartoe geen wijsgeer door de natuurlijke rede heeft kunnen komen. **die gezien worden**.
4. **Door het geloof heeft Abel een meerdere offerande** Sommigen nemen dit woord *meerder* voor *van meerder prijs*, omdat Abel uit zijn vetste beesten zijn offerande heeft gedaan en Kaïn maar uit

enige slechte vruchten. Doch wordt hier hetzelfde woord wel zo geschikt genomen voor *waardiger* en *Gode aangenamer*, hetwelk de apostel daaruit besluit, dat God Abel en zijn offerande aanzag en van Kaïn niet, hetwelk de apostel getuigt dat door het geloof van Abel is geschied; namelijk omdat Abel in deze offerande zag op dat zaad der vrouw, dat de slang den kop zou vertreden, dat is, op *Christus*, die door Zijn dood den duivel zou teniet maken; Hebr. 2:14. **Gode geofferd dan Kain, door hetwelk hij Namelijk geloof. getuigenis bekomen heeft, dat hij rechtvaardig was**, Dit staat wel niet met zoveel woorden Gen. 4:4, maar de apostel besluit dit uit hetgeen daar staat, dat God hem en zijn offerande aanzag, welken titel van rechtvaardigheid *Christus* daarom aan Abel ook geeft; Matth. 23:35. **alzo God over zijn gave getuigenis gaf**; Namelijk door Mozes, Gen. 4:4; of door een buitengewoon teken uit den hemel omtrent Zijn offerande, gelijk over Aärons offerande, Lev. 9:24; over Elia, 1 Kon. 18:38; van David, 1 Kron. 21:26; van Salomo, 2 Kron. 7:1, door het zenden van vuur uit den hemel is geschied. Hetwelk daarom zeer gelofelijk is, omdat Kaïn, dit ziende, over zijn broeder met toorn en nijd is ontstoken. **en door hetzelfde geloof spreekt hij nog**, Namelijk niet alleen met zijn goed exempel in Gods Woord, maar ook door zijn bloed, hetwelk na zijn dood wraak riep tot God. Zie Gen. 4:10; Hebr. 12:24. **nadat hij gestorven is**.

5. **Door het geloof is Enoch weggenomen geweest**, Grieks *overgezet*; namelijk van de aarde in den hemel, gelijk van Elia uitgedrukt wordt, 2 Kon. 2:1. **opdat hij den dood niet zou zien**; Dat is, lijden of gevoelen; gelijk dit woord *zien* ook genomen wordt Ps. 16:10; Joh. 8:51. Waaruit blijkt, dat zijn lichaam in deze opneming naar den hemel de sterfelijkheid heeft afgelegd, en in een onsterfelijk en verheerlijkt lichaam is veranderd, gelijk van Elia te lezen is, Luk. 9:30, en van alle gelovigen ten laatsten dage; 1 Cor. 15:51, en 1 Thess. 4:15. **en hij werd niet gevonden**,

daarom dat hem God weggenomen had; want voor zijn wegneming heeft hij getuigenis gehad, dat hij Gode behaagde. Dit zegt wel niet de tekst Gen. 5:22, maar de apostel besluit dit uit hetgeen daar staat *dat hij geduriglijk voor God wandelde.*

6. Maar zonder geloof is het onmogelijk *Of is het onmogelijk dat hij God behaagd heeft,* namelijk ter eeuwige zaligheid. De reden is, omdat niemand buiten *Christus* God zo behagen kan, Joh. 14:6; Hand. 4:12. *Gode* te behagen. Want die tot God komt, Dat is, die voor God gestadig wandelt, gelijk Mozes van Henoeh spreekt, Gen. 5:22,24. Of die God dient en Zijne gunst zoekt te genieten. **moet geloven, dat Hij is,** Namelijk niet alleen een wezenlijke zaak, maar ook zodanig als Hij zich in Zijn Woord heeft geopenbaard, niet alleen volgens de wet, maar ook volgens het Evangelie, waar het geloof, waarvan Paulus hier spreekt, eigenlijk op ziet; Rom. 1:16,17. **en een Beloner is dergenen, Of, loongever, vergelder;** dat is, volbrenger van zijn beloften in het belonen dergenen, die Hem zoeken. Namelijk door den weg in het Evangelie geopenbaard; Joh. 17:3. Want dit loon kan niet gehoopt worden dan uit vorige beloften, waar het geloof op ziet. Welke hier noodzakelijk moet zijn, niet een belofte der wet, maar van het Evangelie, daar niemand de belofte der eeuwige erve uit de wet kan deelachtig worden. Zie Gal. 3:18. **die Hem zoeken.** Namelijk door den weg in het Evangelie geopenbaard; Joh. 17:3.

7. Door het geloof heeft Noach, door Goddelijke aanspraak vermaand zijnde van de dingen, die nog niet gezien werden, Dat is, die nog niet tegenwoordig waren, namelijk van den zondvloed en van zijn behoudenis in de ark. **en bevreesd geworden zijnde,** Namelijk met eerbied en kinderlijke vrees voor Gods dreigementen tegen de wereld en van Gods belofte jegens hem. **de ark toebereid tot behoudenis van zijn huisgezin; door welke ark** hij de

wereld heeft veroordeeld, Namelijk door zijn exempel, in de tegenwoordigheid van allen; gelijk Matth. 12:41,42. **en is geworden een erfgenaam** Dat is, deelgenoot of bezitter, niet alleen van zijn leven, dat ook de goddeloze Cham deelachtig was, maar ook van het eeuwige leven, dat door de rechtvaardigheid van het geloof alleen wordt verkregen; Rom. 4:13, enz. **der rechtvaardigheid, die naar het geloof is.**

8. Door het geloof is Abraham, geroepen zijnde, Namelijk uit Ur der Chaldeën. Zie Hand. 7:2, enz. **gehoorzaam geweest, om uit te gaan naar de plaats,** Dat is naar het land Kanaän, hoewel hem in zijn eerste beroeping zulks nog niet bekend was. Zie Gen. 12:1. **die hij tot een erfdeel ontvangen zou; en hij is uitgegaan, niet wetende, waar hij komen zou.**

9. Door het geloof is hij een inwoner geweest in het land der belofte, als in een vreemd *land*, en heeft in tabernakelen gewoond Namelijk gelijk vreemdelingen en reizigers plachten, om die weder te kunnen opnemen en naar andere plaatsen te voeren; gelijk daartoe bij ons de tenten plegen gebruikt te worden. **met Izak en Jakob, die medeerfgenamen waren derzelfde belofte.** Namelijk van de toekomstige bezitting van het land Kanaän en vervolgens ook van het eeuwige leven.

10. **Want hij verwachtte de stad,** Dat is, den hemel, of het hemelse Jeruzalem, waarvan het land Kanaän en daarna ook Jeruzalem maar schaduwen waren. **die fundamenten heeft,** Namelijk welke vast en onbewegelijk waren. De apostel stelt die tegen de tabernakelen, die geen fundamenten hadden. Zie hierna Hebr. 13:14; Openb. 3:12, en Openb. 21:2, enz. **welker Kunstenaar en Bouwmeester God is.** Dat is, aftekenaar of ordinerder naar de kunst, gelijk placht te geschieden eer men tot bouwen van de steden voortgaat.

11. Door het geloof heeft ook Sara zelve kracht ontvangen, om zaad te geven, Grieks *tot nederwerping*, of *tot grondlegging van het zaad*. Hetwelk niet alleen van Abraham verstaan wordt, uit wien Sara het zaad heeft ontvangen; maar ook van Sara zelve, die in deze ontvangenis haar eigen zaad in zulken ouderdom, door de kracht van het geloof, daarbij heeft gegeven, gelijk in alle natuurlijke ontvangenis geschiedt. Zie ook Lev. 12:2. en boven den tijd Namelijk daar zij nu negentig jaren oud was en bovendien onvruchtbaar. Zie Gen. 16:1; Rom. 4:19. *haars* ouderdoms heeft zij gebaard; overmits zij Hem getrouw heeft geacht, Want hoewel Sara daarover in het begin lachte, zo heeft zij nochtans daarna ook aan die belofte vastgehouden. Die het beloofd had.

12. Daarom zijn ook van een, en dat een verstorvene, Namelijk niet alleen ten aanzien van Sara, maar ook van hemzelf, gelijk Paulus verklaart Rom. 4:19. Dat Abraham dan na den dood van Sara, nog verscheidene kinderen uit Keturah heeft gekregen, moet de nieuwe jeugd toegeschreven worden, die hij door deze nieuwe belofte heeft ontvangen. *zovelen* in menigte geboren, als de sterren des hemels, en als het zand, dat aan den oever der zee is, Grieks *lib*. hetwelk ontallijk is.

13. Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften niet verkregen hebbende, Dat is, de zaak die hun verscheidene malen beloofd was, van den eigendom van het land Kanaän, en het zaad, waarin alle geslachten der aarde zouden gezegend worden. maar hebben dezelve van verre gezien, en geloofd, en omhelsd, en hebben beleden, dat zij gasten en vreemdelingen Gelijk van Jakob uitdrukkelijk wordt betuigd, toen hij voor Faraö stond, Gen. 47:9, en van anderen vóór en na hem; Gen. 15:13, en Gen. 28:4; Ps. 39:13. op de aarde waren.

14. Want die zulke dingen zeggen, Namelijk dat zij vreemdelingen en gasten zijn

op aarde. betonen klaarlijk, dat zij een vaderland zoeken. Namelijk dat buiten deze wereld in den hemel is, gelijk Hebr. 11:16 wordt verklaard.

15. En indien zij aan dat *vaderland* gedacht hadden, van hetwelk zij uitgegaan waren, Namelijk hier op aarde, gelijk daar was het land van Mesopotamië of Chaldea, waar Abraham met zijn geslachten uit vertrokken was. zij zouden tijd gehad hebben, om weder te keren;

16. Maar nu zijn zij begerig naar een beter, dat is, naar het hemelse. Daarom schaamt Zich God hunner niet, Dat is, verontwaardigt zich niet. om hun God genaamd te worden; Namelijk zelfs na hun dood, gelijk hij doorgaans wordt genoemd de God van Abraham, Izak en Jakob. Zie Exod. 3:6. Waaruit *Christus* zelf besluit, dat deze dan niet alleen kinderen Gods waren, terwijl zij op aarde leefden, maar dat hunne lichamen ook weder zouden opstaan, zo God niet is een God van doden, maar van levenden, Matth. 22:31,32. want Hij had hun een stad bereid. Namelijk die fundamenten had in den hemel, waarin God zelf zijn heerlijkheid openbaarde, en hen als rechte burgers zou ontvangen, Filipp. 3:20.

17. Door het geloof heeft Abraham, als hij verzocht werd, Dat is, beproefd werd, of van God aangezocht werd, om vast bewijs te geven van zijn gehoorzaamheid; Gen. 22. Izak geofferd, Dat is, bereid geweest om te offeren, of bezig met hem te offeren. en hij, die de beloften ontvangen had, heeft *zijn* eniggeborene geofferd, Dat is, bereid geweest om te offeren, of bezig met hem te offeren.

18. (Tot denwelke gezegd was: Of *van denwelken*, gelijk dit Griekse woord *pros* ook hiervoor genomen kan worden; Hebr. 1:7,8. In Izak zal u het zaad genoemd worden) overleggende, Dat is, bij zich door het geloof, dat vast stond op Gods beloften, besluitende of bedenkende. dat

God machtig was, *hem* ook uit de doden te verwekken;

19. Waaruit hij hem ook bij gelijkenis

Dit doet de apostel daarbij, omdat hij hem reeds voor dood moest houden, dien God beval dat geslacht zou worden; uit welken stand, als een stand des doods, hij hem daarna weder ontving; toen hem God zulks belette. **wedergekregeen heeft.**

20. Door het geloof heeft Izak *zijn*

***zonen* Jakob en Ezau** Dat is, in zijn zegen het land Kanaän en daaromtrent, alzo verdeeld, en Ezau's nakomelingen aan Jakobs nakomelingen alzo onderworpen, alsof hij de volle bezitting daarvan reeds gehad had. **gezegend aangaande toekomstige dingen.**

21. Door het geloof heeft Jakob,

stervende, Dat is, nabij den dood zijnde, in zijn sterfziekte. **een iegelijk der zonen van Jozef gezegend, en heeft aangebeden,** Namelijk niet zijnen staf, gelijk enigen verkeerd menen, maar op zijn staf den God zijner vaderen en den engel, die hem tot dien tijd toe had bijgestaan, en van vele zwaarigheden verlost; dat is, de Zoon Gods, gelijk Gen. 48:3,15, te zien is. ***leunende op het opperste van zijn staf.*** De Hebreeuwse tekst Gen. 47:31, zegt, ***aan het hoofd, of hoofdeinde van het bed.*** Doch de Griekse overzetteren hebben voor *Mittah*, dat is, *bed* gelezen *Matteh*; dat is, *roede* of *staf*, welke de apostel hier heeft gevolgd, alzo beide waarachtig kan zijn. Want uit de vergelijking van Gen. 47:31, met Gen. 48:2 blijkt, dat Jakob, als hij de zonen van Jozef en daarna ook zijn zonen zegende, op zijn heeft gezeten, en vanwege zijn zwakheid op een staf heeft gesteund, alzo zijne benen van het bed hingen, die hij na den zegen weder ingetrokken heeft; Gen. 49:33.

22. Door het geloof heeft Jozef,

stervende, gemeld van den uitgang Dat is, betuigt dat God Zijn belofte zou volbrengen, van de verlossing der kinderen Israëls uit Egypte. Zie Gen. 50:24, enz. **der kinderen Israels, en heeft bevel gegeven van zijn gebeente.** Dat is, van

het medenemen van zijn gebeente naar het land Kanaän, niet uit enige bijgelovigheid of om zijn gebeente daar te laten aanbidden, hetwelk nooit geschied is, maar om de gemeenschap die hij met zijne broederen aan de belofte van God had, en zijn hoop van de vervulling daarvan, ook na zijn dood, hierdoor te betuigen, en hunne nakomelingen daarin te versterken.

23. Door het geloof werd Mozes,

toen hij geboren was, drie maanden lang van zijn ouders verborgen, Grieks *vaders* dat is, ouders, namelijk Amram en Jochebed, Exod. 6:19, die door de schoonheid des kinds bewogen werden, om iets bijzonders daarvan te verwachten, hetwelk de apostel hier hun geloof op Gods beloften toeschrijft. *Josefus* de geschiedschrijver getuigt, *Antiq. lib. 2, cap. 5*, dat de vader van Mozes door ene Goddelijke openbaring was bericht, dat deze zoon hen uit Egypte zou verlossen. **overmits zij zagen, dat het kindeken schoon was; en zij vreesden** Namelijk niet zo dat zij het kind naar het gebod des konings, zouden hebben gedood, hoewel dar enige zwakheid in hun geloof is gekomen, toen zij het evenwel daarna aan de rivier te vondeling hebben gelegd, doch met hoop, dat iemand het zou vinden en opbrengen, gelijk geschied is. Een geloof dan, al is het met zwakheid gemengd, wordt hier ook voor een waarachtig geloof gerekend. **het gebod des konings niet.**

24. Door het geloof heeft Mozes, nu

groot geworden zijnde, Dat is, nu veertig jaren oud geworden zijnde, gelijk Stefanus getuigt, Hand. 7:23. **geweigerd een zoon van Farao's dochter genoemd te worden;** Want die had hem tot een zoon aangenomen, Exod. 2:10; Hand. 7:21.

25. Verkiezende liever met het volk

van God kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonde Dat is, de vermaken en gemakken van het hof van Farao, die hij, zonder zich tegen God te bezondigen, niet kon genieten. **te hebben;**

26. **Achtende de versmaadheid van Christus meerderen rijkdom te zijn,** Dat is, die hij om de verwachting van *Christus* en naar *Christus'* voorbeeld zou moeten lijden. Zie dergelijke 2 Cor. 1:5; Col. 1:24. Want Mozes heeft ook den dag van *Christus* gezien en zich daarin verheugd, gelijk van Abraham gezegd wordt, Joh. 8:56. **dan de schatten in Egypte; want hij zag op de vergelding des loons.** Namelijk die eeuwig en onvergankelijk zou zijn in den hemel, 1 Petr. 1:4,5,6; waar de gelovigen ook op mogen zien, als op een loon, niet dat God hun schuldig zou zijn, of dat zij zouden verdienen, maar dat God hun Vader hun als Zijne kinderen uit genade belooft te zullen geven. Zie Matth. 5:10,11,12.
27. **Door het geloof heeft hij Egypte verlaten,** Namelijk met het ganse volk van Israël, niettegenstaande de dreigementen van den koning. Zie Exod. 10:29. **niet vrezende den toorn des konings; want hij hield zich vast,** Namelijk aan Gods bevel, zonder door enige vrees daarvan te wijken. Of, *hij was kloekmoedig, standvastig.* als ziende Namelijk door het geloof. **den Onzienlijke.** Namelijk God. Zie Ps. 56:12, en Ps. 118:6; Rom. 8:31.
28. **Door het geloof heeft hij het pascha uitgericht, en de besprenging des bloeds,** Grieks *aangieting*; namelijk aan de dorpels en posten van de deuren der Israëlieten; Exod. 12:21, enz. **opdat de verderver der eerstgeborenen hen niet raken zou.** Dat is, niet beschadigen of beledigen.
29. **Door het geloof zijn zij de Rode zee doorgestaan,** Namelijk Mozes, Aäron en de andere Israëlieten. Want hoewel enigen onder hen geen waarachtig geloof hadden, gelijk de apostel hiervoor, Hebr. 3:18, getuigd heeft, nochtans zo zijn er ook vele ware gelovigen met hem geweest. Zie hiervoor Hebr. 3:16, op welke hier eigenlijk gezien wordt. **als door het droge; hetwelk de Egyptenaars, ook verzoekende, zijn verdronken.**
30. **Door het geloof zijn de muren van Jericho gevallen,** Namelijk van Jozua en van de andere vrome Israëlieten, gelijk in Hebr. 11:29. **als zij tot zeven dagen toe omringd waren geweest.** Namelijk van het leger der Israëlieten met bazuïngeluid; Joz. 6:20.
31. **Door het geloof is Rachab, de hoer,** Het Hebreeuwse woord *zonah* betekent ook *ene waardin*, en de verspieders zijn in haar huis gegaan om te overnachten, Joz. 2:1. Doch dewijl de apostel alhier, gelijk ook Jakobus in zijn brief, Jak. 2:25, haar *ene hoer* noemt, zo schijnt dat zij van beide deze dingen belijdenis gedaan heeft; gelijk onder de heidenen meermalen geschiedde, dewijl ook van haren man geen gewag wordt gemaakt, Joz. 2:18. Dan, daarna tot God gekeerd zijnde, is zij een exempel van geloof en vroomheid geworden en onder de Israëlieten getrouwd met Salmon, den vader van Boaz, een der voorouders van David en vervolgens ook van *Christus*. Zie Matth. 1:5. **niet omgekomen met de ongehoorzamen,** Dat is, de andere halsstarrige en onboetvaardige mensen binnen Jericho. **als zij de verspieders met vrede had ontvangen.** Dat is, beleefd en hun in alles behulpzaam zijnde.
32. **En wat zal ik nog meer zeggen?** Want de tijd zal mij ontbreken, zou ik verhalen van Gideon, en Barak, en Samson, en Jeftha, en David, en Samuel, en de profeten; Namelijk die na Samuël en David onder het volk van Israël zijn geweest.
33. **Welken door het geloof koninkrijken hebben overwonnen,** Namelijk als Jozua een en dertig koningen, en David al de omliggenden rondom het land Kanaän heeft overwonnen. **gerechtigheid geoefend,** Namelijk niet alleen in het leiden van een rechtvaardig leven, maar ook in het oefenen van openlijke rechtzaken, gelijk vele godzalige rechters en koningen hebben gedaan. **de beloftenissen verkregen,** Dat is, de vervulling der beloften, die hun geschied waren, gelijk daar was de bezitting

van het land Kanaän en van enige bijzonder weldaden, als aan Sara, Anna, enz., en ook in het algemeen van vergeving der zonden, aanneming tot kinderen en de erve van het eeuwige leven. Zie hiervoren Hebr. 11:16; Hand. 15:11. **de muilen der leeuwen toegestopt;**

34. De kracht des vuurs hebben uitgeblust, Namelijk gelijk de metgezellen van Daniël; Dan. 3:25. **de scherpte des zwaards zijn ontvloden,** Grieks *de monden des zwaards*; namelijk gelijk David het zwaard van Saul, 1 Sam. 20; Elia het zwaard van Achab, 1 Kon. 19; Elisa het zwaard der Syriërs, 2 Kon. 6. **uit zwakheid krachten hebben gekregen,** Namelijk gelijk Job, Job 42; David, Ps. 6; Hiskia, Jes. 38. **in den krijg sterk geworden zijn,** Namelijk gelijk vele rechters en koningen. **heirlegers der vreemden op de vlucht hebben gebracht;**

35. De vrouwen hebben hare doden Als de weduwe van Sarepta door Elia; 1 Kon. 17, en de Sunamietische vrouw, 2 Kon. 4, door Elisa. **uit de opstanding weder gekregen; en anderen zijn uitgerekt geworden,** Namelijk als het vel op een trommel, om daarna met stokken ter dood geslagen en gepijnigd te worden, gelijk het Griekse woord medebrengt. En hier ziet de apostel ook op het voorbeeld van Eleazarus en dergelijke pijnigingen onder den tiran Antiochus, waarvan te lezen is 2 Mach. 6:18, enz. **de aangeboden** Namelijk die door de dienaars van Antiochus was aangeboden, indien hij maar toegaf tegen Gods wet te doen, gelijk zij verzochten. **verlossing niet aannemende, opdat zij een betere opstanding verkrijgen zouden.** Namelijk hiernamaals ten uitersten dage; Dan. 12:2.

36. En anderen hebben bespottingen en geselen geproefd, Namelijk gelijk Micha, 1 Kon. 22, Amos, Jeremia, enz. **en ook banden en gevangenis;**

37. Zijn gestenigd geworden, Als Zacharias de zoon van Jojada; 2 Kron. 24. **in**

stukken gezaagd, Gelijk de oude Joodse geschiedenissen getuigen van Jesaja onder de tirannie van Manasse. Waaruit blijkt, dat de apostel niet alleen uit de Schrift, maar ook uit andere den Hebreënen bekende geschiedenissen voorbeelden verhaalt; gelijk bij Hebr. 11:35 ook is aangetekend. **verzocht,** Namelijk door zware dreigementen en pijnigingen. **door het zwaard ter dood gebracht;** Grieks *door den dood van het zwaard*; gelijk velen ten tijde van Manasse, 2 Kon. 21:16, en onder andere tirannen. **hebben gewandeld** Grieks *hebben omgegaan*; namelijk hier en daar dwalende. **in schaapsvellen** Gelijk van Elia betuigd wordt, 2 Kon. 1:8, en gelijk der profeten dracht in het algemeen was, gelijk te zien is Zach. 13:4. **en in geitenvellen; verlaten, verdrukt, kwalijk gehandeld zijnde;**

38. (Welker de wereld niet waardig was) hebben in woestijnen gedood, en op bergen, en in spelonken, en in holen der aarde.

39. En deze allen, Namelijk van wie in Hebr. 11, melding wordt gemaakt. **hebbende door het geloof getuigenis gehad, hebben de belofte niet verkregen;** Dat is, de beloofde zaak, namelijk *Christus* in het vlees geopenbaard, met de vervulling van al de schaduwen van het Oude Testament, en den stand der Kerk onder Hem door de gehele wereld beloofd. Zie Luk. 10:23,24.

40. Alzo God wat beters over ons voorzien had, Namelijk dat in onzen tijd dit alles zou volbracht worden. **opdat zij Of zo dat zij zonder ons, enz. zonder ons niet zouden volmaakt worden.** Sommigen verstaan dit van hunne zaligheid in den hemel; doch dit zou strijden tegen hetgeen op het exempel van Henoch is aangetekend, Hebr. 11:5, en tegen hetgeen van hun hoop hiervoren is gezegd, Hebr. 11:16, en tegen de belofte van *Christus*, Matth. 5:12, en andere plaatsen der Schrift, ook tegen den tijd waarin Paulus dit schreef, toen *Christus* lang was opgevaren ten hemel, en derhalve ook de

voorvaders in den hemel, zelfs naar hun gevoelens waren gebracht. Zo wordt dan dit verstaan van de komst van *Christus* in het vlees, en van de volmaking van den stand der Kerk onder het Nieuwe Testament, gelijk tevoren is aangewezen. Want ware de volmaaktheid in het Oude Testament geweest, zo zou het Nieuwe niet nodig zijn geweest, en zij zouden hunnen volmaking uit een andere oorzaak hebben gehad dan wij. *Zonder ons*, kan dan geschikt genomen worden voor: *door een andere oorzaak dan wij*.

Hebrëen 12

1. Daarom dan ook, alzo wij zo groot een wolk der getuigen Dat is, zulk een hoop of menigte van getuigen, als in Hebr. 11 verhaald zijn, die in het geloof en de hoop standvastig en lijdzaam hebben volhard. **rondom ons hebben liggende**, Zo spreekt de apostel, omdat gelijk een wolk, die rondom ons in het lucht hangt, altijd van ons gezien wordt, hoe wij ons keren, wij ook alzo waar wij ons keren in Gods woord, deze voorbeelden voor ogen vinden. **laat ons afleggen allen last**, Namelijk van wereldse zorg, bekommerning en wellusten, gelijk ook *Christus* de zijnen vermaant Luk. 21:34. **en de zonde**, Hij verstaat hier inzonderheid de zonde van begeerlijkheid, die vanzelf uit de overblijfselen der verdorvene natuur lichtelijk in ons rijst, of door de gelegenheden, die uitwendig voorvallen, ons in onzen Christelijken loop veranderingen voortbrengt, die wij moeten wederstaan en van ons werpen. Zie Rom. 8:1,13. **die ons lichtelijk omringt**, Grieks *die lichtelijk ons omstaat*. **en laat ons met lijdzaamheid lopen** Of *door lijdzaamheid lopen*. Want als de loopbaan lang is en zwarigheden op den weg zijn, zo is ook lijdzaamheid in het lopen van node, om niet te bezwijken. **de loopbaan**, Of *den loopstrijd*. Want beide betekent het Griekse woord *agon*. En elders vergelijkt de Heilige Schrift ook den stand en het leven van een Christen met een loop om den prijs, of een strijd in het lopen; 1 Cor. 9:24; 2 Tim. 4:7. **die ons voorgesteld is;**

2. **Ziende op den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus, Dewelke, voor de vreugde**, Dat is, in plaats van de vreugde, namelijk welker gebruik hij had kunnen behouden, ten ware dat hij zich om onzentwil had vernederd en het kruis verkoren; Filipp. 2:6, enz. Anderen zetten het over, *om de vreugde*; namelijk waartoe Hij door Zijn lijden, niet alleen zelf zou komen, maar ook de gelovigen brengen; Luk. 24:26; 1 Petr. 1:11. **die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen, en schande veracht**, Namelijk die hem van de zondaren aangedaan werd in leven en sterven, gelijk in Hebr. 12:3 verklaard wordt. **en is gezeten aan de rechter hand des troons van God**.

3. **Want aanmerkt Dezen, Die zodanig** Namelijk *Jezus*, die zo groot en heerlijk is, dat wij bij Hem niet kunnen vergeleken worden. **een tegenspreken** Hierdoor wordt alle verachting, smaad en hoon verstaan, die *Christus* tot den schandelijken dood van het kruis toe is aangedaan. **van de zondaren tegen Zich** Dat is, van de goddeloze en onrechtvaardige mensen, die Hij met één woord had kunnen verslaan, gelijk dit woord ook gebruikt wordt Ps. 1:1; Joh. 9:25,31. **heeft verdragen, opdat gij niet verflauwt en bezwijkt** Of *verslapt*. **in uw zielen**. Dat is, in de volstandige hoop en lijdzaamheid uwer ziel.

4. **Gij hebt nog tot den bloede toe niet tegengestaan**, Dat is, tot het uiterste of tot den dood toe. **strijdende tegen de zonde**; Sommigen nemen hier het woord *zonde* voor *zondaren*, gelijk Hebr. 12:3 is uitgedrukt. Anderen voor de zonde zelf, die in ons is, waar hij Hebr. 12:1 van gesproken heeft, die wij met zwaren strijd moeten afleggen, ook zelfs door de kastijding en verdrukkingen, gelijk Hebr. 12:10,11 wordt verklaard.

5. **En gij hebt vergeten** Of *hebt gij vergeten*, enz.? vragenderwijze. **de vermaning**, Namelijk der wijsheid; Spreuk. 3;11,12. **die tot u als tot zonen spreekt: Mijn zoon, acht niet klein de kastijding**

des Heeren, Het Griekse woord *paideia* betekent eigenlijk een kastijding die den kinderen tot hunne verbetering wordt aangedaan. en bezwijkt niet, als gij van Hem bestraft wordt; Of *wedersproken, met woorden getuchtigd.*

6. Want dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon, die Hij aanneemt. Dat is, voor zijn zoon erkent en houdt.

7. Indien gij de kastijding verdraagt, Namelijk lijdzaam, of gewillig, als voren. **zo gedraagt Zich God** Dat is, zulks is u een zeker teken, dat gij rechte kinderen zijt, en dat God u die toezendt als een vader. Want de goddelozen worden ook wel van God gestraft, maar als van een rechter, en spreken dikwijls godslasteringen tegen den God des hemels in deze straffingen; zie Openb. 16:10,11; of vallen in wanhoop, gelijk Saul, Judas, enz. jegens u als zonen; (want wat zoon is er, dien de vader niet kastijdt?)

8. Maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden, en niet zonen.

9. Voorts, wij hebben de vaders onzes vleses wel tot kastijders gehad, Dat is, onzer lichamen, gelijk de tegenstelling van den vader der geesten vereist. en wij ontzagen hen; zullen wij *dan* niet veel meer den Vader der geesten Dat is, den vader der zielen, gelijk dit woord geesten ook hierna Hebr. 12:23 wordt gebruikt. En wordt God een Vader der geesten bijzonder genoemd, omdat onze zielen van Hem zonder middel in de lichamen worden geschapen. Zie hiervan ook Num. 16:22, en Num. 27:16; Pred. 12:7; Zach. 12:1. onderworpen zijn, en leven?

10. Want genen hebben *ons* wel voor een korten tijd, Grieks *voor weinige dagen*; dat is, in de jaren onzer jonkheid. naar dat het hun goed dacht, gekastijd; maar Deze kastijdt *ons* tot *ons* nut, opdat wij Zijner heiligheid

Want door het afsterven der zonde, en door de oefening der lijdzaamheid, nemen wij meer en meer toe in de heiligheid, waartoe de kastijdingen middelen en werktuigen zijn. zouden deelachtig worden.

11. En alle kastijding als die tegenwoordig is, schijnt geen *zaak* van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht Dat is, der gerechtigheid die onzen consciëntiën vrede en blijdschap toebrengt, in plaats van de droefheid, die ons de kastijding aandeed, namelijk dewijl wij daardoor verzekerd worden, dat wij rechte kinderen zijn. der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn. Namelijk met geduld en lijdzaamheid, gelijk voren.

12. Daarom richt weder op Namelijk om met blijdschap in de loopbaan tot het einde toe te lopen. En een besluit van deze vermaning is in Hebr. 12:1 voorgesteld. de trage handen, en de slappe knieën;

13. En maakt rechte paden voor uw voeten, Of *gangen met uwe voeten*. opdat hetgeen kreupel is, niet verdraaid worde, Dat is, meer en meer uit den weg, of uit het lid wijken. De apostel gaat voort in de begonnen gelijkenis van het lopen in de rechte baan tot het einde toe, en dat zonder aan de ene of de andere zijde af te wijken. Want velen onder de Joden tot het christendom bekeerd, zagen altijd om naar het Jodendom, en gingen niet rechtuit, zie Hand. 15:1; Gal. 2:14. maar *dat* het veelmeer genezen worde.

14. Jaagt den vrede na met allen, Namelijk zoveel mogelijk is, en zoveel in u is, altijd behoudens een goede consciëntie en den vrede met God. Zie Rom. 12:18. en de heiligmaking, zonder welke niemand Namelijk heiligmaking, gelijk het Griekse woord noodzakelijk medebrengt, hoewel het ook van beide waar is. Zie Matth. 5:8,9; Joh. 13:35. den Heere zien zal; Namelijk in het toekomstige leven. Zie 1 Cor. 6:9.

15. Toeziende, dat niet iemand verachtere van de genade Gods; Dat

is, achterblijve, afwijke. **dat niet enige wortel der bitterheid**, Zo noemt de apostel vooral de verleiders, en die anderen tot afval zoeken te brengen, ziende op gelijke vermaning van Mozes, Deut. 29:18, omdat het einde van zodanigen is verdriet en bitterheid in de ziel. **opwaarts spruitende, beroerte make en door dezelve velen ontreinigd worden.** Dat is, ook besmet en tot afval gebracht.

16. **Dat niet iemand zij een hoereerder, of een onheilige** Dat is, spotter, die naar geen heilige of goddelijke dingen vraagt., gelijk Ezau, die om een spijs het recht van zijn eerstgeboorte weggaf. Namelijk hetwelk niet alleen voordeel in de familie gaf over de andere broeders, maar ook een voorbeeld was van alle geestelijk voordeel in het huis Gods, gelijk hierna Hebr. 12:23 wordt aangewezen.

17. **Want gij weet, dat hij ook daarna, de zegening willende beerven, verworpen werd; Of verstoten;** namelijk van zijn vader Izak, ten aanzien van zijn eersten en geestelijken zegen, dien Jakob had genomen. **want hij vond geen plaats des berouws**, Namelijk bij zijn vader Izak, alzo dat Izak berouw zou gehad hebben over het zegenen van Jakob. Want dit berouw was het dat Ezau met tranen zocht, gelijk Gen. 27:36, enz. te zie is. **hoewel hij dezelve met tranen zocht.** Namelijk zegening; of *hetzelve*, namelijk berouw van zijn vader. Want dat Ezau geen berouw van zijn eigen misdaad heeft gezocht, blijkt daaruit, dat hij terstond daarna Jakob naar zijn leven heeft gestaan.

18. **Want gij zijt niet gekomen** Dit hangt aan de voorgaande vermaning tot vrede, heiligmaking, enz., omdat de Israëlieten, als zij de wet zouden horen, Exod. 20, drie dagen tevoren zich moesten heiligen, hun klederen wassen en zich onthouden van hun vrouwen. Zie Exod. 19:10, enz. Hebben zij dan dit moeten doen, als zij God de wet hoorden uitspreken, hoeveel te meer moet gij u reinigen naar den Geest, nu gij komt tot de

vergadering van het Nieuwe Testament, om *Christus'* stem te horen. **tot den tastelijken berg, en het brandende vuur, en donkerheid, en duisternis, en onweder,**

19. **En tot het geklank der bazuin, en de stem der woorden;** Dat is der tien woorden of geboden. Want daarop is deze begeerte des volks gevolgd; Exod. 20:19, en Deut. 5:25. **welke die ze hoorden, baden, dat het woord tot hen niet meer zou gedaan worden.**

20. (Want zij konden niet dragen, hetgeen er geboden werd: Indien ook een gedierte den berg aanraakt, Dit is, niet alleen enig mens, maar zelfs ook enig gedierte; Exod. 19:13. **het zal gestenigd of met een pijl doorschoten worden.**

21. **En Mozes,** Deze woorden van Mozes worden wel Exod. 19 niet gevonden, doch de apostel heeft die besloten uit hetgeen aldaar Exod. 19:19 van de aanspraak van Mozes in deze versaagdheid tot God gezegd wordt. Of hij heeft die uit enige geschiedkundige overlevering, gelijk hetgeen hij zegt van Jannes en Jambres, 2 Tim. 3:8; of uit een bijzondere openbaring, gelijk Mozes de gehele orde van het werk der schepping heeft gehad. **zo vreselijk was het gezicht, zeide: Ik ben gans bevreesd en bevende).**

22. **Maar gij zijt gekomen tot den berg Sion,** Dat is, tot de algemene kerk en de ware gemeente van *Jezus Christus*, waarvan de berg Sion een voorbeeld was. Zie Ps. 2:6; Jes. 2:3, en Jes. 49:14, enz., die terstond ook de stad Gods en het hemels Jeruzalem genoemd wordt, omdat zij van God uit den hemel wordt opgericht, bijzonder geregeerd en verheerlijkt. Zie Openb. 3:12, en Openb. 21:2,10. Zie ook Zach. 2:4, enz. **en de stad des levenden Gods, tot het hemelse Jeruzalem, en de vele duizenden der engelen;** Namelijk die ook dienaars van *Christus* zijn, en mededienstknachten der gelovigen, gelijk de engel spreekt Openb. 19:10, en Openb. 22:9.

23. Tot de algemene vergadering en de Gemeente der eerstgeborenen, Dat is, der uitverkorenen, die door de zonderlinge genade Gods vele hemelse voorrechten boven andere menchen hebben ontvangen. die in de hemelen opgeschreven zijn, Namelijk in het boek des levens. Zie Luk. 10:20; Filipp. 4:3; Openb. 13:8. en tot God, den Rechter over allen, en de geesten der Dat is, de zielen dergenen die de volmaakte heiligheid en zaligheid in den hemel bezitten. Zie 1 Cor. 13:10; hoewel ze nog een andere volmaking ten uitersten dage met hunne lichamen verwachten, 2 Tim. 4:8. **volmaakte rechtvaardigen; Of geheiligden.**

24. En tot den Middelaar Namelijk gesteld tegen Mozes, die maar een voorbeeld van den waren middelaar *Jezus Christus* was. **des nieuwen testaments, Jezus, en het bloed der besprenging,** Namelijk waarmede het Nieuwe Testament is bevestigd en onze consciëntiën zijn gereinigd. Zie Hebr. 9:11, enz. **dat betere dingen spreekt dan Abel.** Dat is, dan het bloed van Abel, hetwelk wraak riep voor God, Gen. 4:10; daar het bloed van *Christus* verzoening en vrede met God roept.

25. Ziet toe, dat gij Dien, Die spreekt, Namelijk *Christus*, welke spreekt door Zijn geest en woord. **niet verwerpt; want indien dezen niet zijn ontvloden,** Namelijk den toorn of straf Gods. **die dengene verwierpen, welke op aarde Goddelijke** Namelijk Mozes. Want de apostel stelt hun gedurig voor ogen het voorbeeld der Israëlieten in de woestijn, hun oproer tegen Mozes en de straffen daarop gevolgd. **antwoorden gaf, veelmeer zullen wij niet ontvlieden, zo wij ons van Dien afkeren, Die van de hemelen is;**

26. Wiens stem toen Namelijk *Jezus Christus*; want Hij was die engel des aangezicht Gods die tot Mozes sprak, Exod. 3:2,4, enz. en door wien ook de wet is gegeven; Hand. 7:38. **de aarde bewoog;** Namelijk in het geven van de wet; waarvan

zie Exod. 19. maar nu heeft Hij Namelijk dezelfde *Jezus Christus*, als de eeuwige Zoon van God en middelaar tussen God en de mensen. Want de gehele samenvoeging der woorden vereist deze verklaring. **verkondigd,** Namelijk door den profeet Haggai, Hagg. 2:7, waar hij van de komst van *Christus* en van de roeping der heidenen profeteert. **zeggende: Nog eenmaal zal Ik bewegen niet alleen de aarde,** Namelijk eensdeels door grote wonderen aan hemel en aarde, gelijk in de komst van *Christus*, en ten tijde van Zijn lijden en van Zijn opstanding is geschied; maar inzonderheid door de krachtige prediking van het evangelie en de zending van den Heiligen Geest over de gehele aarde, waardoor de ceremoniële dienst der wet en de afgoderij der heidenen is teniet gedaan, en de geestelijke godsdienst alom opgericht; hetwelk een grote beweging en verandering, niet alleen op aarde, maar ook in den hemel veroorzaakt heeft, alzo ook de engelen zich daarover verwonderen en begerig zijn daarin te zien; Ef. 3:10; 1 Petr. 1:12. **maar ook den hemel.**

27. En dit *woord*: **Nog eenmaal, wijst aan de verandering der bewegelijke dingen,** Dat is, der veranderlijke, gelijk de eerste tabernakel en de godsdienst daaraan klevende was. **als welke gemaakt waren, opdat blijven zouden de dingen,** Namelijk onveranderlijk in Gods gemeente. **die niet bewegelijk zijn.** Dat is, de geestelijke dingen, die daardoor waren betekend, en in het Nieuwe Testament teweeggebracht. Tot welke ook de nieuwe hemel en aarde behoort, waarvan Jesaja profeteert Jes. 65:17, enz.

28. Daarom, alzo wij een onbewegelijk Koninkrijk ontvangen, Namelijk hetwelk hier in ons begint, en hier namaals volkomen zal worden. **laat ons de genade vast houden, door dewelke wij welbehagelijk Gode mogen dienen,** Dat is, niet door ceremoniële en uitwendige dingen, maar in geestelijke, die God altijd in *Christus* behagen. Zie Rom. 12:1,

en Rom. 14:17,18; Hebr. 13:21, enz. met eerbied en godvruchtigheid. Of *schaamte en vrees*.

29. Want onze God is een verterend vuur. Dat is, als een verterend vuur, namelijk tegen degenen die ongehoorzaam of afvallig zijn. Zie Deut. 4:24; Hebr. 10:31.

Hebrëen 13

1. Dat de broederlijke liefde blijve. Dat is, volharde, gelijk gij daarin wel begonnen hebt. Zie Hebr. 6:10.

2. Vergeet de herbergzaamheid niet; Namelijk tegen de vreemdelingen en verjaagde christenen, die dikwijls hun vaderland moesten verlaten en niet wisten waar in te keren. Zie ook Rom. 12:13, en 1 Petr. 4:9, welke deugd inzonderheid den herders wordt aangeprezen; 1 Tim. 3:2; Tit. 1:8. want hierdoor hebben sommigen onwetend engelen geherbergd. Namelijk gelijk Abraham, Gen. 18:2, en Lot, Gen. 19:1.

3. Gedenkt der gevangenen, alsof gij mede gevangen waart; *en* dergenen, die kwalijk gehandeld worden, alsof gij ook zelve in het lichaam Namelijk zo kwalijk gehandeld, of kwalijk gesteld als dezen. Of *als die ook zelf zijt in het lichaam*; dat is, in dit lichamelijke leven, dat veel verdrukkingen onderworpen is. Anderen verstaan het van het lichaam van *Christus*, dat is, van Zijn gemeente, in dezen zin, *als die ook in het lichaam zijn*; dat is, leden van hetzelfde lichaam. Zie 1 Cor. 12:25,26. *kwalijk gehandeld waart*.

4. Het huwelijk is eerlijk onder allen, Grieks *in allen*; dat is, in alle dingen of onder alle personen. Want op beide wijzen kan het genomen worden: *in alle dingen*; namelijk die de huwelijke staat naar Gods instelling medebrengt en vereist; of *onder alle personen*; namelijk van welken staat en roeping zij ook zijn, mits dat zij zulks wettelijk en in den Heere doen; Lev. 18; 1 Cor. 7:39. Anderen zetten het over: *Het huwelijk zij eerlijk*; alzo dat de apostel hier den gehuwden een regel zou stellen, waarnaar zij zich

hebben te gedragen. Doch het woord *maat*, hetwelk volgt, duidt deze verklaring niet. De apostel stelt dan hier deze vermaning tegen het misbruik van vele mensen, die zich in hoererij of door echtscheiding in overspel verliepen, om de lasten en ongemakken van het huwelijk te ontgaan; en ook tegen sommige valse leraars, die ten tijde der apostelen, en, ook daarna den huwelijken staat als oneerlijk en bevlekt verwierpen, van wie de apostel ook Timotheus vermaant; 1 Tim. 4:3. **en het bed onbevlekt; maar hoereerders en overspelers zal God oordelen.**

5. *Uw wandel zij zonder geldgierigheid*; Of *uwe zeden*; dat is, uw verkering en handel onder de mensen. **en zijt vergenoegd met het tegenwoordige**; Namelijk dat u de Heere door uwen arbeid en in uw beroep verleent, zonder door onbehoorlijke wegen, of te grote bekommering, naar meerder rijkdom te trachten. Zie Matth. 6:31, enz.; 1 Tim. 6:6. **want Hij heeft gezegd**: Namelijk God tot Jozua, Joz. 1:5, en derhalve in Zijn persoon tot alle gelovigen. **Ik zal u niet begeven, en Ik zal u niet verlaten.**

6. Zodat wij vrijmoediglijk durven zeggen: Namelijk met David door het geloof; Ps. 118:6. **De Heere is mij een Helper, en ik zal niet vrezen, wat mij een mens zal doen.**

7. Gedenkt uwer voorgangeren, Of *leidslieden*, gelijk Hebr. 13:17. Hij spreekt inzonderheid van de apostelen en andere getrouwe leraars, die hun leer met hun bloed hadden verzegeld, zonder op enige wereldse vergelding te letten, maar alleen op de eeuwige en hemelse hebben gezien, gelijk de volgende woorden uitwijzen. Hij wil dan dat zij altijd hunner voorgangers leer, standvastigheid in het geloof en geduld in het lijden gedenken, maar niet dat zij die enige godsdienstige eer zouden aandoen. **die u het Woord Gods gesproken hebben; en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling.**

8. Jezus Christus is gisteren en heden

Dat is, gelijk Hij hun helper is geweest in alle zwaarigheden, en gelijk zij op Hem hun vertrouwen hebben gesteld, en gelijk hun leer *Christus Jezus* alleen voor het vaste fundament der zaligheid heeft gehouden; also is Hij ook dezelfde altijd geweest en is nog dezelfde, en zal het in eeuwigheid blijven; als zijnde eenzelfde God en eenzelfde middelaar, zo wel in het Oude als in het Nieuwe Testament. Zie 1 Cor. 3:11; Ef. 2:20; Openb. 1:8, en Openb. 22:13. **dezelfde en in der eeuwigheid.**

9. **Wordt niet omgevoerd** Dat is, zo wordt dan niet. Want het is een besluit uit de vermaningen der twee voorgaande verzen, Hebr. 13:7,8, **getrokken. met verscheidene en vreemde leringen; want het is goed, dat het hart gesterkt wordt door genade,** Dat is, door de zaak zelve, die door de ceremoniën van het Oude Testament was betekend, en niet door deze ceremoniële schaduwen, waarvan hij een soort verhaalt, namelijk het onderscheid der spijzen, de andere daaronder verstaande. Zie dergelijke betekenis van het woord *genade*, Joh. 1:17; Hand. 15:10,11. **niet door spijzen, door welke geen nuttigheid bekomen hebben,** Namelijk voor de ziel, en in zichzelf aangezien. Want het koninkrijk der hemelen is noch spijs noch drank, maar rechtvaardigheid en vrede en vreugde door den Heiligen Geest; Rom. 14:17. **die daarin gewandeld hebben.**

10. **Wij hebben een altaar,** Hierdoor wordt geen stenen of uitwendig altaar verstaan, want dan moest de apostel zeggen dat wij vele altaren hebben, of moeten hebben, namelijk in alle tempels of hoeken van de tempels; maar hij spreekt van een geestelijk altaar, namelijk *Christus Jezus* zelf, die door den eeuwigen Geest zich zelve onstraffelijk heeft opgeofferd, Hebr. 9:14. Gelijk dan *Christus'* vlees de offerande is, also is *Christus* ook de hogepriester en het altaar zelf, die deze offerande heeft geheiligd, gelijk het altaar de offerande placht te heiligen, naar de getuigenis van *Christus*, Matth. 23:19. En wordt ook *Christus* ons altaar genoemd,

omdat wij op Hem onze gebeden en dankzegging Gode moeten opofferen. Zie Openb. 6:9, en Openb. 8:3. **van hetwelk geen macht hebben te eten,** Dat is, waaraan geen macht hebben, om geestelijke gemeenschap te hebben, gelijk Paulus verklaard 1 Cor. 10:16. **die den tabernakel dienen.** Dat is, die aan de ceremoniën van het Oude Testament nog gemeenschap willen hebben, om een deel van hun zaligheid daarin te zoeken. Zie Gal. 5:2.

11. **Want welker dieren bloed voor de zonde gedragen werd** Dat is, tot een offer voor de zonde. **in het heiligdom** Dat is, in het heilige der heiligen, op den verzoendag, welke was de tiende dag van de zevende maand; Lev. 23:27. **door den hogepriester, derzelve lichamen** Namelijk der geslachte dieren. **werden verbrand** Namelijk door Gods bevel, waarvan zie Lev. 16:27. **buiten de legerplaats.** Namelijk der Israëlieten in de woestijn; waaruit de apostel, als uit een voorbeeld, besluit, dat de gelovigen, die gemeenschap hebben aan het bloed van *Jezus Christus* en Zijn verdiensten, geen gemeenschap moeten hebben in hun uiterlijken godsdienst met dat vleselijk Israël of Jeruzalem, nadat onze hogepriester zijn offerande daar buiten heeft volbracht, en met zijn bloed in het ware heilige der heiligen is ingegaan.

12. **Daarom heeft ook Jezus,** Dat is het tweede besluit van den apostel, uit het voorgaande voorbeeld van het verbranden der lichamen van de dieren buiten de legerplaats, namelijk dat *Christus* buiten de poort der stad Jeruzalem, waarin al de ceremoniën van het Oude Testament gepleegd werden, het vuur van den toorn Gods moest lijden, om ons met God te verzoenen. **opdat Hij door Zijn eigen bloed het volk zou heiligen,** Dat is, het geestelijke Israël, de kinderen der belofte, die de engel *het volk van Christus* noemt, Matth. 1:21, en *Christus Zijne schapen*, Joh. 10:15,16, en die, *die de Vader Hem gegeven heeft*; Joh. 17:9, enz. **buiten de poort geleden.**

13. Zo laat ons dan tot Hem Namelijk alleen. **uitgaan** Namelijk door een waarachtig geloof, zonder ons aan enige andere ceremoniën meer te binden. **buiten de legerplaats**, Namelijk in welke al de ceremoniën der Israëlieten en priesters werden bediend en gebruikt. **Zijn smaadheid dragende**. Dit wordt om twee redenen daarbij gevoegd; eerst, omdat buiten de legerplaats, gelijk ook daarna buiten de stad Jeruzalem, de plaats was, waar men de misdadigers als het gezelschap der mensen voortaan onwaardig, placht uit te brengen om gedood te worden, gelijk te zien is Lev. 24:14; Joz. 7:24; Hand. 7:58, enz. Daarna ook, omdat de Joden voor een grote smaadheid hielden geen gemeenschap te hebben aan de ceremoniën der wet. Zie Hand. 10:14,15,28, en Gal. 2:12,13. Paulus vermaant hen dan dat zij, niettegenstaande alle versmading en vervolging der Joden en ook der wereld over deze zaak, tot *Christus* alleen en Zijn offerande hun toevlucht zullen nemen, en daarbij standvastig blijven.

14. **Want wij hebben hier geen blijvende stad**, Dat is, geen vaste stad die vaste fondamenteen heeft; of waar wij werk van moeten maken om lang te blijven en ons heil te zoeken. **maar wij zoeken de toekomstige**. Dat is, die vaste fondamenteen heeft en eeuwig is in den hemel. Zie hiervoor Hebr. 11:10,16.

15. **Laat ons dan door Hem altijd** Namelijk *Jezus Christus*; dat is, steunende door het geloof op Hem, op Zijn verdienste en voorbidding. Zie 1 Petr. 2:5, en 1 Joh. 2:1. **Gode opofferen een offerande des lofs**, dat is, de vrucht der lippen, Dat is, niet gelijk de Israëlieten uit de eerstelingen of vruchten der aarde, maar de vrucht onzer lippen, welke Hosea, Hos. 14:3, noemt *de kalven der lippen*; dat is, dankzegging voor de verworvene weldaden. **die Zijn Naam belijden**. Dat is, loven en danken, gelijk Matth. 11:25; Rom. 14:11.

16. **En vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet**; want aan zodanige offeranden Namelijk der

dankbaarheid. Want *Christus* is alleen de offerande onzer verzoening met God, gelijk de apostel meermalen heeft betuigd. Zie hiervoor Hebr. 9:25,26,27,28, en Hebr. 10:14,18. **heeft God een welbehagen**. Namelijk in *Christus Jezus*, gelijk hierna Hebr. 13:21 wordt uitgedrukt. Gelijk dan de gehoorzaamheid van een kind, al verdient het niets bij zijn vader en van een onderdaan aan zijn overheid, toch aangenaam is, zo is onze weldadigheid ook Gode in *Christus* behagelijk en aangenaam, al kunnen wij daarover van geen verdienste voor Hem roemen. Zie Luk. 17:10; Rom. 11:35.

17. **Zijt uw voorgangeren** Dat is, herders en leraars, gelijk tevoren Hebr. 13:7. Waarmede niet alleen de waardigheid van het ambt der leraars, maar ook hun schuldige plicht wordt ugedrukt, gelijk ook in de volgende woorden, *dat zij waken voor hunne zielen*; dat is, voor de zaligheid van hun zielen. Zie Ezech. 3:18. **gehoorzaam**, Namelijk in alles wat zij u uit Gods woord en volgens Gods woord gebieden, gelijk Ezech. 3:2, wordt uitgedrukt. Anders beveelt ook *Christus* Zijn discipelen, dat zij zich zullen wachten voor den zuurdesem, dat is, kwade leringen der Farizeën, Matth. 16:6,12. **en zijt hun onderdanig**; want zij waken voor uw zielen, als die rekenschap geven zullen; Namelijk zo iemand door hun nalatigheid of kwade voorbeelden verloren gaat. Zie Ezech. 3:18; 1 Tim. 4:16. **opdat zij dat doen mogen met vreugde en niet al zuchtende**; Namelijk over de ondankbaarheid of halsstarrigheid des volks. **want dat is u niet nuttig**.

18. **Bidt voor ons**; want wij vertrouwen, dat wij een goed geweten hebben, als die in alles **willen Of onder allen**; gelijk Hebr. 13:4. **eerlijk wandelen**. Dat is, oprechtelijk, naar Gods wil en bevel, gelijk 2 Cor. 1:12 wordt verklaard.

19. **En ik bid u te meer, dat gij dit doet**, opdat ik te eerder ulieden moge wedergegeven worden. Namelijk gelijk de apostel niet alleen hier,

maar ook elders deze zijn hoop van verlost te zullen worden uit de banden betuigt. Zie Filipp. 2:24; Filem.:22.

20. **De God nu des vredes,** Met dit gebed besluit de apostel naar zijn gewoonte den brief, en noemt God *een God des vredes*, gelijk Rom. 15:33, en Rom. 16:20; 2 Cor. 13:11; ten aanzien van het Evangelie des vredes, waardoor ons vrede met God en de mensen wordt verkondigd en inderdaad medegedeeld. Zie Luk. 2:14; Rom. 5:1; Ef. 2:14,15. **Die den grote Herder der schapen,** Namelijk *Jezus Christus*, gelijk volgt, dien de apostel zo noemt, niet alleen omdat Hij op een bijzondere wijze Zijn schapen heeft verlost, maar ook omdat Hij is een herder van alle herders. Zie Joh. 10:11, enz.; 1 Petr. 5:4. **door het bloed** Dat is, waardoor het nieuwe en dies ook eeuwig blijvende Testament is bevestigd, Hebr. 9:12. En kunnen deze woorden *in het bloed*, of *door het bloed* gevoegd worden, òf bij de woorden *groten herder der schapen*, also dat Hij daarom een groot een goed herder is, omdat Hij Zijn schapen door Zijn bloed in eeuwigheid heeft verzoend; òf ook bij de woorden *uit de doden heeft wedergebracht*; omdat Hij door Zijn bloed het eeuwige Testament bevestigd hebbende, naar de voorzegging der profeten, van den dood niet langer kon gehouden worden, gelijk Petrus getuigt Hand. 2:24, enz. **des eeuwigen testaments,** Dat is, dat nimmermeer veranderd wordt, gelijk het eerste veranderd is; en dienvolgens van een eeuwigdurende kracht is. **uit de doden heeft wedergebracht, namelijk onze Heere Jezus Christus,**
21. **Die volmake u in alle goed werk,** Of *bereide u, make u bekwaam in alle goede werken*; dat is, volbrengte in u hetgeen daar nog zou ontbreken, gelijk het Griekse woord eigenlijk beduidt. **opdat gij Zijn wil moogt doen; werkende in u,** Grieks *makende in u*; namelijk door Zijnen Heiligen Geest. Zie Filipp. 2:13. **hetgeen voor Hem welbehagelijk is, door Jezus Christus; Denwelken zij de heerlijkheid** Namelijk *Christus Jezus*. Deze lof wordt niemand dan den waren en eeuwigen God in Gods Woord

immer gegeven. **in alle eeuwigheid.** Grieks *in eeuwigheden eeuwigheden*. Amen.

22. **Doch ik bid u, broeders, verdraagt het woord dezer vermaning;** De apostel spreekt hier zo, om te verzachten de scherpte van sommige vermaningen, die in dezen brief voorkomen, voornamelijk Hebr. 6 en Hebr. 10. **want ik heb u in het kort geschreven.** Dit wordt gezegd, niet ten opzichte van andere brieven, maar ten opzichte van de overvloedigheid en zwaarheid der stof, die de apostel hier in het kort verhandelt.
23. **Weet, dat de broeder Timotheus losgelaten is,** Hieruit schijnt, dat Timotheus ergens in Azië gevangen is geweest, gelijk enigen ook besluiten uit 1 Tim. 6:12, hoewel Lukas in de handelingen der apostelen daarvan geen gewag maakt, dewijl hij in zijn geschiedenissen niet verder gaat dan tot de gevangenschap binnen Rome. **met welken (zo hij haast komt) ik u zal zien.** Hieruit besluiten enigen dat Paulus van zijn gevangenschap vrij was, toen hij deze brief schreef, gelijk zulks ook van velen genomen wordt uit 2 Tim. 4:17,18, en vele oude leraars schrijven, dat hij na zijn eerste loslating te Rome nog een reis in Syrië en andere plaatsen heeft gedaan. Doch deze woorden kunnen ook verstaan worden van de goede hoop, die hij toen van zijn loslating had, waarvan in Hebr. 13:19 hiervoor is gesproken.
24. **Groet al uw voorgangeren,** Dat is, herders en leraars, gelijk hiervoor Hebr. 13:7,17. **en al de heiligen.** Dat is, gelovige christenen, gelijk alom in de titels van de brieven van Paulus te zien is. **U groeten die van Italie zijn.** Dat is, niet alleen van Rome, maar ook degenen, die uit geheel Italië hem in zijn gevangenschap dikwijls bezochten. Zie Hand. 28:30,31.
25. **De genade zij met u allen.** Namelijk *Jezus Christus*; gelijk de apostel in andere brieven daarbij doet. Dit onderschrift gaat hier ook niet vast, gelijk in andere brieven ook meermalen is aangetekend. Want hoe zou deze brief door Timotheus kunnen gezondne zijn, waar Hebr. 13:23 gezegd is, dat

Timotheus tot hem nog niet was gekomen, en dat zo haast Timotheus tot hem zou gekomen zijn, hij met hem tot hen zou komen. **Amen.**